Călăuză

pentru o viață creștină

O nevoie pastorală, prezentă întotdeauna în rândul credincioşilor, o găsim în întrebarea: Cum pot, părinte, să înaintez duhovniceşte şi să mă eliberez de slăbiciunile mele? De ce nu reuşesc să mă menţin în aceeaşi stare duhovnicească?

O astfel de nevoie trebuie să fie sprijinită, dând credinciosului posibilitatea de a descoperi şi a-şi clarifica ce înseamnă cu adevărat din punct de vedere practic viață duhovnicească, ce răspunderi decurg din aceasta, la ce trebuie să fie atent sau ce ar fi de folos să evite. Va cunoaşte astfel adevărul, fără ascunzişuri sau jumătăți de măsură, ajungând să-şi conştientizeze propria sărăcie duhovnicească şi să ia deciziile potrivite.

Urmând sfaturile din această carte, cu ajutorul lui Dumnezeu, vom ajunge la capătul ţelului nostru: Ca Dumnezeu să devină prin rugăciune, dragostea şi dorirea noastră, El călăuzind în acest fel fiecare gând şi lucrare a noastră.

8

EDITURA EGUMENITA

6 422636 002656

Părintele Gheorghios S. Kughioumtzoglou CĂLĂUZĂ PENTRU O VIAȚĂ CREȘTINĂ

Părintele Gheorghios S. Kughioumtzoglou

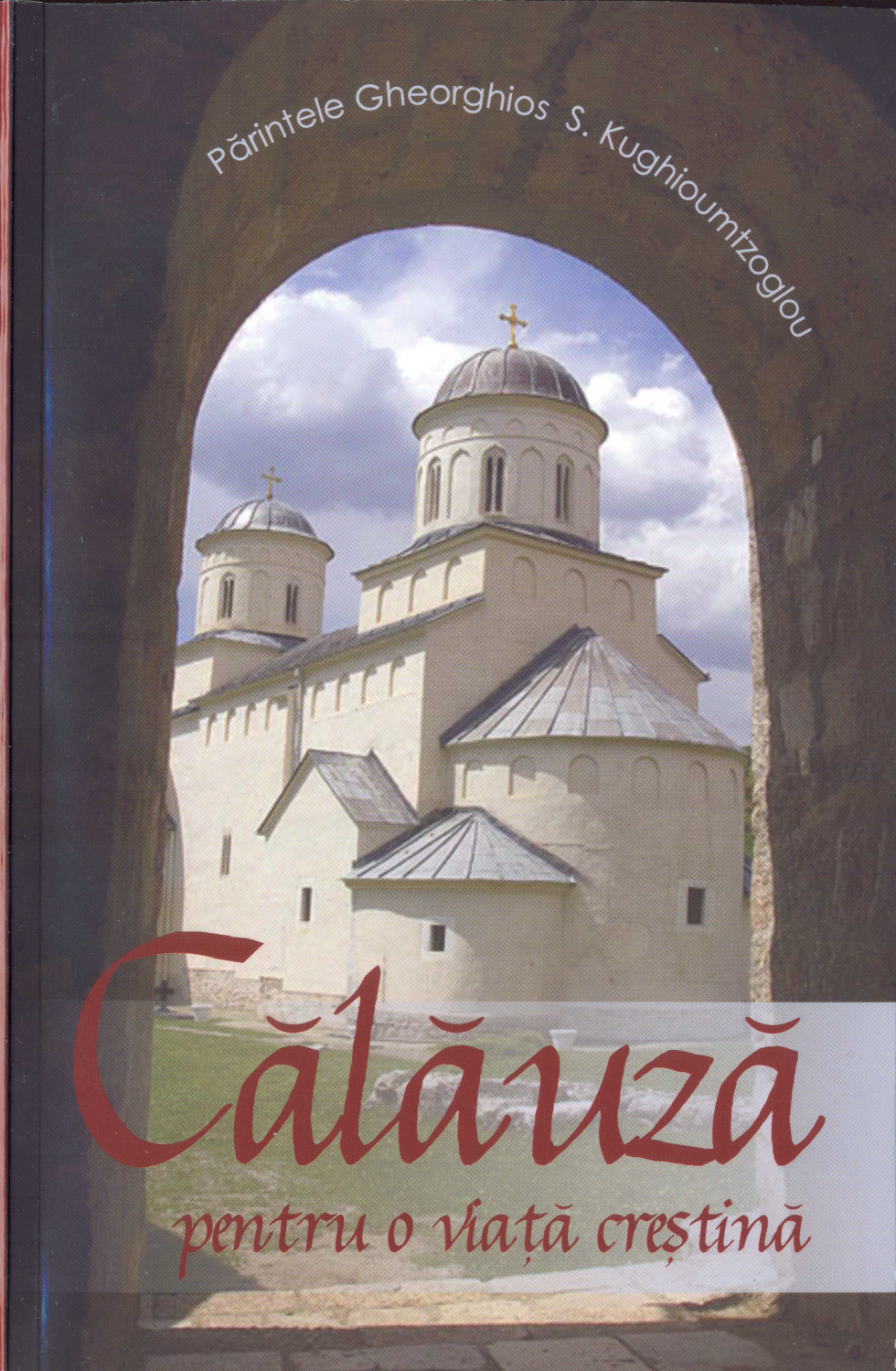

Călăuză

pentru o viață creștină

Traducere din neogreacă după originalul

ΜΙΚΡΗ ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΖΩΗ

Dedicație

Tuturor fiilor mei duhovnicești
și fraților mei în Hristos,

„Ca să fiți fără de prihană și întregi,
fii ai lui Dumnezeu curați, în mijlocul neamului
celui îndărătnic și răzvrătit, între care să străluciți
ca niște luminători în lume. Cuvânt al vieții
cuprinzând, spre laudă mie în ziua lui Hristos,
că nu în deșert am alergat, nici în deșert
m-am ostenit" (*Filipeni* 2, 15-16).

Nevrednicul slujitor al lui Dumnezeu
părintele Gheorghios S.K.

CUVÂNT ÎNAINTE

Simt o bucurie şi cinste deosebită să prefaţez noua carte a prea iubitului meu frate în Hristos, cleric vrednic şi cinstit lucrător în via Domnului. Îmi sunt cunoscute de asemenea şi cărţile mai vechi ale autorului (*Cartea mea de rugăciune, Îndrumar pentru slujbele bisericeşti, Cunoaşterea dinaintea căsătoriei*) şi preţuiesc efortul lui susţinut de a se apropia de fiii săi duhovniceşti, dar şi de turma mai largă a enoriaşilor săi ortodocşi, cu răspunderea şi dragostea unui păstor de simţire şi cugetare patristică. Aceste lucruri se pot spune fără ezitare şi despre cartea lui de faţă.

Părintele Gheorghios, plecând de la experienţa personală în lupta duhovnicească şi de la o foarte bună cunoaştere a pastoraţiei Sfinţilor Părinţi, reuşeşte să trateze cu succes diferitele probleme ale vieţii duhovniceşti, oferind o bună informare, îndrumare şi sprijin. Nu este vorba numai de cuvântul său duhovnicesc, care bucură ochii şi inima cititorului, dar şi de limbajul viu şi direct, ca şi de talentul său scriitoricesc, chiar dacă, în smerenia sa, nu crede nicidecum aşa ceva despre sine. Judecând cartea sa şi cu „exigenţa" neîmblânzită a unui profesor, o găsesc nu doar interesantă, ci şi importantă şi folositoare.

Principala caracteristică a metodei sale pastorale – întrucât autorul şi în această carte gândeşte ca Păstor de suflete – este „asprimea" părintească dublată de dragoste. Este preocupat de Adevărul lui Hristos, dar numai plecând de la acrivia şi curăţia cuvântului pastoral tradiţional, singurul care poate aduce izbândă în plan misionar. El nu oferă mijloace şi soluţii îndoielnice, ci pune laolaltă acrivia cu iconomia pastorală, „uleiul" cu „vinul" din parabola samariteanului milostiv (*Luca* 10, 34). Prin aceasta nu dă dovadă de originalitate, ci lucrează în duhul Tradiţiei, care în cele din urmă constituie cea mai mare virtute a ortodoxului. Trimiterile sale, desigur acolo unde a fost necesar, la cărţile altor duhovnici, mai vechi sau mai noi, nu vin doar în sprijinul propriilor gânduri sau propuneri, ci mărturisesc şi despre continuitatea tradiţiei noastre pastorale, ce nu vrea să impresioneze, ci să vindece. Originalitatea lui atrage într-un mod deosebit, atunci când la finalul fiecărei secţiuni tratate adaugă câteva interogaţii sub forma unei cercetări de sine (autocritici) personale. Reuşeşte să se strecoare în felul acesta în sufletul cititorului, dându-i o mână de ajutor în acel proces ziditor al autocontrolului de sine, ce conduce la autocunoaştere şi schimbarea minţii (pocăinţă).

Iubirea şi preţuirea mea pentru ostenitorul scriitor a sporit mult mai mult ştiind că slujeşte la metocul sfintei mănăstiri athonite Grigoriu din Thesalonic, livada duhovnicească binecuvântată, unde a fost chemat de cinstitul stareţ părinte Gheorghios (Kapsanis),

frate şi confrate întru credinţă şi ştiinţă teologică, şi de întreaga obşte a împreună nevoitorilor săi. La binecuvântarea venerabilului stareţ se adaugă şi smerita mea rugăciune ca părintele Gheorghios Koughioumtzoglou să-şi continue lucrarea, aducând bogate roade în Hristos, în păstorirea turmei sale cuvântătoare, încredinţată lui de Domnul, pentru a scrie şi alte cărţi asemănătoare spre îndrumare duhovnicească.

Părintele Gheorghios Metalinos,
profesor la Universitatea din Atena

8. 12. 2003
Pomenirea Cuviosului nostru Părinte Patapie

INTRODUCERE

Nevoile şi grijile mele pastorale de la metocul sfintei mănăstiri Grigoriu, la care, prin harul lui Dumnezeu slujesc, şi nu propriile mele înclinaţii scriitoriceşti, m-au îndemnat să fac o sistematizare a principalelor probleme cu care mă confrunt în slujirea mea. Astfel a apărut *Cartea mea de rugăciune* pentru a acoperi nevoile specifice ale noilor intraţi în viaţa duhovnicească. A urmat apoi cartea *Îndrumar pentru slujbele bisericeşti*, la care îi trimit pe cei care vor să înveţe ce, cum, când şi de ce au loc slujbele bisericeşti şi *Cunoaşterea dinaintea căsătoriei* pentru cei tineri care vor să-şi cunoască mai bine partenerul, înainte de a lua marea hotărâre.

O altă nevoie pastorală, prezentă întotdeauna în rândul credincioşilor, o găsim în întrebarea: Cum pot, părinte, să înaintez duhovniceşte şi să mă eliberez de slăbiciunile mele? De ce nu reuşesc să mă menţin în aceeaşi stare duhovnicească?[1]

---

[1] Se înţelege că întrebările sunt puse cu bună intenţie şi într-un mod smerit, ştiind că pentru a progresa duhovniceşte trebuie să devenim vase ale Harului dumnezeiesc. Întrebările apar desigur datorită faptului că în efortul de împlinire al îndemnului Domnului „Ţine poruncile!" (*Matei* 18, 17), există

O astfel de nevoie trebuie să fie sprijinită, dând credinciosului posibilitatea de a descoperi şi a-şi clarifica ce înseamnă cu adevărat din punct de vedere practic viaţă duhovnicească; ce răspunderi decurg din aceasta; la ce trebuie să fie atent sau ce ar fi de folos să evite. Va cunoaşte astfel adevărul, fără ascunzişuri sau jumătăţi de măsură, ajungând să-şi conştientizeze propria sărăcie duhovnicească şi să ia deciziile potrivite.

Poate fi această nevoie sistematizată? Mai degrabă nu! Atât datorită naturii duhovniceşti a subiectului, ce ţine de personalitatea şi specificul fiecărui credincios, cât şi datorită lipsei de experienţă a subsemnatului în a trata o problemă atât de complexă şi a găsi soluţia potrivită.

În pofida celor spuse mai sus, întrucât prin harul lui Dumnezeu slujesc de ani de zile în acest locaş cu mare răspundere, cu binecuvântările vrednicilor părinţi duhovniceşti, şi pentru că mulţi doresc un răspuns practic (nu teoretic) la problemele lor, îndrăznesc (îndemnat şi de calitatea mea de odinioară) să mă ocup şi de această temă, fără a mă considera cel mai potrivit în acest sens.

Există totuşi comportamente sau atitudini ce pot constitui cauzele stagnării duhovniceşti ale unui om credincios, precum şi ale degradării lui. La mijloc sunt neputinţe sau lipsuri, care influenţează în mod negativ

neputinţe conştiente şi inconştiente, pentru care nevoitorul creştin are nevoie de ajutor şi sprijin.

viaţa duhovnicească, fără a apărea la vedere şi desigur fără a le bănui. Păţim precum un păstor ce ar vrea să-şi adape oile. Aşteaptă umplerea bidonului cu apă, uitând însă robinetul de scurgere deschis, încât tot ce intră pe sus ajunge să iasă pe dedesubt.

„Fisurile" (slăbiciunile şi lipsurile) există şi în viaţa duhovnicească. De cele mai multe ori acestea sunt cauzele pentru care creştinii nu ajung la rezultatele scontate în urma nevoinţei lor, la binecuvântarea dumnezeiască atât de necesară unei vieţi creştine. Darurile duhovniceşti pregătite lor se irosesc, ajungând din păcate doar nişte deziderate neîmplinite.

Suntem de părere că înfăţişarea sau tratarea chestiunilor fundamentale ale credinţei noastre, adesea neglijate sau ignorate, pot indica posibilele cauze ale sărăciei noastre duhovniceşti. Orice creştin bine intenţionat va putea să-şi conştientizeze astfel pricina propriei sale sărăcii duhovniceşti. Avem nădejde că la acest lucru va constitui un ajutor şi „Cercetarea de sine/Autocritica" ce va urma la finalul fiecărui capitol al cărţii[2], fapt pentru care credinciosul va fi pus în

[2] Gheronda Paisie Aghioritul a răspuns cuiva care îi mărturisise ca a avut parte de o cercetare dumnezeiască: „Dumnezeu ţi-a dăruit puţin îndulcitor duhovnicesc. Află însă că El are la dispoziţie o întreagă «cofetărie», în care poţi intra pentru a lua ceea ce îţi doreşte inima". De astfel de daruri credincioşii află citind numeroasele şi minunatele cărţi creştine contemporane, punându-şi la un moment dat întrebarea legitimă: Oare noi de ce nu putem trăi aşa ceva?

situaţia fie de a-şi continua strategia păguboasă de până atunci, fără cârtire însă (întrucât modul respectiv de viaţă constituie propria sa alegere), fie se va hotărî să taie „nodul gordian" printr-o decizie curajoasă. În ambele situaţii va avea oricum de câştigat, întrucât va cunoaşte adevărul vieţii creştine şi va avea libertatea de a lua o decizie cu caracter decisiv pentru el[3].

Conjuncturile specifice vremurilor pe care le trăim impun nu doar nişte hotărâri – schimbări în viaţa duhovnicească a credincioşilor, ci şi o viaţă sfântă („Cel sfânt, mai sfinţească-se"[4], *Apocalipsa* 22, 11). Întrucât

[3] Este posibil ca unii să considere cele scrise în această carte ca fiind prea aspre, demodate şi de neîmplinit. Răspundem: Da, ele par aspre pentru cei mai mulţi dintre creştini, din cauza unei vieţi secularizate şi a unui mod defectuos de gândire, precum şi din pricina duhului bunăstării şi comodităţii cultivat cu precădere în această epocă şi a unei cugetări lumeşti. Însă, în pofida acestui duh, ele nu încetează să fie adevărate, fiind demodate doar pentru creştinii secularizaţi, întrucât ţinem de poruncile Evangheliei aşa cum au fost fixate la vremea lor, ceea ce pentru unii pare „de neînţeles" şi depăşit. Plecând de aici ajung ei să le considere demodate. De neîmplinit însă nu sunt. Există credincioşi, puţini desigur, care le împlinesc, şi mult mai mulţi care se străduiesc să o facă. Dacă cititorii bine intenţionaţi ai acestei cărţi vor căuta „modalitatea de a evada" din mentalitatea acestei lumi, vor avea parte de o creştere duhovnicească pe măsură spre slava lui Dumnezeu şi a Evangheliei Lui.

[4] În această carte citatele biblice sunt din Biblia Ediţiei Sinodale din 1914. Am folosit această ediţie întrucât ea corespunde mai bine nevoilor noastre din textul tradus, limbajul românesc mai vechi fiind mai aproape de originalul grecesc folosit de autorii greci [n.tr.].

perioada aceasta dificilă, în care Dumnezeu ne-a rânduit să trăim, este o epocă a bunăstării, a necredinţei, a anarhismului, a satanismului, criminalităţii, imoralităţii, ignoranţei, dezinformării, destrămării familiei, denaturării şi secătuirii personalităţii umane, este nevoie imperioasă de a vedea „pădurea" dincolo de copacii din faţa ei, adică propriul nostru egoism, ţinând cont mai ales de alegerile şi perspectivele pe termen mediu ale Ortodoxiei.

Dacă dorim să dobândim curajul şi neînfricarea martirilor, mărinimia asceţilor şi arderea inimii tuturor sfinţilor din toate vremurile, trebuie să scăpăm de indiferenţă, de iubirea de sine şi de secularizarea vieţii, încercând să trăim cu smerenie credinţa mântuitoare a ortodoxiei, cu duh de iubire şi jertfă, pentru a ajunge din nou la lumina acestei lumi zdruncinate, ce se zbate să-şi găsească drumul.

Hristos (*1 Tesaloniceni* 5, 5) ne-a poruncit ca unor „fii ai luminii" să devenim şi „lumină a lumii" (*Matei* 5, 14). Nu trebuie să refuzăm ca ortodocşi greci marea cinste la care suntem chemaţi acum la acest început de mileniu trei. Să ne pregătim cum se cuvine şi într-un răstimp scurt pentru această misiune de folos nouă înşine, dar şi neamului din care facem parte. Preocuparea noastră să fie „pădurea" şi nu „copacii", întrucât „timpul nu aşteaptă". Ne vom primejdui desigur dacă datorită vieţii lipsită de grijă de o ducem, vom fi luaţi prin surprindere, rămânând astfel fără de răspuns.

După această scurtă introducere, iubite frate în Hristos, îți cerem cu căldură iertare și îngăduință pentru lipsurile, nedesăvârșirile și neputințele unei tratări îndrăznețe a chestiunilor din cartea de față.

Nădăjduiesc și mă rog cu smerenie ca și această carte să fie de folos pentru anumite suflete, spre slava Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, cel binecuvântat în veacul veacurilor. Amin.

Capitolul I

TRĂSĂTURILE CARACTERISTICE ALE UNEI VIEȚI CREȘTINE

Introducere

În acest capitol vom vorbi despre trăsăturile caracteristice ale credinței și vieții creștine. Desigur nu ne vom referi la toate, ci la câteva dintre cele mai importante. Ele vor fi analizate foarte pe scurt.

Creștinul interesat va putea evalua cele prezentate de noi aici, comparându-le cu cele știute deja și practicate în viața sa, înțelegându-și lipsurile și punându-și viața, atât cât poate și dorește, în armonie cu legea și voia lui Dumnezeu, arătând mai multă hotărâre, consecvență și sinceritate.

Orice credincios va avea posibilitatea, acordând puțină atenție celor ce vor urma, în special acelei părți rezervate cercetării de sine, să-și vadă neputințele, „fisurile", înțelegând pricinile propriei sale sărăcii duhovnicești, pentru a lua în final acea hotărâre curajoasă de a pune început bun. Altfel spus, aceasta va însemna împlinirea celor rânduite de legea lui Dumnezeu și de sfaturile duhovnicului, trăind în fiecare zi după voia

lui Hristos, fără a se lăsa pradă dezamăgirilor şi nereuşitelor sale. Totodată va însemna continuarea nevoinţei sale cu pocăinţă – spovedanie – luând putere de la dumnezeiasca Împărtăşanie. Dumnezeu vede nevoinţa fiecăruia şi sprijină orice efort depus cu mărime de suflet.

Slujbă cuvântătoare adusă lui Dumnezeu

Omul, dintr-o predispoziţie înnăscută, în special în momentele de neputinţă şi nevoie, se întoarce şi se îndreaptă spre Dumnezeu, prin rugăciune, laudă şi cerere – slujbă cuvântătoare –, fapt care are darul de a fixa o legătură între el şi Creatorul său. „Latrevo"[5] înseamnă: mă dăruiesc, mă afierosesc, slujesc lui Dumnezeu prin rugăciune şi jertfă. Omul îi aduce slujbă cuvântătoare lui Dumnezeu din nevoie şi datorie: „Domnului şi Dumnezeului tău să i te închini şi numai lui să-i aduci slujbă cuvântătoare (să-L lauzi)" (*Matei* 4, 10). El va trebui desigur să-L roage pe Dumnezeu să-l învrednicească de a-I aduce slujbă cuvântătoare permanentă, în toate zilele lui, având o dispoziţie interioară plină de cinstire şi o viaţă exterioară plină de

[5] Din verbul grecesc *λατρένω* (*latrevo*) derivă substantivul *λατρεία* (*latreia*), iar în româneşte avem *latreutic*, adică slujbă cuvântătoare, laudă, închinare adusă lui Dumnezeu prin cuvânt [n.tr.].

virtute (vezi *Luca* 1, 73-75). Omul, ca o făptură neputincioasă şi trecătoare ce este, însetează după ajutorul lui Dumnezeu şi ţine să aducă slujbă (jertfă) cuvântătoare Creatorului său[6].

Hristos a pus capăt idolatriei şi vechilor slujiri păgâne prin Jertfa Sa, răscumpărând păcatele întregii lumi prin sângele Său. El a stabilit că adevărata slujire adusă Domnului este duhovnicească şi nu poate avea loc fără lucrarea Sfântului Duh, dând putere celor renăscuţi de Acesta să-I slujească Domnului în duh şi adevăr (*Ioan* 4, 23 şi urm., *Faptele Apostolilor* 7, 37 şi urm.) Domnul a pus început şi piatră de temelie noii slujiri prin Cina cea de Taină, atunci când a avut loc prima Liturghie dumnezeiască, stabilind săvârşirea ei permanentă (*Luca* 22, 19 şi urm.).

Creştinul care doreşte să aibă o credinţă autentică, răspunzând într-un fel binefacerii şi jertfei lui Hristos, aduce slujbă lui Dumnezeu, prin oferirea smerită a propriei sale jertfe[7]. Îi va aduce daruri corespunzătoare măreţiei Sale, adică tot ce poate fi mai frumos, mai preţios din ceea ce are şi fără zgârcenie, ca Unuia ce este

[6] Tema aceasta a slujbei cuvântătoare este lămurită în *Facere* 28, 16 şi urm. Vezi *Manualul de slujbă* al părintelui Gheorghios K., editura Sinaxari, p. 20 şi urm.

[7] Înainte de căderea protopărinţilor, ei aduceau jertfă de laudă lui Dumnezeu ca o expresie a recunoştinţei, mulţumirii faţă de Creatorul lor. După cădere jertfa este una de ispăşire, jertfă prin care cerem de la Dumnezeu ispăşirea şi îndepărtarea păcatelor noastre.

dăruitorul şi binefăcătorul său. Darurile aduse lui Dumnezeu ca o expresie a propriei sale dragoste sunt: prescurile şi vinul pentru dumnezeiasca Liturghie, uleiul, vinul şi pâinea pentru litie, coliva pentru cei adormiţi şi pentru sfinţii sărbătoriţi, lumânările ce urmează să fie aprinse la intrarea în biserică, zeciuiala lunară ca milostenie şi alte prinoase.

Dumnezeu primeşte darurile aduse din adâncul inimii. Prescurile şi vinul le preface în Trupul şi Sângele Lui, spre sfinţirea credincioşilor, iar restul ofrandelor sunt destinate diferitelor binecuvântări, spre împlinirea numeroaselor nevoi (duhovniceşti şi trupeşti) ale oamenilor.

Îi slujim cu adevărat şi Îl ascultăm mai mult pe Dumnezeu, când viaţa noastră devine o adevărată jertfă vie, întreaga noastră viețuire oferindu-se şi slujind lui Dumnezeu (*Romani* 12, 1) şi desigur, cu putere, permanent şi (dacă este posibil) fără ezitare, după cum spune marele Vasile. Îi slujim şi Îi plăcem lui Dumnezeu, după Sfântul Maxim Mărturisitorul, când ne îngrijim ca sufletul nostru să dobândească virtuţi şi să se elibereze de patimi, când lucrăm la curăţia sufletului nostru. „Nu poţi sluji cu curăţie lui Dumnezeu dacă sufletul nu ţi l-ai curăţit cu totul" (Filocalie). Acelaşi lucru îl întăreşte şi Sfântul Isaia Pustnicul. Nu putem să-I slujim curat lui Dumnezeu, daca în prealabil nu ne-am curăţit sufletul de patimi. Acest lucru are o prioritate absolută atunci când este vorba de slujire adevărată şi plăcută lui Dumnezeu.

Cercetarea de sine

(Αυτοκριτική/Autocritica)

• Îi slujesc lui Dumnezeu cum sunt dator şi se cuvine sau sunt absorbit în „slujirea" diferitelor dorinţe ale mele?

• Slujirea lui Dumnezeu cuprinde în ea însăşi şi o ofertă. Îi ofer lui Dumnezeu darurile mele, iar El, primindu-le, îmi oferă ca răspuns din darurile Sale preaîmbelşugate. Eu, care deseori mă îndrept din nevoie şi obligaţie spre Hristos, ce Îi ofer lui Dumnezeu? Dăruirea mea vine din prisosul sau din puţinul meu?

• Cei care aduc la biserică cinstitele daruri (prescurile) sunt pomeniţi la dumnezeiasca Liturghie în mod special şi au parte de multe binecuvântări. De câte ori oare s-a săvârşit dumnezeiasca Liturghie cu prescura mea? Poate că desconsider sau îmi este indiferentă această obligaţie a mea? Am cerut vreodată săvârşirea pentru cei apropiaţi mie (vii şi morţi) vreo Liturghie specială?

• Poate că ceea ce ofer este ceva formal, din obişnuinţă, sau pentru... „ca să se vadă", nefiind atent la curăţia sufletului meu? (vezi *Luca* 1, 73-75)

• Cel mai mare ajutor ce poate fi oferit celor vii şi adormiţi este pomenirea lor la 40 de Liturghii. Banii oferiţi în acest scop (prin care se „rânduieşte" săvârşirea celor 40 de Liturghii), să fie cu bucurie şi fără gânduri viclene, adică ca să avem „noroc". Dumnezeu vede şi lucrează în funcţie de dispoziţia noastră bună şi generoasă.

Nevoința

Dumnezeu i-a creat pe protopărinții noștri „după chipul" și „asemănarea" Lui, fără de răutate, inocenți, deosebit de frumoși și strălucitori, fiind chemați ca prin exercițiu și efort „întru ascultare" să dobândească dumnezeirea (Sfântul Anastasie Sinaitul, *Considerații anagogice*[8] *la hexaimeron*).

Adam, urmându-și propria voie a refuzat să-și însușească voia lui Dumnezeu, ceea ce a avut ca rezultat „căderea", pierderea, zădărnicirea îndumnezeirii. „Pentru om, căderea lui Adam a însemnat înnegrirea «chipului», slăbirea firii, întunecarea minții (*nous*), voința ajungând să fie lipsită de putere și marcată de nehotărâre, cu înclinație mai degrabă spre rău decât spre bine"[9].

Pentru a birui această înclinație este absolut necesar să fie purtată o luptă conștientă, ce presupune o asceză susținută spre dobândirea virtuților și îndepărtarea de patimi. Asceza este acea luptă trupească și sufletească spre curățirea și eliberarea de patimi, prin ținerea poruncilor Evangheliei, având ca rezultat împodobirea cu virtuți a celui credincios. Asceza este ceva auto impus, o silire a firii, întrucât după

[8] Anagogia reprezintă o interpretare mistică a Scripturii, dincolo de textul literal.

[9] *Teme eclesiologice și pastorale*, Arhim. Gheorghios, editura Orthodoxos Kipseli, p. 65, în *Termenii ascezei ortodoxe*.

cădere omului îi este foarte greu să renunțe la propria-i voie, urmând-o pe cea a lui Dumnezeu. Aceasta este pricina pentru care atât Apostolii cât și sfinții Bisericii noastre s-au nevoit – au practicat asceza –, după cum mărturisește Apostolul Pavel: „Ci îmi chinuiesc (mortific) trupul meu și îl supun robiei; ca nu cumva altora propovăduind, însumi să mă fac netrebnic" (*1 Corinteni* 9, 27). Asceza nu constituie o luptă împotriva trupului sau a firii noastre (fiind omorâtoare doar de patimi nu de trup), ci o descătușare a trupului și firii noastre din lanțurile păcatului. Întrucât omul prin păcat ajunge să-și convertească lucrările (energiile) firești ale sufletului, cele *după fire*, în unele *împotriva firii*, asceza trupească se împotrivește mișcărilor trupești cele împotriva firii. Precizăm de asemenea că efortul ascetic al credinciosului nu are un caracter moral, urmărind altfel spus îmbunătățirea caracterului și comportamentului său, ci o ascultare de bună voie a lui Hristos (*Filipeni* 2, 5).

Întreaga învățătură creștină, ca dogmă și ethos, este un loc, un cadru (στάδιο/stadion) al nevoinței, al ascezei neîntrerupte. Asceza întru cunoștință a Părinților nu reprezintă doar un privilegiu sau exclusivitate a monahilor și asceților, ci o condiție necesară vieții tuturor creștinilor care vor să se mântuiască și să se îndumnezeiască[10]. Pe acest parcurs ascetic statornicit de

[10] Vezi *Patimi și virtuți*, Anesti Keselopoulos, editura Domos.

Biserică şi fără de sfârşit „noi toţi... spre acelaşi chip ne prefacem, din slavă în slavă, ca de la Duhul Domnului" (*2 Corinteni* 3, 18).

Nu poate, aşadar, în mod firesc, ca cineva să fie considerat creştin adevărat dacă nu practică cu insistenţă o asceză ostenitoare – cea rânduită de Biserică – cu ajutorul desigur al duhovnicului, lepădându-se de omul cel vechi şi dând la iveală omul ce înnoit în Hristos. Asceza se lucrează pentru biruirea nenumăratelor slăbiciuni şi obiceiuri proaste, spre curăţirea de patimi şi întărirea voinţei în bine, spre dobândirea virtuţilor şi împlinirea voii dumnezeieşti[11].

În asceză, decepţiile sau dezamăgirile nu sunt admise, întrucât de fiecare dată când dăm greş, în ora sau ziua următoare putem să ne recunoaştem greşeala şi să-i cerem iertare lui Dumnezeu şi celuia căruia eventual i-am greşit (dacă este cineva implicat) şi să ne mărturisim. Doar aşa ne vom întări, pentru a continua nevoinţa cu nădejde şi binecuvântare.

Cercetarea de sine

• Textul de mai sus are un caracter analitic, clarificând pentru ce asceza este absolut necesară tuturor oamenilor.

• În ceea ce mă priveşte, cât mă nevoiesc şi cer ajutor de la Dumnezeu, de la Biserica Lui şi de la duhovnicul meu?

[11] Vezi *Teme eclesiologice şi pastorale*, cap. 1, p. 71.

• Poate că mă străduiesc sau îmi instruiesc copiii în multe direcţii însă (...) mai puţin pe linia nevoinţei după Dumnezeu. A venit timpul să-mi reconsider poziţia, să-mi îndrept atenţia spre ce trebuie, nu doar spre folosul meu, ci şi spre cel al casnicilor mei.

• Constat că sunt destul de indiferent sau nu îmi vine să lucrez mai profund cu mine însumi, limitându-mă doar la masca unui bine de suprafaţă.

• Dacă nu mă deprind din timp să-mi limitez propriile dorinţe sau capricii, pentru a lucra virtuţile, îmi va veni foarte greu să mă îndrept mai încolo, pentru a deveni un creştin adevărat. Ca părinte, mă preocup aşa cum ar trebui de copiii mei?

Viaţa interioară

Grija dumnezeiască

Încrederea omului în grija dumnezeiască, credinţa că Dumnezeu se îngrijeşte, conduce şi menţine în existenţă creaţia Lui, preocupându-Se în mod deosebit de viaţa şi mântuirea omului, constituie premisa vieţii duhovniceşti.

Dumnezeu, fără să fie împiedicat de nimic, are grijă şi ajută pe fiecare om în tot ce are acesta nevoie şi întreprinde conform poruncilor Sale (*Matei* 25-34). Dacă Dumnezeu are grijă de păsările cerului şi crinii câmpului, este posibil ca El să nu aibă grijă de om?

Această grijă a lui Dumnezeu se vădeşte şi din cele care urmează.

În Pateric este relatat cazul unui grădinar ce a ajuns la un moment dat să-şi limiteze milostenia ce o făcea de regulă, punându-i în final capăt, pentru a putea aduna bani care să-i ajungă la vremea bătrâneţilor. După ceva vreme s-a îmbolnăvit şi a început să cheltuiască cu doctorii din banii puşi de o parte. Când doctorii s-au hotărât să-i taie piciorul şi-a înţeles greşeala. S-a căit pentru falsa nădejde pusă în bani şi nu în grija lui Dumnezeu, rugându-se din toată inima să fie iertată imensa sa greşeală. Atunci un înger i s-a arătat şi i-a atins piciorul bolnav, care i s-a vindecat într-o clipită. Ziua următoare, dimineaţa, când doctorii au venit pregătiţi de amputare, l-au găsit deplin sănătos.

Un părinte cu şase copii, fizioterapeut la un spital din Atena, a mers anul trecut la bancă să împrumute nouă mii de euro, pentru ca împreună cu alţi trei mii ce îi economisise, să-şi cumpere o maşină. Pe drum întâlneşte un prieten, care aflându-i intenţia, îl duce la banca sa pentru a-i da cei nouă mii de euro, fără dobândă şi fără a-i fi fixată o scadenţă spre achitare.

„Dumnezeu deseori îngăduie să se întâmple ceea ce este spre folosul celor mulţi. Nu face niciodată un singur bine, ci trei-patru la un loc. Şi nici nu îngăduie vreodată ca un rău să fie săvârşit fără ca el să fie legat de mai multe lucruri bune. Toate le valorifică spre binele nostru, şi cele strâmbe şi cele periculoase... De aceea trebuie să fim încredinţaţi că Dumnezeu îngăduie din dragoste pentru făptura sa să aibă loc doar ceva din care poate ieşi un bine. De pildă, poate îngădui să aibă loc o mică ispită, pentru a ne feri de una mai mare. Odată, în Muntele Athos, un mirean a mers într-o sărbătoare la o mănăstire. A băut puţin şi s-a îmbătat. Când a plecat de la mănăstire, a căzut jos, şi cum ningea a fost acoperit de zăpadă. De la respiraţia îmbibată de alcool, în zăpadă s-a format o gaură. La un moment dat a trecut pe acolo cineva care a văzut gaura respectivă. «Ce este aici, izvor?», s-a întrebat. A lovit cu bastonul. «Au» a ţipat cel beat, şi aşa Dumnezeu a avut grijă ca acela să se izbăvească de moarte"[12].

Dumnezeu, aşadar, are grijă să ne dea tot ce avem nevoie, mai ales când vede la noi chiar şi o mică străduinţă făcută din suflet şi simţirea propriei noastre păcătoşenii. Acela care se predă pe sine şi familia sa în mâinile lui Dumnezeu – în grija Sa – fără a-şi mai fixa sau insista asupra vreunui plan stabilit dinainte şi a momentului când el trebuie împlinit, atrage bunăvoinţa şi binecuvântarea lui Dumnezeu.

A fi creştin înseamnă să ai o deplină încredere în Dumnezeu.

Cercetarea de sine

• Dumnezeu are grijă de *toate* şi de *toţi*, fie că simţim asta, fie că nu. Nu este împiedicat când e cazul nici chiar de necredinţa noastră. Când mă neliniştesc dau

[12] Părintele Paisie Aghioritul, vol. 2, *Trezire duhovnicească*. Toate aceste cuvinte ale părintelui sunt redate exact aşa cum au fost rostite.

dovadă de necredință, împiedicându-L pe Dumnezeu să intervină în problemele mele.

• Când mă încred doar în capacitățile mele, în putința și acțiunile mele, în averea mea, când mă neliniștesc de viitorul meu sau al copiilor, muncind pentru aceasta zi și noapte, nu fac dovada unei neîncrederi în grija lui Dumnezeu?

• Deseori în boli, în diferite încercări, în aranjarea situației copiilor mei etc., arăt mai multă încredere în oamenii care mă pot ajuta decât în Dumnezeu. Îmi înțeleg abia acum greșeala.

• Când soțul întârzie seara să se întoarcă acasă din oraș sau dintr-o călătorie etc., sunt cuprinsă de o neliniște exagerată, dovedind ce puțină încredere am în Dumnezeu (creștinul credincios se roagă, ca Dumnezeu să intervină în aceste situații).

• Lipsa încrederii mele în grija lui Dumnezeu se vădește și când particip la jocuri de noroc (Pronosport, Loto, pariuri), de unde aștept bani nemunciți.

• Când pentru probleme la care nu se întrevede o rezolvare grabnică alerg la mediumuri, ghicitoare în cafea sau în cărți etc., trebuie să înțeleg că așa ceva este inacceptabil, o impietate la adresa lui Dumnezeu și a credinței mele, existând chiar și pericolul unei demonizări a mea. Diavolul nu cunoaște viitorul, prin urmare „magii" ce lucrează împreună cu el nu fac decât să mă batjocorească, îmbogățindu-se pe seama necredinței și naivității mele.

• În cazul decesului unuia din casnicii mei plâng exagerat, sunt deznădăjduit, arătându-mă precum cei

care nu au nădejde și nicio încredere în Dumnezeu ori în hotărârile Lui. Deseori se întâmplă să spun cu ușurință „De ce Dumnezeul meu ai îngăduit?", fapt ce mă arată judecătorul Lui.

• Poate pe de-o parte cer intervenția lui Dumnezeu în viața mea, iar pe de alta păstrez în inimă îndoieli. De ce rugăciunile mele nu dau întotdeauna rezultatul așteptat, sau dacă dau, pot avea și urmări neplăcute, precum s-a întâmplat cu dreptul Zaharia, care și-a pierdut graiul până la nașterea fiului său, Ioan Botezătorul (vezi *Luca* 1, 5-25 și 57-66).

Credința

Termenul *credință* are înțelesul de acceptare liberă a unei învățături sau a unui fapt, dar și încrederea într-o persoană. „Și este credința adeverire a celor nădăjduite, dovedire a lucrurilor celor nevăzute" (*Evrei* 11, 1). Altfel spus, credința înseamnă siguranță pentru cele nădăjduite și încredințare pentru cele pe care nu le vedem. Mai concret, credința creștină este acceptarea fără ezitare a lui Iisus Hristos ca Dumnezeu-om și Adevăr așa cum ne-a învățat Domnul, Apostolii, Sfinții Părinți ai Bisericii și Sinoadele Ecumenice. Această credință au avut-o toți Sfinții Bisericii noastre („Această credință a Apostolilor, această credință a Părinților, această credință a Ortodocșilor, această credință a întărit lumea", *Sinodiconul Duminicii Ortodoxiei*) și suntem chemați și noi să o dobândim, dar mai ales să o păstrăm.

Ca oameni, „trupuri purtând", avem slăbiciuni şi gânduri venite din puţina credinţă. Dacă dorim să ne eliberăm de ele, Hristos vede mărimea noastră de suflet cu care facem acest lucru, şi ne ajută cum ştie El mai bine, curăţindu-ne mintea de ele. Atunci vom crede în Dumnezeu cu adevărat, când nu o să ne dorim minuni pentru a crede, ci doar vom spune: „Adaugă-ne nouă credinţă" (*Luca* 17, 5).

Aşa vom ajunge să credem tot mai mult, văzând încetul cu încetul cele de neînţeles cu ochii fireşti, întrucât ne-am schimbat deja cugetul, fapt de neînţeles pentru cei necredincioşi. Un creştin are multe lucruri de schimbat în viaţa lui mai puţin credinţa[13]. Căci doar prin ea Sfinţii Bisericii noastre „au biruit împărăţii, au lucrat dreptate, au dobândit făgăduinţele, au astupat gurile leilor" (*Evrei* 11, 33-34).

Avem de partea noastră pilda Patriarhului Alexandriei, care după ce l-a salutat pe împărat, a băut paharul plin cu otravă oferit lui – la îndemnul evreului Veziris – fără a păţi ceva, în timp ce Veziris care băuse doar ce a mai rămas pe fundul paharului a murit pe loc. La fel Avva Dorotei Tebaitul, care bând din apa

[13] „Noi, ca şi creştini, atunci când la mijloc sunt lucruri materiale suntem concilianţi şi smeriţi. Când este vorba însă de credinţă sub niciun motiv nu trebuie să cedăm. Nu jertfim credinţa noastră de dragul bunurilor materiale, al acestei vieţi trecătoare, ci pe acestea şi pe aceasta (viaţa) le jertfim cu bună dispoziţie a inimii de dragul credinţei" (*Răspunsul lui Vasile cel Mare către eparhul Modest*).

unde căzuse un şarpe otrăvitor, după însemnarea ei cu Semnul Crucii, n-a păţit nimic. Iar mai recent, avem exemplul monahilor din Sfântul Munte (şi nu doar ei) care au însemnat cu Semnul Crucii produsele grădinilor proprii înainte de a le consuma, pentru a fi păziţi de influenţele exploziei de la Cernobâl. Creştinii credincioşi se confruntă şi astăzi cu numeroasele stări anormale din jurul lor, ducând o viaţă creştină potrivnică curentului din lume.

Un creştin se nevoieşte aşadar după putere, rugându-L pe Dumnezeu să-i dăruiască o credinţă puternică şi dreaptă. El crede fără limite că:

- la Dumnezeu toate sunt posibile;
- va primi fără îndoială tot ce cere în rugăciunile sale, dacă cererile sunt conforme legilor Evanghelice;
- orice îngăduie Dumnezeu, rău sau bun, ispită ori boală, cinste sau necinste, este pentru a-l folosi şi mântui.

Cercetarea de sine

- Observ că deşi cred în Dumnezeu şi în Evanghelia Lui, unele fapte din viaţa de zi cu zi (unde mă arăt foarte preocupat de înfăţişarea mea exterioară) sau anumite poziţii în discuţiile ce le port (insistând acolo unde nu am dreptate), mă descoperă a fi puţin credincios sau chiar „necredincios".
- Spun şi dau impresia că am credinţă fără a fi atent la inconsecvenţele din comportamentul meu, la faptul că viaţa mea mărturiseşte exact contrariul, dând în realitate exemplul unui credincios ce nu face decât să se

eschiveze. Lucrurile acestea apar când de pildă mănânc de dulce în ziua de post, când neglijez viața mea liturgică (mersul la slujbele Bisericii), când nu iert, nu cedez în dispute sau mă arăt iubitor de bani și de plăceri etc.

• Poate că uneori nici nu cred fără reținere, ci numai dacă se potrivește minții, egoismului și interesului meu.

• Dacă în anumite momente dificile din viață încep să mă clatin, simt nesiguranță și puțină credință, trebuind să accept ca există o problemă și am nevoie de „vindecare". Chiar trebuie să mă neliniștesc pentru lucruri care în viitor pot fi și mai grele?

Jertfa

În Ortodoxie nu poate exista viață religioasă adevărată fără jertfă. Acest lucru este evident și fără putință de tăgadă în întreg Noul Testament. Jertfa de pe cruce a lui Hristos, prin unicitatea și ecumenicitatea (universalitatea) ei, depășește orice jertfă din lume, trasând parcursul vieții oricărui credincios, a celui care vrea să fie un creștin adevărat.

Dacă Capul credinței noastre, Hristos, ne indică calea jertfei, credinciosul nu poate rămâne mai prejos, urmând o altă cale a egocentrismului, a iubirii de sine, a propriului interes, a evitării ostenelii și a iubirii de bani.

Jertfa aduce bucurie, spunea părintele Paisie Aghioritul:[14] „Această bucurie a jertfei, oamenii nu o

[14] Părintele Paisie, *Trezire duhovnicească*.

mai gustă astăzi, fapt pentru care ajung să fie chinuiți (p. 194). Binele este bine doar atunci când cel ce îl săvârșește jertfește ceva din sine, somn, liniște etc. Când cineva este trândav, nedispus la jertfă, obosește și când se odihnește. Cineva care ajută, se odihnește ostenindu-se. Unul ca acesta are duh de jertfă. Tot ce întreprinde cineva să facă din toată inima, altfel nu se schimbă duhovnicește. Ceea ce faci din inimă nu obosește. Inima este precum un mecanism ce se încarcă dacă lucrează; cât lucrează atât se încarcă... Să nu își găsească loc în noi lăcomia, ci jertfa... Știi ce bucurie simte omul în inimă când se jertfește? Nici nu poate fi exprimată această bucurie. O bucurie superioară se naște din jertfă. Creștinul doar când se jertfește se înrudește cu Hristos, întrucât El este jertfă. Omul încă de aici începe să trăiască Raiul și iadul".

În continuare, părintele face referire la un minunat exemplu de jertfă de sine: „Cu ceva ani în urmă, într-o fabrică, s-a întâmplat ca un muncitor să fie pe punctul de fi zdrobit de un utilaj, și deși în preajmă erau o grămadă de bărbați, cea care a sărit în ajutorul lui a fost o femeie. Bărbații stăteau și priveau. În cele din urmă femeia a reușit să-l scape, însă cea care a rămas prinsă de utilajul respectiv a fost ea, fiind omorâtă. O adevărată martiră! Un fapt deosebit".

Creștinul, de vrea să fie un ucenic adevărat al lui Hristos, nu-și poate dori ca toate să fie ale lui, fără a jertfi nimic, nici timp, nici osteneală, nici bani. El nu trebuie să zăbovească prea mult pentru a jertfi ceva.

Ucenicul credincios îl imită în toate pe Domnul său, dar mai ales când e vorba de jertfă. Imitându-L primeşte ajutor dumnezeiesc şi are de partea sa binecuvântarea lui Dumnezeu.

Cercetarea de sine

• Atât timp cât Hristos este capul sau începătorul jertfei, de vreau să fiu ucenicul Său, nu pot fi iubitor de mine însumi sau să fug de osteneală.

• Fugind de jertfă nu sunt în realitate decât un ipocrit şi un călcător al crezului declarat. Pierd în acest fel bucuria jertfei şi binecuvântarea lui Dumnezeu. Poate din această pricină moralitatea mea este îndoielnică. Mă arăt precum un creştin laş ce încearcă să se ascundă.

• „Creştinismul care nu ne costă nimic nu este creştinism" (Episcopul Augustin). Este evidentă această afirmaţie întrucât viaţa creştinului trebuie să conţină elementul jertfei şi al mărturisirii. Pe mine cât şi în ce fel mă costă creştinismul?

• La ce osteneală sunt dispus să mă angajez în exercitarea obligaţiilor mele ce ţin de credinţă (prezenţa deasă la biserică, venirea fără întârziere la slujbe, statul în picioare la Sfânta Liturghie, săvârşirea rugăciunii de seară – pavecerniţa – mai ales când sunt obosit etc.)? Ce fac seara târziu, atunci când obosit şi adormit îmi vine gândul: „Este târziu. Eşti foarte obosit. Lasă-le pentru mâine"? Nu uit acele bucurii duhovniceşti avute la un moment dat, când m-am jertfit de dragul îndatoririlor mele legate de suflet?

• Cât cedez în faţa pretenţiilor familiei sau ale prietenilor, călcând peste dreptul sau voia mea, peste timpul sau banii mei doar pentru a mă afla în rând cu lumea?

• La serviciu, când am fost jignit sau neîndreptăţit în diferite ocazii, am reuşit să am o atitudine vrednică de un credincios adevărat, jertfindu-mi egoismul şi drepturile mele, deosebindu-mă de acei creştini doar cu numele?

Ascultarea

Ascultarea nu vine din constrângere şi nici nu constituie o supunere pasivă, ci o acceptare liberă a legii lui Dumnezeu. Ea înseamnă supunerea liberă a omului în faţa voii lui Dumnezeu şi, prin extensie, în faţa voii tatălui, mamei, fratelui, colegului, prietenului etc. Ascultarea de Dumnezeu şi de aproapele este hotărârea de a împlini o poruncă sau rugăminte, la care în acel moment nu-i văd niciun rost sau valoare, doar pentru că ştiu că fapta mea ţine de porunca dumnezeiască şi imitarea vieţii lui Hristos, ce a trăit în ascultare. Hristos ascultă de părinţii lui trupeşti (*Luca* 2, 51), de rânduielile legii iudaice şi ale statului de la acea vreme (*Matei* 13, 27), accentuând că „nu caut voia Mea, ci voia Tatălui celui ce M-a trimis" (*Ioan* 5, 30).

Acestea sunt motivele pentru care un creştin credincios se decide în mod liber să-L imite pe Hristos şi patimile Lui, făcând ascultare, ca rob al Lui (*Romani* 1, 1;

Galateni 1, 1; *Filipeni* 1, 1; *Tit* 1, 1), de legea şi poruncile Lui, de persoanele cu care relaţionează în viaţa de zi cu zi, de cele rânduite de Pronia lui Dumnezeu, de instituţii, oficialităţi şi autorităţi. În continuare, vom veni cu trei exemple.

Doi fraţi s-au decis să devină unul un mare pustnic, dedat unei mare asceze, iar cel mic să ia jugul ascultării într-o mănăstire. Când cel dintâi a auzit de marea înaintare în virtuţi a fratelui său, a mers la mănăstirea respectivă pentru a-i încerca ascultarea. După ce s-au întâlnit, au ajuns la un râu cu crocodili, într-un loc fără punte. În acel moment, pustnicul i s-a adresat fratelui său: „Întră în râu şi ieşi dincolo", fiind încredinţat că celălalt nu va avea curaj de frica crocodililor. Monahul cel ascultător, fără niciun gând rău în mintea sa a făcut ascultare deplină, trecând râul în afara oricărui pericol, sub ochii uimiţi ai fratelui său.

Mergând mai departe au găsit un mort. Rugându-se, acesta a înviat. Pustnicul s-a gândit atunci că minunea a avut loc datorită marii sale asceze. Când însă s-au întors la mănăstire, stareţul care era un om sfânt şi căruia Dumnezeu îi descoperise cele întâmplate, i-a spus pustnicului: „De ce l-ai expus pe fratele tău la un asemenea pericol? Află că mortul a înviat datorită ascultării fratelui tău".

Când părintele Veniamin l-a îndemnat pe părintele (de atunci) Siluan să viziteze un părinte renumit din Athos, şi-a lăsat imediat lucrul de mână şi, tăindu-şi voia, a făcut ascultare, îndreptându-se spre

acel loc. Pe drum părintele Veniamin a început următoarea discuţie:

– Ce o să-l întrebi pe părintele?

– Nu mă gândesc să-l întreb ceva.

– Atunci, de ce te duci?

– Mă duc pentru că mi-ai cerut tu.

– La Părinţi ne ducem ca să ne folosim.

– Îmi tai voia şi din acest lucru mă folosesc, a spus părintele Siluan, lăsându-l uimit pe părintele Veniamin pentru adâncimea cuvintelor sale şi pentru virtutea sa vrednică de admirat.

Să ne amintim şi cazul acelui Părinte aspru care, pentru a-l încerca şi deprinde pe noul său ucenic cu ascultarea, şi-a înfipt într-un pământ uscat bastonul, poruncindu-i să-l ude în fiecare zi. Acesta a împlinit porunca cu o bună dispoziţie a inimii, şi fără să se împotrivească chiar şi cu gândul, aducând apa trebuincioasă de foarte departe. După trei ani, lemnul cel uscat s-a prins, odrăslind pe deasupra şi câteva nuci. Stareţul[15], atunci la o sinaxă a schitului, împărţind nucile părinţilor prezenţi a spus: „Haideţi, fraţilor, să gustaţi din roadele ascultării!"

Unii creştini au înaintat duhovniceşte întrucât şi-au tăiat voia, fără a se uita la ce fac ceilalţi, tăcând când erau jigniţi şi fără a se justifica când li se făceau observaţii,

[15] *Stareţ*, în slavonă, precum şi *gheronda* în greceşte are sensul de duhovnic, de îndrumător sufletesc şi nu de conducător al unei obşti [n.tr.].

pe drept ori nedrept. Ei au evitat să plece urechea la cele nefolositoare sufletului, cercetându-l ori judecându-l pe aproapele, şi primind cu răbdare ispitele vieţii. Creşterea în viaţa duhovnicească nu vine doar din efortul omului, oricât de important ar fi sau din felul nevoinţei, oricât de corect ar fi (viaţă duhovnicească după bunul plac nu se poate concepe şi nici nu există în Ortodoxie). Creşterea în viaţa duhovnicească o dă ascultarea şi tăierea voii proprii[16]. „Ascultarea de Domnul şi de poruncile Lui este pentru noi pricină a nenumărate bunătăţi"[17] (Sfântul Ioan Hrisostom)[18].

Din adevărata ascultare se naşte smerenia. Prin smerenie dispar patimile şi se naşte nepătimirea, adică liniştirea şi curăţirea inimii, aşa cum mărturiseşte David prorocul: „Că întru smerenia noastră şi-a adus aminte de noi Domnul (...) şi ne-a izbăvit pe noi de vrăjmaşii (patimile) noştri" (*Psalmi* 135, 23-24). Prin ea credinciosul devine ascultător şi plin de har.

[16] Vezi *Asceză şi contemplaţie*, Arhimandritul Sofronie, Esex, p. 45.

[17] EPE 4, 202.

[18] Ascultarea este în realitate o mare virtute. Dacă însă din cauza unei „linii" impuse de sus, un anumit conducător, o anumită persoană cu răspundere nu este dispus să sufere „ocara lui Hristos" (*Evrei* 11, 26), nu va putea accepta nici o „viaţă de catacombe". Evident că în acest caz se va rupe de tradiţia sfinţilor, de „linia" trasată de Hristos, trădând-o. Această situaţie trebuie cercetată cu multă atenţie şi rugăciune, întrucât aici se cere o neascultare care mântuie!

Cercetarea de sine

• Sunt un creştin ascultător sau neascultător? Ascult cu inima liberă sau din constrângere, când trebuie sau când sunt interesat? Când fac ascultare lucrează inima sau doar raţiunea mea?

• Dacă vreau să înaintez în viaţa duhovnicească, trebuie să învăţ lecţia ascultării şi să o aplic în existenţa mea.

• Anumite „teorii" şi păreri despre ascultare care circulă prin cărţi în ultima vreme, apărute la diferite edituri, şi care dau prioritate raţiunii sau judecăţii personale, mă fac să-mi pierd încrederea în duhovnicul meu. Trebuie să am grijă, întrucât ele intră în opoziţie cu exemplul dat de Hristos, de Sfinţii şi Părinţii Bisericii.

• Când prietenii mă atrag la fapte sau soluţii păcătoase, se impune să nu fiu de acord şi să plec. Acelaşi lucru îl fac când este vorba de erezii sau lucruri asemănătoare, aflate în opoziţie cu tradiţia şi credinţa Sfinţilor Părinţi.

Rugăciunea

Acest subiect este imens şi s-au scris volume întregi despre el.

Vom vorbi aici de partea lui practică, la care creştinii trebuie să-şi aducă contribuţia „plătind" sau jertfind ceva, fapt pentru care deseori ajung să-şi pună întrebarea pentru ce nu le este auzită rugăciunea, dacă este să ţinem cont de ce spune Dumnezeu atunci când accentuează: „Cereţi, şi se va da vouă; căutaţi, şi veţi

afla; bateți, şi se va deschide vouă. Că tot cel ce cere ia, şi cel ce caută află, şi celui ce bate, i se va deschide" (*Matei* 7, 8). De ce nu suntem auziți atunci când Îi cerem ceva?

Tot Sfânta Scriptură ne dă răspuns la această întrebare: „Cereți şi nu luați, pentru că rău cereți, ca întru dezmierdările voastre să cheltuiți" (*Iacov* 4, 3). Nu primim aşadar răspuns la rugăciunile noastre întrucât cererile noastre sunt rele ori pentru că scopul este rău, spre satisfacerea poftelor sau patimilor noastre. Cererea poate părea justificată, însă modul sau scopul ei trădează ceva rău.

Putem cere aşadar lucruri puține sau multe, pentru noi ori ceilalți, pe termen scurt sau de lungă durată, lucruri materiale sau duhovniceşti, însă să fie cu intenție curată şi cu dispoziție sau dorire smerită. Nu putem cere însă răul sau pedepsirea celorlalți, satisfacerea propriilor noastre dorințe egoiste ori supremația asupra celorlalți din iubire de slavă deşartă, şi nici bunuri materiale fără folos real şi pentru a ieşi în evidență. Dumnezeu refuză să slujească acestor voi rele ale noastre, întrucât El pune accent pe „căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu şi dreptatea Lui, şi toate acestea (bunurile materiale) se vor adăuga vouă" (*Matei* 6, 33).

Pentru mulți acest lucru este clar şi sunt de acord cu el, însă susțin cu tărie că s-ar fi rugat pentru sănătatea celuilalt, pentru reuşita sau aranjarea lor, iar rugăciunea nu le-a fost auzită deşi cererile sunt cât se poate de corecte. Care să fie motivul, unde se află greşeala?

Rugăciunea este mai plăcută şi mai bine primită la Dumnezeu când:

Credem cu smerenie şi simplitate că la Dumnezeu toate sunt posibile. „Oricâte veți cere întru rugăciune, crezând, veți lua" (*Matei* 21, 22). Plecând de la acel „Crezând!" trebuie să vedem dacă credem cu adevărat în puterea lui Dumnezeu de a da dezlegare problemei noastre. Puțina noastră credință este în realitate piedică în împlinirea cererii noastre. De pildă, dacă cererea adresată unui conducător lumesc (ministru) este ascultată şi ne spune: „Lăsați pe mine chestiunea numirii copilului dumneavoastră", ne vom linişti. Dacă cererea o lăsăm însă a fi rezolvată de Dumnezeu, nu va avea darul de regulă să ne liniştească. Vom continua să fim neliniştiți, fapt ce ne arată mai încrezători într-un ministru decât în Dumnezeu. În astfel de cazuri rugăciunea noastră este posibil să nu fie ascultată.

Rugăciunea iese dintr-o viață şi buze curate. Probleme care necesită rugăciune au şi cei credincioşi dar şi cei mai puțin credincioşi. Când rugăciunea iese din buze „curate", adică rugătorul este atent la viața lui, mărturisindu-se şi împărtăşindu-se după rânduială, are sentimentul şi uneori este „informat" că va fi auzit. Cel puțin credincios, căruia îi lipseşte sau îi este indiferentă viața lui duhovnicească, se găseşte într-o poziție mai dezavantajată decât cel credincios, trebuind să cugete la faptul că poate Dumnezeu, în acest mod, prin împlinirea cererii lui, îl cheamă la o altfel de viață decât cea de până atunci, la o viață creştină, pe care a

neglijat-o şi ar putea, rugându-se să o îmbunătăţească. Dumnezeu dacă vede un astfel de om că se va îndrepta pe viitor, cererile din rugăciunea lui vor avea rezultate pozitive. Dacă însă vede că după rezolvarea problemei se va întoarce la cele dinainte, dând uitării promisiunile făcute, probabilitatea ca rugăciunea lui să fie auzită scade. Această situaţie este similară cu cea a unui angajat care îi cere şefului să-i sporească numărul de zile libere sau salariul, fără a fi consecvent în împlinirea obligaţiilor sale profesionale şi ignorând cuvântul său.

Cererile noastre sunt conforme cu duhul Evangheliei. Sunt cereri care sunt opuse duhului Evangheliei iar altele care par justificate dar nu sunt spre folosul nostru. Şi în aceste două cazuri rugăciunea noastră nu este auzită. În primul caz greşeala ne aparţine, întrucât puteam să ne îndreptăm orientarea greşită întrebând şi citind; în cel de al doilea caz nu este greşeala noastră, întrucât nu stă în puterea noastră să ştim cursul viitor al problemei noastre. De aceea la rezolvarea oricărei probleme personale trebuie să ne rugăm corect. Astfel, la sfârşitul fiecărei cereri a noastre să spunem: „Nu voia mea, ci a Ta să fie" (*Luca* 22, 42), aşa cum a spus Hristos înaintea patimii Sale. Alegem să ne poziţionăm astfel ca fiind lucrul cel mai de folos, preferând voia lui Dumnezeu şi nu pe a noastră, întrucât nu ştim adevăratul nostru interes pe viitor, cunoscut doar de Dumnezeu. Un sens similar regăsim şi în „facă-se voia Ta" din Rugăciunea Domnească.

De regulă, trebuie să cerem ceea ce este conform duhului Evangheliei şi nu ce ţine de interesul sau plăcerea noastră de moment, fapt evidenţiat şi în exemplul următor.

Un doctor îi cheamă pe părinţi la ora prânzului spunându-le: Diseară vă voi spune dacă copilul vostru are meningită. Este posibil ca vreun părinte, la auzul acestei ştiri, să rămână liniştit? Toţi vom spune că nu. Pot fi judecaţi că nu se roagă cum trebuie, că nu-i cer insistent lui Dumnezeu să-l facă bine? Iar vom răspunde toţi, nu! Însă adevăratul răspuns la cele două întrebări este DA. Şi părinţii s-ar putea linişti şi rugăciunea lor ar putea fi considerată „nepotrivită". Să vedem o posibilă evoluţie a evenimentelor.

Acei părinţi, de îndată ce a plecat doctorul şi înainte să o ia razna de supărare (...), s-au dus în faţa iconostasului şi într-un glas s-au rugat: „Dumnezeul nostru, Tu eşti singurul pe care îl avem şi îl căutăm. Dacă Tu, însă, cel care ne-ai dăruit copilul, vrei să ni-l iei, ia-l (!), noi însă îl vrem". Nu au putut continua întrucât i-au năpădit lacrimile. Au plâns aproape câteva minute. Apoi au privit unul către altul, fără să poată explica ceea ce s-a întâmplat. Dintr-o dată s-au liniştit, sălăşluindu-se în ei o mângâiere dulce, dumnezeiască, fără să înţeleagă desigur cum s-a petrecut. S-au simţit cu totul eliberaţi şi liniştiţi! A urmat masa, odihna de prânz, mersul la lucru de după–amiază al tatălui, întoarcerea lui la 8 seara şi aşteptarea doctorului, de parcă în casă n-ar fi fost niciun copil bolnav. La ora 21

a venit şi doctorul, care după examinarea copilului a spus: „Copilul dvs. nu are nimic... Noapte bună".

S-au liniştit pentru că au făcut rugăciune aşa cum trebuia! Nu au spus ceea ce omeneşte se consideră a fi potrivit, ci ceea ce vrea Evanghelia şi Dumnezeu. I-au vorbit lui Dumnezeu de cele două posibilităţi aflate în faţa copilului: viaţa şi moartea. Şi-au făcut cunoscută voia, fapt care nu este oprit, însă l-au lăsat pe Dumnezeu să decidă. Văzând această dispoziţie a părinţilor, Dumnezeu le-a dăruit de îndată liniştea, făcând poate şi o minune în cazul în care a fost vorba de boală, precum şi în cazul femeii cananeence din Evanghelie: „Pentru acest cuvânt mergi; a ieşit dracul din fiica ta" (*Marcu* 7, 29). Întrucât în cazul nostru minunea nu poate fi dovedită, poate fi consemnată doar liniştirea părinţilor, a căror situaţie pe alţii iar fi dus în pragul nebuniei, îmbolnăvindu-i din pricina supărării.

Concluzie: Rugăciunile sunt auzite, este suficient să ne străduim să ascultăm de legea lui Dumnezeu şi să însetăm mai mult după voia Lui decât după a noastră.

Evlavia

Cuvântul evlavie[19] este întâlnit în Vechiul Testament de trei ori, iar în Noul Testament de două ori. Sfinţii Părinţi folosesc în locul lui expresia „frica de Dumnezeu".

[19] Termenul *evlavie* provine din limba greacă, având la bază un termen compus din două cuvinte: *ev* şi *lamvano*, definind iniţial

Sfântul Ioan Hrisostom accentuează în acest sens: „Ceea ce trebuie să căutăm din toate puterile noastre este frica de Dumnezeu... iar atunci toate (cinstiri, slavă, jigniri, chinuri etc.) vor odrăsli pentru noi roadele bucuriei" (EPE 32, 566).

Sfântul Theognost spune: „Este cu neputinţă ca cineva să ajungă la dragostea (erosul) dumnezeiască fără frica de Dumnezeu" (*Filocalia* gr. 2, p. 331). Părinţii leagă creşterea acestei virtuţi de afierosirea (dăruirea totală) omului lui Dumnezeu. „Nimeni nu poate ajunge la frica de Dumnezeu, dacă nu părăseşte orice grijă a vieţii" (Sfântul Diadoh, *Filocalia* gr. 2, p. 331).

Fericitul părinte Paisie nu doar că foloseşte termenul de mai multe ori, dar îl şi analizează într-un capitol

starea de mare atenţie a unui vânător aflat la vânat. Precum acesta stă nemişcat şi cu toate simţurile treze pentru a nu speria vânatul ce se apropie, tot aşa şi noi, pentru a vâna harul dumnezeiesc trebuie să arătăm o mare grijă ca să nu scape, întrucât el se îndepărtează la cea mai mică mişcare necuviincioasă a sufletului sau a minţii noastre. Intrarea şi statul nostru în biserică, acolo unde de fapt venim pentru „a vâna" harul dumnezeiesc, trebuie de pildă să fie marcate de o mare grijă, izvorâtă dacă nu din dragoste atunci măcar din frica de a nu pierde întâlnirea cu Dumnezeu, evitând orice discuţie de prisos şi concentrându-ne mintea la cele auzite şi citite în timpul slujbelor. Purtarea sau atitudinea noastră faţă de aproapele este şi ea esenţială în câştigarea sau pierderea harului, care fuge de la noi la cea mică jignire sau disprețuire a celuilalt, indiferent cine este. O altă imagine plastică a evlaviei, a felului în care harul trebuie păstrat, aşa cum făceau Sfinţii Părinţi, este asemănătoare marii griji cu care trebuie să duci apa într-un vas mai mult întins decât adânc, pentru a o nu vărsa [n.tr.].

întreg[20], dându-i un înțeles adaptat desigur la măsurile creștinului din lume. În cele 22 de pagini ale capitolului respectiv, cititorul nu se poate decât minuna de înțelepciunea luminatului părinte, mulțumind plin de recunoștință lui Dumnezeu că a dat un astfel de sfânt în zilele noastre.

Iată ce spune vrednicul de pomenire părinte:

„Evlavia este frica de Dumnezeu, reținere, micșorarea de sine, sensibilitate duhovnicească. Cel evlavios simte cu putere prezența lui Dumnezeu, a îngerilor, a sfinților. Îl simte alături pe îngerul păzitor că îl urmează la tot pasul. Are permanent în minte gândul că trupul lui este templu al Duhului Sfânt, fapt pentru care trăiește simplu, în curăție și sfințenie. Pretutindeni dă dovadă de un comportament atent și reținut, trăind cu intensitate cele sfinte. Are grijă de pildă ca icoanele să nu se găsească la spatele lui. Nu pune pe locul unde șade, pe pat ori pe scaun, Evanghelia sau vreo carte duhovnicească etc. Dacă vede o icoană îi tresare inima iar în ochi îi apar lacrimi" (p. 131).

Pentru ca cineva să câștige evlavia este necesar:

„Să cerceteze și să-și adâncească mintea în tot ce-i sfânt, dar și să valorifice ocaziile ce îi sunt date; ele vor trezi în el încetul cu încetul evlavia. Când, de pildă, am ocazia să trec pe lângă o biserică și să intru puțin în ea pentru a mă ruga și nu o fac, mă lipsesc de har. Dacă

[20] Părintele Paisie Aghioritul, *Trezire duhovnicească.*

vreau să intru dar sunt împiedicat de o anumită urgență, atunci nu mă lipsesc de har, întrucât Dumnezeu vede buna mea intenție. De asemenea, pentru a câștiga evlavie ajută mult să-i cunoaștem pe sfinții din zona noastră, din țara noastră, pentru a-i iubi și a fi legați de ei. Dumnezeu se bucură când avem evlavie și îi iubim pe sfinți. Dacă avem evlavie către sfinți, cu atât mai mult vom avea către Dumnezeu".

„Părinții spun că pentru a dobândi evlavie trebuie să trăiești alături sau să-i cauți pe acei oameni evlavioși, observându-i cum se comportă. Paisie cel Mare, atunci când a fost întrebat: «Cum pot dobândi frica de Dumnezeu?», a răspuns: «Să-i cauți pe oamenii care îl iubesc pe Dumnezeu și au frică de El, pentru a dobândi și tu frica dumnezeiască». Evlavia se transmite de la unul la altul. Mișcările, comportamentul tău evlavios, se răspândește ca o mireasmă, când desigur celălalt are bună dispoziție și smerenie. Și îți spun, dacă cineva nu are evlavie, nu are nimic. Cel evlavios este precum un copilaș ce nu lasă loc gândurilor rele despre tatăl și mama sa, întrucât îi iubește și îi cinstește".

„Evlavia este pentru mine cea mai mare virtute, întrucât evlaviosul atrage harul lui Dumnezeu, se face primitor al harului, care rămâne asupra lui la modul simțit. Harul dumnezeiesc îl va trăda apoi, și toți îl vor avea la evlavie, îl vor simpatiza, în timp ce pe cel lipsit de evlavie (rușine) toți îl vor antipatiza, atât cei mici cât și cei mari.

Voi, femeile ar trebui să aveţi mai multă evlavie decât bărbaţii. Femeia din fire se cere să aibă evlavie. Bărbaţii, când nu sunt evlavioşi, sunt pur şi simplu indiferenţi. Femeile dacă îşi pierd evlavia ajung să facă lucruri grosolane".

În epoca bunăstării în care trăim este din păcate greu să mai găsim evlavie, întrucât oamenii au încetat să trăiască duhovniceşte. Încearcă să le explice pe toate prin raţiunea lor rece, într-un fel lumesc, şi astfel alungă Harul dumnezeiesc, care nu se apropie de cei neevlavioşi. Harul dumnezeiesc vine la cei care însetează după el şi au grijă să-l dobândească.

Cercetarea de sine

• Odată, întâlnindu-mă cu un fost coleg de-al meu, care între timp devenise un creştin evlavios, am rămas uimit de înaintarea lui duhovnicească, l-am admirat şi m-am descoperit înaintea lui. Atunci am înţeles ce spunea părintele Paisie legat de astfel de cazuri: Harul dumnezeiesc pe un astfel de om îl trădează pur şi simplu. Simţeam că am parte de ceva nemaiîntâlnit.

• Încerc de atunci să-l întâlnesc cu regularitate, pe el şi pe alţii creştini evlavioşi, pentru a învăţa din viaţa şi exemplul lor.

• Cuget la prezenţa lui Dumnezeu, a sfinţilor şi a îngerului meu păzitor în viaţa mea de zi cu zi, şi la cum să fac ca acest sentiment să fie transmis copiilor mici, care îl pot deprinde cu mai mare uşurinţă.

• Când sunt nevoit să sprijin o carte duhovnicească pe scaun, o pun în picioare; nu aşez pe Sfânta Scriptură o altă carte, acelaşi lucru este valabil şi pentru icoane etc. Încerc, când trec pe lângă o sfântă biserică, să-i dedic puţin timp pentru a mă închina în ea.

• Trebuie să mă nevoiesc să dobândesc evlavie faţă de cele sfinte, căci în lipsa ei cum se va apropia de mine harul sfânt?

Discernământul sau dreapta socoteală

Discernământul este o lucrare a omului interior, cel care dă chip ethosului şi comportamentului lui în relaţiile interpersonale.

Discernământul (discern = deosebesc, văd bine, judec drept) înseamnă înţelepciune şi cumpătare, fiind un îndrumar şi o busolă în formarea ethosului uman. După Sfântul Isaac Sirul el este „cea mai mare dintre virtuţi".

Nu există un moment în viaţa de credinţă, morală şi comunitară în care să nu fie nevoie de dreaptă socoteală. El este apa care adapă şi face să rodească toate virtuţile. Virtutea aceasta a discernământului depinde de cunoaşterea de sine, de smerenia personală şi de sfaturile părinţilor duhovniceşti care o deţin. Primele două ţin de un efort personal de lungă durată. Cea de a treia condiţie depinde însă de frecventarea părinţilor sfinţi, fapt ce ne pot ajuta mult în a aduna şi aplica în viaţă diferitele învăţăminte de folos. Trebuie ţinut însă cont că:

a) Măsura este componenta de bază a discernământului. Aceasta înseamnă să fi cumpătat în orice lucrare omenească, evitând orice exces, nici într-un sens, nici în celălalt. Măsura şi armonia este a lui Dumnezeu. Lipsa de măsură şi depăşirea măsurii este a omului, din pricina cărora multe se degradează şi se strică. Ţine de un mare discernământ ca cineva să fie măsurat sau, aşa cum accentuează Părinţii, să păstreze „linia de mijloc". Orice abatere de pe o astfel de linie de mijloc (fără motiv şi binecuvântare) constituie o lipsă de măsură ce poate ajunge până la erezie. Acest lucru este întărit şi de maxima: „Măsura în toate este cel mai bun lucru", fapt ce se aplică în orice chestiune practică din viaţa de zi cu zi, nu doar în chestiuni de principiu, după cum susţin unii cu viclenie (cine îngăduie să fie furat, batjocorit cu măsură?).

Omul ce cunoaşte aceste lucruri ţine, aşadar, cu discernământ măsura şi la masă, şi în post, şi în îmbrăcăminte, şi în cuvânt, şi în tăcere, şi în somn, şi în bucurie şi în durere. Nu uită în acelaşi timp că trebuie să lucreze la timpul potrivit şi într-un mod potrivit, pentru a nu ajunge la vorba: „Am făcut binele şi mi-am găsit beleaua". De aceea Sfântul Grigorie Teologul întăreşte: „Binele nu este bine, dacă nu se face bine", iar Sfântul Nectarie ne sfătuieşte: „Vă recomand să aveţi dreaptă socoteală în toate şi cumineţenie, să staţi departe de extreme. Nu întindeţi exagerat coarda, ca nu cumva să se rupă înainte de vreme".

b) Ce trebuie să avem în relaţiile interumane, îngăduinţă sau mustrare? Întrucât cu aceeaşi doctorie nu se pot vindeca toate bolile, discernământul ne indică „calea împărătească": iartă, adică cu dragoste, dar şi mustră cu iubire; ea este îngăduitoare şi aspră, depinzând de situaţie. Lipsa mustrării sau mustrarea exagerată au acelaşi efect negativ precum lipsa sau dozarea exagerată a unei doctorii administrate unui bolnav.

Impresionantă este atitudinea lui Hristos faţă de femeia prinsă în curvie. Când acuzatorii ei au auzit acea vorbă înfricoşătoare: „Cel fără de păcat să arunce primul cu piatra în ea", unul câte unul s-au îndepărtat şi în locul asprimii au lăsat loc îngăduinţei. Aşa a înţeles Hristos să o vindece, spunându-i la sfârşit: „Mergi şi de acum încolo să nu mai păcătuieşti" (*Ioan* 8, 1-11). O strategie excepţională în acest sens întâlnim şi la Apostolul Pavel, care în Efes, timp de trei ani, nu a încetat zi şi noapte să povăţuiască pe fiecare credincios din comunitatea respectivă (vezi *Faptele Apostolilor* 20, 31). Povăţuiri amestecate cu lacrimi de dragoste, chiar şi pentru acei cu caractere mai sucite, pe care i-a tratat ca pe nişte fraţi şi nu ca pe nişte duşmani.

c) Omul cu discernământ ţine cont de acel cuvânt socratic „îmbătrânesc şi tot am de învăţat". Oricât ar şti, obişnuieşte să-l întrebe pe omul cu experienţă şi discernământ. Primeşte părerile, sfaturile acestuia ca pe o doctorie vindecătoare a propriului sine, fapt valabil şi pentru mustrări şi observaţii. „Un bun conducător, se spune în armată, este cel care întreabă şi ascultă".

Cel care ține de un părinte duhovnicesc se formează cum trebuie, întrucât experiența acestuia îl ajută să dobândească discernământul atât de necesar în relația cu cei care fac ascultare de el. Fără îndrumare duhovnicească, întăreşte Sfântul Simeon Noul Teolog, este cu neputință o viață de virtute şi să dejoci cu discernământ curselor diavolului.

Cercetarea de sine

• În relațiile mele interpersonale sunt îngăduitor sau critic pe toți şi pe toate? Nu trebuie să uit cuvântul: „Cu ce judecată veți judeca, veți fi judecați" (*Matei* 7, 2).

• Dau dovadă de lipsă de discernământ când vorbesc? Cum stau, mă îmbrac sau mă comport în general? Sunt atent la toate acestea sau le trec cu vederea?

• „Există oameni care se istovesc printr-o asceză exagerată, şi întrucât le lipseşte dreapta socoteală nu se pot apropia cum se cuvinte de Dumnezeu" (Antonie cel Mare). Ştiu că se recomandă o asceză uşoară dar constantă. De pildă, să fac 33 metanii zilnic în loc de 100 la câteva zile.

• Fac efortul de a evita extremele, exagerările şi entuziasmele gratuite ori trândăvia, ori lipsa măsurii, care fie trec repede, fie conduc la situații duhovniceşti sau familiale neplăcute? Unii, de pildă, îmbrățişează în entuziasmul lor un post aspru sau şederea îndelungată la rugăciune. Dacă după o anumită perioadă de timp îşi înțeleg neputința, sunt dezamăgiți şi cad în cealaltă extremă, abandonând orice efort.

Cultivarea virtuților şi fuga de patimi

Toți ştim că omul este constituit din suflet şi trup. De aceea alături ne stau virtuțile, dar şi patimile.

Virtuțile sufleteşti.

Primele virtuți de bază sunt: cumințenia, întreaga cugetare (*sofrosini*)[21], bărbăția şi dreptatea. Din ele se nasc următoarele virtuți: credința, nădejdea, dragostea, rugăciunea, smerenia, blândețea, îndelungă răbdarea, lipsa de răutate, sinceritatea, milostenia, evlavia etc.

Virtuțile trupeşti.

Cumpătarea, postul, înfrânarea la foame şi sete, privegherea, mâncarea uscată, generozitatea, liniştea, mulțumirea cu puțin, tăcerea etc.

Patimile sufleteşti.

Iubirea de sine, iubirea de plăcere, slava deşartă, iubirea de bani, lipsa de cinstire a celuilalt, erezia, blasfemia, mânia, furia, judecata, frica, laşitatea, cearta, invidia, gelozia, lipsa bărbăției, ingratitudinea, aroganța, egoismul, ironia, viclenia etc.

[21] Termenul *întreagă cugetare* este întâlnit în rugăciunea sfântului Efrem Sirul din Postul Mare „Iar duhul curăției... dăruieşte mie", fiind o traducere din greceşte a lui *sofrosinē*. Totuşi duhul curăției nu exprimă decât parțial termenul original, ce are o cuprindere mai largă şi mai profundă, fiind vorba de o *cugetare întreagă*, nefărâmițată de falsele înțelesuri ale patimilor, adunată prin lucrarea trezviei şi a harului în rațiunile şi dragostea lui Dumnezeu [n.tr.].

Patimile trupeşti.

Lăcomia pântecelui, lăcomia gâtlejului (pentru alimente rafinate), beţia, onanismul, curvia, preacurvia, libertinajul, incestul, homosexualitatea, hoţia, narcomania etc.

Fiecare om este luptat mai mult sau mai puţin de patima iubirii de sine (*filavtia*) – iubirea exagerată a propriei persoane – ce îşi găseşte expresie în iubirea de trup. Iubirea de sine naşte iubirea de plăcere, iubirea de slavă şi de bani, iar din acestea se nasc toate celelalte rele. Când omul este stăpânit de uitarea de Dumnezeu, necunoaştere şi trândăvie – cele trei mari capete ale răutăţii – pe care mulţi le ignoră ori nici măcar nu bănuiesc că ar exista – din cauza iubirii de sine, va lucra în el iubirea de plăcere, de slavă şi de bani. În replică, fiecare ar putea da război acestor trei mari rele prin aducerea-aminte de Dumnezeu, printr-o cunoaştere luminată şi o bună dispoziţie a sufletului. Lucrându-le pe acestea va înseta să lupte cu hotărâre împotriva iubirii de sine şi a patimilor, pe care biruindu-le să ajungă să se împodobească cu virtuţile mult dorite.

Când patimile sunt ţinute în frâu, cresc sau odrăslesc virtuţile.

Virtuţile, aceste puteri mari şi virtuoase ale sufletului şi trupului, ne-au fost date de Dumnezeu pentru a face faţă patimilor corespunzătoare lor. Dacă le cultivăm, sporind în ele, putem birui orice dificultate sau încercare din viaţa noastră.

Exerciţiul necesar cultivării şi creşterii virtuţilor.

Este cu neputinţă ca cineva să aibă toate virtuţile. Oricine poate dobândi şi spori în virtuţi, întrucât ele pot fi învăţate sau exersate. Cel care doreşte câştigarea şi a altor virtuţi, poate aşadar izbândi în acest lucru. Toţi sfinţii Bisericii noastre nu s-au născut desăvârşiţi, ci au ajuns acolo unde au ajuns printr-un efort intens şi numeroase osteneli. Acest lucru este la îndemâna oricărui credincios. Un adevărat creştin nu încetează niciodată să se cerceteze şi să se nevoiască, relaxându-se fără grijă, întrucât nu uită că patimile prezente în el sunt mai mari decât virtuţile, la o măsură greu de închipuit. El se nevoieşte cu ajutorul lui Dumnezeu şi al duhovnicului, îmbogăţindu-se continuu în har, plecând de la experienţa şi imitarea virtuţilor lui Hristos. Paralel cu dobândirea virtuţilor se poate vorbi de o „dezvăţare" sau o pierdere a exerciţiului pentru diferite patimi şi răutăţi. Când, de pildă, credinciosul începe să-L iubească mai mult pe Dumnezeu, îl iartă cu mai mare uşurinţă pe aproapele şi se linişteşte.

Pentru dobândirea şi sporirea diferitelor virtuţi există „exerciţii" generale, pe care credinciosul le poate pune în practică, dacă doreşte ca propria neputinţă să fie întărită de atotputernicia lui Dumnezeu:

Zelul. Cine însetează adânc şi sincer pentru curăţirea sufletului său poate depăşi aproape orice piedică; „forţarea" sinelui sau silirea firii poate duce la roade minunate.

Autocunoaşterea. Credinciosul trebuie să ţină cont de acea vorbă înţeleaptă a Antichităţii: „Cunoaşte-te pe tine însuţi!" Pentru a ajunge însă la o adevărată cunoaştere de sine şi pentru a scăpa de egocentrism este necesar să caute ajutorul unui „antrenor", al duhovnicului său. De unul singur este cu neputinţă să dobândească cunoaşterea de sine, din cauza iubirii de sine (*filavtia*).

Exerciţiul (Asceza)[22]**.** Dacă credinciosul doreşte o îmbunătăţire şi o înaintare pe calea virtuţilor, trebuie să exerseze în ele. Va putea ajunge atunci cu adevărat de la cunoaşterea teoretică a virtuţii şi la cea practică. Virtutea va deveni prin exerciţiu un obicei.

Cercetarea de sine

• Sufletul meu este slăbit din pricina păcatului strămoşesc, având o înclinaţie mai degrabă spre rău decât spre bine. De aceea este necesar exerciţiul ascetic, în special pentru biruirea slăbiciunilor şi a patimilor mele dar şi pentru dobândirea virtuţilor. Accept şi conştientizez oare aceste adevăruri?

• Dacă însetez cu sinceritate să-mi curăţesc sufletul, trebuie să înţeleg că voi ajunge la aceasta doar în urma unei nevoinţe aspre, cu ajutorul lui Dumnezeu şi prin îndrumarea duhovnicului.

[22] În greceşte *askisi* înseamnă exerciţiu. De aici vine *askitia* – asceză, adică ceva dobândit prin exerciţiu, osteneală şi disciplină, în urma unei repetiţii de durată [n.tr.].

• Sunt interesat în mod real şi în fiecare zi să pun în lucrare acea maximă „cunoaşte-te pe tine însuţi" ori îmi este indiferent?

• Fără un exerciţiu ascetic corect, susţinut şi responsabil, trebuie să înţeleg că voi rămâne nevindecat şi cu lipsuri, oricât timp ar trece. Omul nu se poate schimba atât timp cât nu doreşte şi nu luptă pentru schimbare. „Cele bune (virtuţile) cu osteneală se dobândesc".

Viaţa reală (de zi cu zi)

Mulţumirea cu puţin

Hristos în viaţa Sa pământească S-a folosit de lucruri materiale, situându-Se însă deasupra lor[23]. Acelaşi lucru îl cere şi de la noi (*Matei* 6, 25-34).

Sfântul Ioan Hrisostom întăreşte în acest sens: „Bogăţia nu este rea în sine dacă este folosită bine. Rea este lăcomia şi lipsa de saţietate a omului..." (EPE 14, 248). Bogăţia nu înseamnă să ai bani, ci să nu ai nevoie de bani. Dacă vrei mâine să-l faci pe copilul tău bogat,

[23] Uneori nu facem şi noi aşa? Când ajungem să stăm câteva zile la un hotel, nu suntem interesaţi nici de duşumelele stricate, nici de imaginile de pe pereţii camerelor închiriate. Ne lasă indiferenţi de asemenea podoabele şi luxul, întrucât ştim că peste câteva zile vom pleca. Dacă avem aşadar sentimentul şi credem cu adevărat că suntem în această viaţă doar nişte călători, aflaţi în trecere, atitudinea noastră faţă de bunurile materiale ar fi cu totul alta.

nu îl învăța astăzi cum să câștige bani, ci cum să fie deasupra lor (EPE 19, 350).

Noi însă, întrucât este posibil să fi fost lipsiți de anumite „plăceri" la vremea noastră, spunem: „Nu vreau să-i lipsească copilului meu nimic" și ne străduim să dobândim tot mai multe bunuri și să-i satisfacem toate nevoile[24] (în același timp și pe ale noastre). Suntem puși, așadar, în situația de a vâna neîncetat belșugul și bunăstarea, deprinzându-i rău pe copiii noștri în acest sens, pentru ca în final să ajungem toți să suferim. Bogăția și strângerea nebunească de bunuri materiale, la care ne împinge societatea contemporană consumeristă, devine un scop în sine, totul fiind spre satisfacerea dorințelor și țelurilor noastre egocentriste. În aceste condiții, cel mai adesea, Dumnezeu este uitat, aproapele este disprețuit, dreptatea este persiflată iar moralitatea este călcată în picioare. „Șarpele idolatriei, cel cu multe capete", diavolul, îi induce omului o nesimțire duhovnicească, belșugul și bunăstarea dovedindu-se în final un „δορον άδωρον" (doron adoron)[25], întrucât omul contemporan nu face decât să ajungă robul unor nevoi nesfârșite, pierzându-și libertatea.

[24] Omul contemporan, deși trăiește într-o societate care oferă posibilitatea împlinirii tuturor poftelor cum nu s-a mai întâmplat vreodată, trăiește drama satisfacerii unor nevoi fără de sfârșit. Își împlinește o anumită „nevoie" și apar alte două noi. Mulțimea acestor nevoi constituie, conștient sau nu, pierderea libertății lui.

[25] Un dar înnăscut, o harismă, de data aceasta cu conotație negativă. Putem spune un *dar nedorit* [n.tr.].

El uită sau îi este indiferent pentru ce se roagă Biserica zi de zi, dimineața și seara: „Pentru ca să ne izbăvim noi de toată... nevoia". Ca să ne eliberăm de grijile pline de neliniște aduse de bunurile materiale, pentru a lucra și vieții liber, neînlănțuiți de nimic.

Acest lucru îl subliniază și Sfântul Ioan Hrisostom: „Cu cât ai nevoie de mai multe cu atât îți micșorezi libertatea. O libertate deplină înseamnă să nu ai nevoie de nimic, din ea derivând și cea care ar trebui urmărită de noi cei obișnuiți – mulțumirea cu puține lucruri. Să ne eliberăm de această robie înfricoșătoare și să devenim la un moment dat niște oameni liberi" (EPE 14, 568).

Să trăiesc cu modestie înseamnă că dețin în posesie și mă folosesc doar de cele necesare vieții (alt lucru este să faci paradă cu ce ai). Lucrurile multe și fără să fie necesare îl înrobesc de cele mai multe ori pe om, ajungând inutile. Cele mai multe ușurătăți ajung dificultăți și provoacă neliniște. Omul devine liber când își simplifică viața, reducându-și nevoile și trăind cu modestie: fără risipă sau zgârcenie.

Creștinul care vrea să-L urmeze pe Hristos, împlinind poruncile Evangheliei, ia hotărârea de a nu se lăsa târât de „curentul" epocii, trăind o viață simplă. El este cu alte cuvinte modest în toate și nu uită cuvântul: „Ci având hrană și îmbrăcăminte, cu acestea îndestulați vom fi" (*1 Timotei* 6, 8), urmărind în viață doar cele de folos și nu luxul. Când merge de pildă la Supermarket cumpără doar cele de trebuință și nu pe

cele care „îi fac cu ochiul" din rafturi sau din reclame. De asemenea, nu cumpără îmbrăcăminte sau alte lucruri întrucât se fac reduceri ori sunt oferte, ci pentru că are cu adevărat nevoie de ele, înlăturând cu grijă şi din cele deţinute şi nu sunt folosite. Face în felul acesta economie, atrăgând însă asupra sa şi binecuvântarea lui Dumnezeu, având sentimentul că nu-i lipseşte nimic.

Pentru ca cineva să înţeleagă şi să simtă bucuria mulţumirii cu puţin (modestia) trebuie să priceapă sensul mai profund al vieţii. O abordare creştină corectă a tuturor problemelor începe de la a înţelege cuvântul: „Căutaţi mai întâi împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui, şi acestea toate se vor adăuga vouă" (*Matei* 6, 33). Orice credincios ce înţelege acest lucru, păstrându-l bine în mintea şi sufletul său, se opune consumerismului[26], bunăstării şi neliniştii epocii noastre, mulţumindu-se cu puţin şi trăind cât mai simplu. El ajunge să-şi simplifice viaţa când realizează că a depăşit deja nişte limite, indiferent că-i bogat ori sărac. În paralel, luptă să împlinească voia lui Dumnezeu în viaţa sa, indiferent de situaţie, căutând împărăţia Lui. Acesta va fi şi principalul său scop, pe care încearcă să îl traducă în faptă în viaţa de zi cu zi.

[26] Consumerismul intră în conflict şi cu natura, făcând necesară reciclarea deşeurilor.

Cercetarea de sine

• Cele de mai sus reprezintă o analiză suficientă, presărată de exemple, ce mă poate ajuta să văd starea şi poziţia în care mă aflu referitor la problema dezbătută.

• Trebuie să văd în ce măsură dorinţa de a ieşi în evidenţă, ostentaţia şi părerea lumii constituie pentru mine o piedică în calea unei vieţi modeste.

• Sunt înclinat să imit comportamentul prietenilor sau am avut parte de o spălare a creierului indusă de reclame, fiind atras de tot felul de oferte sau reduceri comerciale? Cât de mult îmi doresc să lupt împotriva egoismului, iubirii de sine şi cochetăriei mele?

• Dacă înţeleg şi cred cu adevărat că „Că nu avem aici cetate stătătoare, ci pe ceea ce va să fie căutăm" (*Evrei* 13, 14), voi învăţa să fiu modest în viaţă.

Sociabilitatea

Temelia pe care putem zidi relaţii interpersonale sănătoase este Hristos, dacă punem la lucru dragostea, smerenia şi îndelunga răbdare, în cadrul oferit de Biserică. Credinciosul se poate îmbiserici în cadrul Dumnezeieştii Liturghii, integrându-se cu alte cuvinte în trupul lui Hristos, în Biserică, devenind astfel părtaş comunităţii de credinţă, un om adevărat al comuniunii. Plecând de la acest fundament omul trăieşte comunitar şi nu în chip lumesc ori antisocial.

A fi sociabil înseamnă a ieşi în întâmpinarea casnicilor şi prietenilor mei cu multă dragoste (fapt manifestat în multe chipuri), fără a-mi încălca principiile creştine.

Cu neamurile sau socrii întreţin de pildă relaţii bune, iubindu-i chiar şi atunci când se poartă respingător sau jignitor[27]. Dacă este nevoie, mă pot duce mai devreme în vizită la un vechi prieten din lume, oferindu-i cadoul, şi urându-i din tot sufletul toate cele bune, plecând apoi după gustare, fără a rămâne şi a mă distra cu ceilalţi invitaţi la petrecerea lumească ce urmează. Am întotdeauna relaţii bune cu vecinii sau cu locatorii din blocul unde locuiesc, având grijă să fiu smerit, amabil şi iertător, mai ales în faţa curiozităţii lor, mai mult sau mai puţin justificate.

A trăi lumeşte înseamnă că particip la tot felul de manifestări recreative (în centre de noapte, la cazinou, la spectacole de teatru şi film nepotrivite) care se abat de la principiile Evangheliei şi degenerează ajungând la păcat. Creştinul care vrea să trăiască o viaţă creştină aşa cum se cuvine evită acest tip de manifestări, întrucât nu-l ajută în viaţa duhovnicească. Când constată că reuniunile şcolare sau studenţeşti ori cele amicale încep să devieze, pleacă la timp, hotărându-se fără ezitare să nu le mai frecventeze, invocând un motiv sau altul („fugi şi te mântuieşte", spune în Pateric)[28].

[27] Capul unei familii i-a cerut socrului să-i dea nişte bani împrumut, fără a primi însă vreun răspuns. Ginerele a considerat că cererea nu a fost destul de sugestivă şi a continuat să-i ceară, fără să fie afectat în vreun fel de refuz (se aştepta la aşa ceva). Atitudinea lui fără de supărare i-a impresionat pe ceilalţi dar mai ales pe socru, care a căutat să-şi reconsidere poziţia de refuz de până atunci.

[28] O comuniune prost înţeleasă deviază cu uşurinţă spre lumesc, lucru ce trebuie evitat întrucât surpă treptat viaţa duhovnicească,

Când trebuie să meargă la o recepţie sau vizită într-o zi de post, neputând evita acest lucru, se duce fără a renunţa la principiile lui, mâncând doar ce este de post, sau, în caz că nu există altceva, doar salata (ori nu mănâncă nimic), fiind indiferent la eventualele comentarii ce pot apărea la adresa lui şi fără a ceda la presiunile anturajului (...). Dacă poate cere ca vizita să fie amânată pentru altă zi, face acest lucru, mărturisind deschis cauza pentru care nu poate mânca de dulce în ziua respectivă (fie pentru că e post fie că urmează să se împărtăşească). Totodată, nu acceptă să iasă în fiecare vineri la tavernă cu vechi colegi de şcoală sau în altă companie, justificându-şi poziţia prin respectarea principilor creştine. Dacă şi-a început de curând viaţa duhovnicească, explică prietenilor noile sale principii – hotărâri – şi pune capăt acestor ieşiri. Dacă este nevoit să ajungă într-un cadru lumesc, expunându-se disprețului celorlalţi, se încadrează acelei situaţii amintite de Evanghelie: „Fericiţi veţi fi când vă vor urî pe voi... şi vă vor ocărî pe voi... bucuraţi-vă şi săltaţi" (*Luca* 6, 22-23) trebuind să mulţumească lui Dumnezeu, că s-a făcut părtaş în felul acesta harului de a pătimi pentru Domnul.

Un creştin adevărat îi iubeşte pe oameni aşa cum sunt, fără a-i împărţi în „ai noştri" şi în „adversari". Se

printr-o întoarcere a atenţiei către cele din afară, furând din timpul destinat cercetării interioare şi judecării de sine.

comportă totdeauna cu discernământul cuvenit, încercând să nu jignească pe nimeni. Nu are probleme de comportament nici la locul de muncă, în raport cu conducerea, colegii sau cu subordonații. Are dragoste față de toți fără deosebire sau antipatii, gânduri ascunse ori suspiciuni. Este binevoitor, atent în adresare, gata să cedeze când este cazul, smerit, fără a-şi cere cu insistență dreptul. La serviciu, dacă primeşte pentru a doua oară un ordin greşit face ascultare, iar după executarea lui îi aduce la cunoştință colegului sau şefului „nedrept" faptul în sine, cerându-le cu smerenie să-şi repare greşeala ori să-şi reconsidere atitudinea. Dacă răul continuă, cere sfat de la duhovnicul său, cercetându-se pe sine să nu fie cumva de vină pentru cele întâmplate. Un creştin nu ajunge la dispute sau conflicte cu aproapele pentru motive neînsemnate, pentru un cuvânt prost înțeles, pentru o jignire sau pentru o palmă de teren (...). Nu îngăduie aşadar egoismului, răutății sau invidiei să-i inunde sufletul, stricând vreuna din relațiile sale cu ceilalți. Se împacă repede cu cel care din întâmplare s-a simțit jignit din pricina sa, cerându-şi iertare. Nu ajunge niciodată la punctul de a spune: „Nu-i dau nici măcar bună ziua" sau „Nu mai vreau să-l văd în fața ochilor".

Iată de ce un astfel de creştin nu poate fi niciodată un ins antipatic. Dimpotrivă, va fi considerat de prietenii din lume, colegi sau rude cel mai simpatic om. În primul rând întrucât îi iubeşte sincer, fiind îngăduitor față de neputințele lor, iar în al doilea rând pentru că

în relațiile lui cu ei aplică „canonul de aur" al Evangheliei: *Comportă-te după cum vrei ca ceilalți să se comporte cu tine* (*Matei* 7, 12). De fiecare dată când nu reuşeşte să se comporte aşa cum se cuvine, îşi recunoaşte greşeala şi îşi cere cu sinceritate iertare. Această atitudine ajunge repede să fie apreciată cu plăcere de toți.

Numai o astfel de sociabilitate poate aduce roade, întrucât un creştin adevărat nu se va considera niciodată deasupra creştinilor nepăsători, a prietenilor sau rudelor sale, crezând despre sine că este doar o „slugă netrebnică" (*Luca* 17, 10). În tot ce face îşi spune în sinea sa: fac ceea ce sunt dator să fac, atâta timp cât „Hristos pentru noi a murit" (*Romani* 5, 8).

Cercetarea de sine

• După cele spuse mai sus văd că există suficiente lucruri de îndreptat în comportamentul meu.

• Trebuie să fiu atent mai ales la comportamentul meu arogant, prin care țin să-mi arăt superioritatea în fața celorlalți, întrucât mă consider un „cunoscător" în cele ale credinței. Trebuie să-mi corijez această atitudine (părerea înaltă despre mine) care mă îndeamnă să-i sfătuiesc (*Iacov* 3, 1), observ sau să-i judec (*Luca* v. 37 şi *Ioan* 8, 15) pe ceilalți, devenindu-le antipatic. Comportamentul meu nepotrivit dărâmă uneori ceea ce construiesc cu ajutorul darurilor mele.

• Înțeleg acum că uneori am constituit un rău exemplu de creştin şi că din pricina mea numele lui Dumnezeu a fost înjosit sau blasfemiat (*Romani* 2, 24).

• Nu trebuie să am un comportament grosolan sau de om incult, nici ipocrit, fariseic ori iezuit, ci din inimă, sincer şi adevărat. Creştinul este un om vertical.

• Uneori în întâlnirile mele din societate, fără să vreau aud sau văd lucruri fără de folos sufletesc sau vătămătoare (...) pe care le îngădui (sau rămân descumpănit) crezând că nu mă vor afecta. Din păcate, vătămarea apare, ieşind în evidenţă mai târziu. Reacţia cuvenită pe care ar trebui să o am este impusă de eventualele consecinţe, şi nu poate fi decât fuga sau evitarea unor astfel de situaţii.

• Nu trebuie să uit că îndatoririle mele legate de credinţă, pe care le împlinesc, se pot dovedi fără niciun folos dacă nu nutresc o dragoste reală către aproapele meu. Când, de pildă, mi se cere un serviciu şi refuz, când nu jertfesc din programul meu de dragul fratelui, când mă opun celuilalt cu răutate fără să mă căiesc şi în general, când faptele mele trădează o lipsă de dragoste şi se situează în opoziţie cu principiile mele creştine. În astfel de cazuri nu acţionez nici creştineşte, dar nici măcar omeneşte.

Prietenii

Prietenia este o legătură sufletească liberă care se dezvoltă între două sau mai multe persoane. Ea izvorăşte dintr-o înclinaţie înnăscută a omului către a fi sociabil şi din nevoia unei comuniuni duhovniceşti cu anumite persoane. Se sprijină pe simpatia reciprocă, pe înţelegere şi încredere. Un prieten cinsteşte libertatea

celuilalt, acceptând particularităţile lui, fiind amândoi de acord în chestiuni ce privesc lumea şi credinţa.

Xenofon, făcând o analiză a concepţiilor lui Socrate, accentuează: „O prietenie sinceră, adevărată şi constantă se poate realiza doar între doi oameni morali şi virtuoşi". În acelaşi timp Isocrate vine cu o completare: „Prieteniile unor oameni vicioşi se destramă într-un timp scurt".

Există prietenii bune, dar şi ticăloase. Experienţele vieţii îl învaţă pe om să aibă discernământ în alegerea prietenilor, uneori ajungând până la punctul de a deveni suspicios. Prietenia, chiar dacă este sinceră, poate uneori să dezamăgească.

Hristos venind în lume a dat relaţiei, legăturii cu celălalt chipul dragostei, însă nu toţi „ucenicii" Lui I-au devenit „prieteni". Pe Iuda îl numeşte „εταίρος"[29], în timp ce la ceilalţi le spune prieteni (*Ioan* 15, 15). Cei aleşi de Domnul să fie prietenii Săi se simt şi între ei prieteni, niciodată însă fără dificultăţi[30]. Credinţa comună, răbdarea şi binecuvântarea lui Dumnezeu ajută în depăşirea piedicilor ce apar între ei. Fiecare trebuie să fie îngăduitor faţă de particularităţile celuilalt, nevoindu-se să-l iubească cu toate neputinţele lui. Treptat vei putea astfel să legi o prietenie adevărată, fapt ce presupune cinstire reciprocă, înţelegere, dispoziţia de a ierta şi încredere reciprocă. Orice prieten consideră

[29] Asociat, partener [n.tr.].

[30] Vezi *Faptele Apostolilor* 15, 36-39 şi *Galateni* 2, 11-14.

progresul celuilalt ca pe al său, ajungând să fie legaţi sufleteşte atât de puternic, ca şi cum ar fi un suflet în două trupuri.

Prieteniile curate din copilărie, şcoală sau studenţie, odată cu trecerea timpului, se pot altera, întrucât relaţia începe să fie marcată de modul în care fiecare vede viaţa. Prin urmare, fiecare poate să-şi iubească în continuare un vechi prieten fără însă a-l întâlni prea des. Aceasta se poate întâmpla mai ales după căsătorie, atunci când vechii prieteni este posibil să nu mai răspundă nevoilor familiale şi duhovniceşti ale propriilor soţi.

Pe prieteni îi cunoaştem bine când trecem prin dificultăţi şi pericole. De aceea înainte de a ne face un nou prieten, vedem dacă un astfel de lucru este posibil, în ce fel s-a comportat cu prietenii lui mai vechi, ştiind că şi cu noi va proceda la fel.

Viaţa duhovnicească pe care vrea să o ducă un creştin este vătămată serios de prieteniile rele. „Spune-mi cu cine te însoţeşti ca să-ţi spun cine eşti", se spune în popor. Pentru aceasta trebuie să ne îndepărtăm de prieteniile nepotrivite precum dracul de tămâie. Din păcate, sunt destui creştini care duc o viaţă dublă, preferând o viaţă căldicică (*Apocalipsa* 3, 16). Dimpotrivă, prieteniile bune nu vin să împlinească doar nevoia de comuniune a omului, ci constituie un sprijin şi pentru viaţa duhovnicească, mai ales când prietenii sunt înaintaţi duhovniceşte; credinţa contaminează, iar un prieten bun poate deveni un adevărat liman duhovnicesc.

Creştinii căsătoriţi trebuie să aibă în vedere aşadar să cunoască cupluri credincioase (fie măcar unul), cu care să se întâlnească şi să aibă comuniune. În acest fel le asigură şi copiilor proprii prieteni corespunzători, pentru a nu fi nevoiţi să lege prietenii cu copii sau colegi[31] fără preocupări duhovniceşti, participând la tot felul de manifestaţii lumeşti (petreceri la zile onomastice, jocuri dubioase, spectacole interzise etc.).

Cercetarea de sine

• Cu adevărat, problema prietenilor este foarte serioasă, deşi până acum am desconsiderat acest lucru. Mă gândesc acum cât rău mi-au făcut „prieteniile" nepotrivite.

• Înţeleg de asemenea că trebuie să-mi aleg cu multă atenţie prietenii, ţinând cont mai ales de virtuţile lor creştine.

• Dacă m-aş comporta frumos (făţarnic) cu prietenii mei (în realitate nu-i compătimesc în durerile lor şi invidiez reuşita lor etc.) creşte probabilitatea ca şi ei să se comporte asemenea.

• Cândva chiar şi cel mai bun prieten mă va dezamăgi precum şi eu am făcut într-un anumit moment de neputinţă. Numai Dumnezeu nu dezamăgeşte. Prin urmare, având de acum acest înţeles, mă voi comporta mai bine în astfel de situaţii. Îmi doresc ca prietenul meu să câştige această înţelegere.

[31] Această problemă este diminuată în familiile cu mulţi copii care trăiesc duhovniceşte.

• Trebuie să mă rog mult pentru a găsi cel puțin un prieten autentic și credincios, „acesta va fi mai presus de mii de comori" (Sfântul Ioan Hrisostom).

Televizorul

Această problemă considerăm că este foarte serioasă[32]. Principala greșeală ce ar trebui conștientizată de toți, dar mai ales de părinți, este următoarea: Deși copiilor nu le dăm nici măcar o singură dată mâncare stricată cu care s-ar putea otrăvi (și nici chiar noi nu mâncăm așa ceva), când e vorba de televizor, procedăm cu totul altfel, hrănindu-le zilnic sufletele, întreaga ființă psihosomatică, cu hrană mai mult sau mai puțin stricată[33]. Din păcate, nu conștientizăm și nu ne punem întrebări în acest sens. În mod pasiv și lipsiți de hotărâre ne lăsăm atrași de ce este la „modă", fără a îndrăzni să reacționăm în fața devierii (părinților și

[32] Există mulți părinți, care confruntându-se cu tragicele rătăciri de comportament ale copiilor lor, își conștientizează, târziu desigur, greșeala și în problema televizorului, spunând „dacă aș fi știut asta de la început". Considerăm așadar că părinții tineri pot lua toate măsurile pentru a-și proteja copiii, pentru a evita astfel de urmări dureroase. Există multe moduri.

[33] Se merge pe ideea greșită că trebuie să se obișnuiască cu răul de la televizor, că oricum vor vedea cândva acasă sau la alții, că în felul acesta vor putea alege ei înșiși. Se uită un lucru esențial, faptul că otrăvirea tot otrăvire rămâne, iar ea constă mai ales în plasarea copilului într-o lume virtuală, obișnuindu-l încetul cu încetul să refuze realitatea și expunându-l lumii fantomatice, imaginare, cadru predilect lucrării duhurilor necurate [n.tr.].

copiilor) constatate zilnic în fața ochilor noștri. Duhovnicii la spovedanie sunt martorii situațiilor grave în care au ajuns oamenii din pricina mijloacelor vizuale moderne.

Consecințele dezastroase ale televizorului și mai recent ale internetului le cunoaștem toți, dar mai ales duhovnicii la spovedanie. Pentru rezolvarea acestei probleme vom enumera mai multe măsuri, la care au recurs un număr tot mai mare de familii, pentru toți cei care vor să privească adevărul în față, fiind neliniștiți mai ales de viitorul copiilor lor:

- Ascultă, Maria, ce este acest Vengos de care vorbiți toți?

- Da bine, voi nu aveți televizor acasă?

- Nu, nu avem.

- Aaa! Se pare că sunteți săraci!

- Televizor nu avem, însă am mers împreună cu părinții și frații mei în America. Tu, Maria, ai mers?

Maria a rămas cu gura căscată iar „americanca" s-a simțit în largul ei, precum o învingătoare.

Când un copilaș din clasa întâia primară l-a luat în râs pe un coleg ce nu avea acasă televizor, pentru că nu știa un anumit cuvânt foarte des folosit în anumite emisiuni, acesta i-a răspuns: „De ce râzi, tu știi ce înseamnă epitrahil?"[34]

[34] „... să nu gândiți mai înainte ce veți răspunde. Că eu vă voi da vouă gură și înțelepciune; căreia nu-i vor putea grăi nici sta împotrivă toți care se vor pune împotrivă vouă" (*Luca* 21, 15).

În exemplele de mai sus pot apărea două probleme:

Prima: Copiii care nu se uită la televizor devin complexați față de colegii lor.

Răspuns:

(1) Cum s-a ajuns la această concluzie? Plecând doar de la niște presupuneri. Așa ceva pot gândi acei părinți ce nu au interzis copiilor vizionarea televizorului ori nu sunt de acord cu anumite opoziții ce pot apărea din afara familiei.

(2) Această afirmație (a tensiunii cu cei din jur), venită de la părinții creștini, este o jignire adusă credinței noastre. Este posibil ca îndemnurile sau poruncile lui Dumnezeu să ducă la crearea unui complex și la probleme de fond? Cu neputință. Se creează un complex când cei complexați sunt părinții, când fac presiuni asupra copiilor să nu se uite la televizor (deși s-au obișnuit deja), fără a fi convinși de acest lucru, și când în familie există o viață creștină nesinceră și ipocrizie. Dimpotrivă, când există ascultare și consecvență față de legea lui Dumnezeu și Biserica Lui, copiii au parte în familie de o atmosferă plină de bucurie, străbătută de un duh de mărturisire în fața lumii.

(3) Va putea cineva vreodată să considere serioasă și logică atitudinea unui părinte de a-și lăsa copilul să privească la televizor și să ajungă un curvar – criminal,

O promisiune făcută de Domnul nouă tuturor, dar, după cum ați sesizat și copiilor mici, care se dovedesc și mai deștepți și mai curajoși decât noi!

terorist, vrăjitor, satanist – pentru ca nu cumva să devină, după părerea lui sau a altora, un complexat în raport cu valorile unei lumi stricate?

A doua: De ce să nu vadă copiii ce-i de folos și nevătămător, lucru care poate fi stabilit de comun acord între părinți și copii?

Răspuns:

(1) Există astăzi părinți care fac aceasta, însă foarte greu izbutesc ce și-au propus. În filmele pentru copii există, de pildă, printre altele, în cadrul fiecărui scenariu nevinovat, un îndemn din partea „eroilor" filmului la nesupunere față de părinți și în general față de cei mari. La aceasta au adăugat acum un nou mod de abordare a realității, prin magie, copiii obișnuindu-se cu figuri de bestii, cu figuri satanice și soluții facile pentru a ieși din impas.

(2) Filmele bune sunt întrerupte de reclame[35] comerciale sau pentru filmele ce urmează (același lucru are loc și la jocurile sportive televizate). Filmul respectiv, considerat a fi bun și de folos, rămâne același și în astfel de condiții? Ce se întâmplă cu copilul ce schimbă

[35] Reclamele comerciale adesea folosesc sugestii erotice chiar dacă produsul respectiv nu are nicio legătură cu sexul. De ce? Întrucât s-a constatat că pofta pentru un anumit produs poate fi amplificată prin asociere cu pofta sexuală care este una dintre cele mai puternice. Faci, de pildă, reclamă la o ciocolată din care mușcă în același timp doi tineri, fată și băiat, atingându-și buzele. Sugestia este de tipul: precum plăcerea sărutului așa este și ciocolata respectivă la gust [n.tr.].

dintr-o dată canalul, va putea scoate şi din memorie scena nepotrivită care tocmai a surprins-o? Prin urmare, ce părinte din zilele noastre, interesat sincer să păzească curăţia copiilor săi, nu-i va lipsi de puţinele filme chiar şi bune, evitând astfel multitudinea filmelor sau secvenţelor vătămătoare şi de suflet stricătoare?

(3) Oare acei copii care văd filme bune şi selectate încetează să mai dea curs fanteziei şi curiozităţii? Îi informăm aşadar pe acei părinţi ce stau relaxaţi în această privinţă că atunci când merg la priveghere, sau când sunt plecaţi în vizită, copiii lor, buni printre altele, se uită şi la filme de altă factură (dubioasă), ajungând să facă uneori între ei ceea ce văd. Cei care au acasă doar DVD-uri, pot viziona acasă CD-uri cu filme porno împrumutate de la colegi (lucru ştiut de duhovnici). De la o vârstă fragedă, chiar şi copiii buni sunt atraşi de toate, ştiu tot ce se dă la televizor („cei ce înţeleg să înţeleagă").

Dincolo însă de influenţa rea sau bună a filmelor se transmite un mod[36] de a vedea lucrurile situat deasupra

[36] Mc Luhan, un cercetător canadian care şi-a dedicat cercetările printre altele asupra comunicării mass-media, a tras o concluzie genială: Dincolo de informaţia pe care media o transmite rămâne un mesaj cheie care este însăşi media, adică dependenţa de ea, care l-a nivelul creierului creează nişte modificări de percepţie cu rol în modificarea comportamentului. Aşadar mesajul este însăşi media. Despre efectele televizualului asupra mentalului vezi cărţile lui Virgiliu Gheorghe, *Efectele televizorului asupra creierului uman* şi următoarele din acelaşi ciclu [n.tr.].

moralei, impus telespectatorilor în mod programat: o mecanicizare a gândirii. Televizorul, după cum este deja acceptat de mulţi, îi dezorientează pe oameni (dincolo de faptul că-i înstrăinează pe unii de ceilalţi). Telespectatorii ajung să repete ceea ce aud şi văd la televizor. Nu mai admit şi altceva. Cineva vrea să fim precum nişte roboţi. Este vorba de cei care planifică programele mass-mediei vizuale, prin comandamente venite în mod evident de sus. Ceea ce vedem, aceea trebuie să credem şi să facem. Din păcate, grecii contemporani, în marea lor majoritate, se supun, îngăduie şi acceptă în mod pasiv ce li se serveşte de sus[37].

Aceia dintre părinţi, aşadar, care persistă în atitudinea lor pozitivă faţă de televizor fără a-l interzice, fie se plasează în dezacord în mod voit cu Sfinţii Părinţii ai Bisericii noastre, ce pun accent pe felul în care ispitele se strecoară prin ferestrele sufletului, ochii, fie se delectează ei înşişi cu el (în detrimentul copiilor, dar şi al lor înşişi), televizorul devenind în primul rând pentru ei o patimă puternică. Dacă astfel de părinţi cred că patima lor poate merge alături de o viaţă duhovnicească adevărată, se ostenesc în zadar. Continuarea pe o astfel de linie va face ca într-o bună zi să fie dezamăgiţi atât de educaţia copiilor lor, cât şi de viaţa lor „duhovnicească".

[37] Se are în vedere o manipulare generală a omenirii care va duce în final la acceptarea unui regim antihristic, potrivnic lui Dumnezeu [n.tr.].

Cercetarea de sine

• Referitor la televizor am ajuns şi eu să spun: „Face parte deja din viaţa noastră", „Nu mai putem să i ne mai opunem", „Toată lumea se uită". O astfel de atitudine nu este în cele din urmă decât o cedare dezarmantă în faţă dependenţei înrobitoare faţă de televizor.

• Realizez că datorită lui (televizorului) nu doar unul ci o mulţime de străini (...) îmi intră în casă influenţându-mi viaţa personală.

• Cunosc şi înţeleg care sunt consecinţele neplăcute aduse de privitul la televizor, însă în pofida acestui fapt sunt neputincios să-i pun capăt şi mă întreb: „Oare cât mă vatăm eu şi cât sufletul curat al copilului meu? Când va ieşi la iveală stricăciunea? Cum va avea loc vindecarea? Care este răspunderea mea şi ce cuvânt voi avea în faţa lui Dumnezeu pentru atitudinea mea lipsită de responsabilitate şi atât de vătămătoare?"

• Înţeleg că ar trebui să mă mai gândesc şi să mă cercetez serios asupra rolului jucat de televizor în viaţa copilului şi al familiei mele în general. Nevoia de a acţiona cumva punând capăt nepăsării mele se impune cu foarte mare urgenţă.

Moda

Moda este un fenomen actual şi impresionant, având un caracter trecător, superficial şi repetitiv, fără niciun suport practic sau ideatic. Ţine de un mimetism impus de căutarea slavei deşarte în care sunt prinşi oamenii, şi mai ales femeile. Este considerată de mulţi ca

ceva de prisos, „un bir" fără rost, pe care partizanii – închinătorii modei – înţeleg să-l plătească de bună voie, risipindu-şi banii. Profesioniştii în domeniul modei, cunoscând înclinaţia omului către slava deşartă, o exploatează cu dibăcie, făcând reclamă la orice e nou, ciudat sau chiar fără nicio necesitate.

În epoca noastră moda a devenit un adevărat spectacol. Există o aşa mare robie a modei, mai ales în ceea ce le priveşte pe femei (recent au început şi bărbaţii să fie prinşi de ea), asemănătoare închinării aduse lui Dumnezeu. Paradoxul este că în timp ce femeile, cele mai mari susţinătoare ale modei, invocă dreptul lor la libertate, de a face ceea ce vor, nu realizează că sunt nişte prizoniere ale modei (unele chiar roabe) şi că prin modul de viaţă impus de modă au fost lipsite de libertate. Această oarbă alipire de haine nu se poate justifica cu uşurinţă, mai ales dacă ea nu vine ca o impunere din partea tatălui sau soţului şi nu este permisă nici de starea economică a familiei.

Dincolo însă de repercusiunile financiare ale modei asupra bugetului familiei (multe perechi ajung din cauza lor la certuri), mai este şi aspectul duhovnicesc, întrucât o femeie înclinată spre modă ajunge să-şi neglijeze partea interioară, virtuţile sufleteşti. Se îngrijeşte mai degrabă de ce zice lumea şi nu de Hristos ce priveşte la ea.

Se ridică însă o întrebare foarte serioasă: Dacă o astfel de femeie merge cu regularitate la biserică, posteşte, se roagă, se spovedeşte şi se împărtăşeşte, cât folos mai are din toate acestea sau în ce măsură sunt

ele primite de Dumnezeu, cât timp inima îi este lipită de cele exterioare? Când o femeie intră în biserică într-o ţinută indecentă (fără mâneci sau cu bretele, cu pantaloni sau cu părul vopsit) fără nicio reţinere, necinstind sfântul locaş al Domnului, locul Său de sălăşluire, îmbrăcându-se ca la piaţă, plajă sau la distracţie, mai poate spera la ajutorul dumnezeiesc de care ar fi avut parte purtându-se cu mai mare atenţie?

Toate femeile ar trebui să înţeleagă că în spatele îmbrăcămintei şi al modei se ascunde în realitate adevărata dispoziţie sau aşezare a inimii care descoperă felul credinţei în Dumnezeu, cât de adevărată sau lumească este fiecare în parte. „Unde este comoara voastră (cele care vă plac) acolo vă va fi şi inima" (*Matei* 6, 21). Când vor ajunge ele să înţeleagă că Dumnezeu îşi întoarce faţa scârbindu-se de felul în care se poartă şi îmbracă, şi că legea Lui dătătoare de viaţă cere de la ele altceva? În Sfânta Scriptură se spune de pildă:

• „Şi să nu vă asemănaţi (închipuiţi) chipului veacului acestuia, ci să vă schimbaţi la faţă, întru înnoirea minţii voastre" (*Romani* 12, 2).

„Spre zavistie pofteşte Duhul care locuieşte întru voi?" (*Iacov* 5, 4).

„Să nu se îmbrace femeia cu haine bărbăteşti, nici bărbatul să nu se îmbrace cu haine femeieşti; pentru că urâciune este înaintea Domnului Dumnezeului tău tot cel ce face acestea" (*Deuteronomul* 22, 5).

„Eu sunt Domnul Dumnezeul tău, un Dumnezeu gelos" (*Ieşirea* 20, 5), adică Dumnezeu cere o exclusivitate

a interesului nostru faţă de El, fiind deosebit de gelos când inima ne este întoarsă în altă parte.

Există femei sincere care recunosc că atunci când se vopsesc, se împodobesc sau se îmbracă modern, o fac pentru a ieşi în evidenţă. Dacă ştim deja că „Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă şi celor smeriţi le dă har" (*Iacov* 4, 4), cum mai pot fi justificate cele ce intră în practica de zi cu zi în dezacord cu cele spuse mai sus? Ce răspuns vor da lui Dumnezeu persistând în această poziţie – alegere – a lor? Cum vor fi însă în stare să depăşească această slăbiciune, atrăgând harul Sfântului Duh, când nu fac nici cel mai mic efort în acest sens? Cum vor înainta duhovniceşte?

Câţi însetează după binecuvântările dumnezeieşti pot auzi şi traduce în viaţă îndemnul Apostolului Petru: „Ca fiii ascultării, neprefăcându-vă cu poftele cele mai dinainte ale necunoştinţei voastre. Ci despre Sfântul care v-a chemat pe voi, şi voi fiţi sfinţi întru toată petrecerea. Căci scris este: Fiţi sfinţi, că eu Sfânt sunt" (*1 Petru* 1, 14-16).

În viaţa unui creştin cu adevărat credincios nu trebuie să prevaleze dictatul modei, ci legea lui Dumnezeu şi Biserica Lui. Înseamnă că el trebuie să se îmbrace simplu, smerit, raportându-se la modă, la înfăţişarea exterioară în general după nişte criterii duhovniceşti, şi nu după o cugetare lumească.

Când omul începe să aibă o viaţă duhovnicească conştientă, se debarasează treptat de obiceiurile lumeşti pentru a le dobândi pe cele duhovniceşti. Doar

aşa cei credincioşi pot avea parte de un progres duhovnicesc real, gustând din bucuria dumnezeiască. Dumnezeu care a creat firea înzestrând-o cu frumuseţe şi simplitate, vrea ca şi omul să fie la fel, fără falsitate şi artificialitate, ci după rânduială, simplu şi adevărat.

Cercetarea de sine

• În problema modei lucrurile sunt clare. Înţeleg cu mintea că lucrurile stau aşa cum au fost analizate. Sunt neputincios însă să le aplic în viaţa mea, câştigând deprinderile rele de mic copil, văzând-o pe mama (şi nu numai) că se machia şi se împodobea, şi că întoarcerea capul când trecea pe lângă vitrina vreunui magazin vestimentar.

• Întâmpin dificultăţi mergând împotriva curentului lumesc al epocii, dar şi al obiceiurilor mele pe care le-am urmat atâţia ani. Mă gândesc la răspunderea ce o am neîmplinind legea evanghelică, fapt ce mă descoperă a fi duplicitar. „Ticălos om sunt eu! Cine mă va izbăvi de trupul morţii acesteia?" (*Romani* 7, 24).

• Nu mă îndoiesc că Dumnezeu este ajutorul meu, însă trebuie să mă hotărăsc a mă ocupa mai mult de Hristos şi de omul cel dinlăuntru.

(Am cugetat la felul în care este pusă problema în: *Ioan* 2, 15, *Romani* 20, 28 şi *Apocalipsa* 12, 11. Dar şi în 2 *Timotei* 4, 10, aceasta pentru a ieşi din sfera vorbelor fără acoperire).

Ocupaţia şi averea

Dumnezeu după ce a făcut universul, a încredinţat lumea în mâinile omului, dându-i autoritatea să locuiască pământul şi să-l supună puterii sale (*Facerea* 1, 28). Înaintea căderii „au luat Domnul Dumnezeu pe omul, pe carele l-au făcut şi l-au pus în Raiul desfătării să-l **lucreze** şi să-l păzească" (*Facerea* 2, 15). De aceea psalmistul îl îndeamnă pe om să iasă în zori „Ieşi-va omul la lucrul său şi la lucrarea sa până seara" (*Psalmi* 103, 23). Lucrarea (munca) omului cu alte cuvinte răspunde cu exactitate şi din punct de vedere fiziologic voii dumnezeieşti, împlinind-o pe aceasta.

Munca este aşadar un fapt legiferat de Dumnezeu: „În şase zile vei lucra şi vei face toate lucrurile tale. Iar în ziua a şaptea este sâmbăta Domnului Dumnezeului tău" (*Deuteronomul* 5, 13-14). Trândăvia este dimpotrivă condamnată, întrucât leneşul este în pericol să moară de foame (*Pilde* 21, 25).

Munca în Noul Testament este lăudată implicit prin exemplul lui Iisus ce lucra ca tâmplar (*Matei* 13, 55) şi al Apostolului Pavel ca unul ce confecţiona corturi (*Faptele Apostolilor* 18, 3). Cel din urmă vine să întărească necesitatea muncii: „Dacă nu voieşte cineva să lucreze, nici să mănânce" (2 *Tesaloniceni* 3, 10). În pofida acestui lucru, Hristos care a venit să ne aducă Împărăţia lui Dumnezeu, pune accent pe „lucraţi nu pentru mâncarea cea pieritoare, ci pentru mâncarea care rămâne spre viaţa veşnică" (*Ioan* 6, 27) iar în altă

parte: „Marto, Marto, te grijeşti, şi spre multe te sileşti. Ci un lucru trebuie" (*Luca* 10, 41-42). Primul deziderat din toate este „Împărăţia lui Dumnezeu..." (*Matei* 6, 33). Celelalte, mâncarea, băutura, îmbrăcămintea, nu sunt desigur fără importanţă, însă cine se îngrijeşte prea mult de ele, riscă pierderea Împărăţiei, adică va pierde în realitate totul, chiar de ar fi dobândit întreg universul (*Luca* 9, 25). Ceea ce are cu adevărat importanţă unindu-ne cu Dumnezeu este „apropierea de Domnul fără răspândire" (*1 Corinteni* 7, 35).

Omul care crede aşadar în Dumnezeu, căutând să se mântuiască prin păzirea poruncilor Lui (*Matei* 19, 17), munceşte cu mărime de suflet, putând agonisi şi avere. Îi este recunoscător lui Dumnezeu pentru ea, chivernisind-o cu bună ştiinţă.

Unul ca acesta este drept, demn faţă de ceilalţi, ajutându-i şi milostivindu-se spre cei aflaţi în nevoie. (*Matei* 5, 42, *Luca* 6, 30, *Efeseni* 4, 28). O astfel de aşezare şi dispoziţie a inimii credem că are binecuvântarea lui Dumnezeu. El este mulţumit pentru cele pe care le are, slobod fiind de neliniştea sau neastâmpărul aduse de dorinţa de a dobândi şi a alte bunuri materiale, nu este măcinat nici de vreo nemulţumire mută pentru cele neavute sau de care nu se bucură.

În ceea ce priveşte bogăţia, plecând de la cele spuse de Hristos: „Este greu ca un bogat să intre în Împărăţia lui Dumnezeu" (*Matei* 19, 23), credinciosul este de acord că bogăţia, în cazul în care a fost dobândită legal, devine ceva rău nefiind folosită cum se cuvine.

Această rea folosire a ei duce la apariţia unor situaţii inacceptabile pentru un creştin, cum ar fi lăcomia, lipsa milei şi a grijii pentru celălalt.

Unui creştin nu-i poate scăpa din vedere faptul că alipirea de orice formă de avere sau absorbirea zi şi noapte de efortul dobândirii a tot mai multe bunuri, cu preţul neglijării vieţii duhovniceşti, motivate de regulă prin tot felul de justificări nelalocul lor, îi primejduieşte mântuirea, rămânând în afara Raiului ca unul ce este „bogat", întrucât şi-a pus nădejdile în bunurile materiale şi nu în pronia lui Dumnezeu.

Ruperea de munca excesivă şi de bogăţie, adevărate lanţuri pentru omul modern, reprezintă o problemă dificilă în această epocă consumeristă şi plină de atâtea griji. Ea poate însă deveni o realitate cu ajutorul lui Hristos.

Afară de dorinţa de mântuire, considerată cel mai înalt ţel al vieţii şi de credinţa în purtarea de grijă a lui Dumnezeu (*Matei* 6, 33), un creştin, pentru o şi mai bună raportare la bunurile materiale, trebuie să împlinească şi porunca milosteniei. Cel puţin „zeciuiala" (a zecea parte din veniturile lunare să fie date lui Dumnezeu şi săracului), având ca fundament porunca lui Hristos: „De nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decât a Cărturarilor şi a Fariseilor, nu veţi intra întru Împărăţia cerurilor" (*Matei* 5, 20). Atâta timp cât ei dădeau milostenie a zecea parte din ceea ce câştigau, noi ar trebui să dăm mai mult de atât. Împlinirea acestei porunci ne ajută să ne eliberăm de sub presiunea

adusă de urmărirea a tot felul de obiective materiale exagerate, care zi de zi ne leagă de pământ.

Plecând de la cele de mai sus, creştinul se poate, dacă vrea, poziţiona mai corect faţă de problema muncii şi bogăţiei.

Cercetarea de sine

• În vremea noastră problema muncii este dificilă dar şi prost înţeleasă, din pricina bunăstării şi „ateismului". Fiind şi eu prins de acest fenomen, mă bizui mai mult pe puterile mele, ignorând pronia lui Dumnezeu. Nu cred, din păcate, că prin ajutorul Lui poate fi rezolvată problema existenţei familiei mele, şi trec cu vederea îndemnul Mântuitorului de a mă uita la „crinii câmpului şi păsările cerului" care nu se îngrijesc de cum să se îmbrace şi ce să mănânce (*Matei* 6, 26-34). Cum voi atrage în aceste condiţii harul lui Dumnezeu în viaţa mea?

• Trăind cu aceste îndoieli, muncesc continuu, munceşte şi femeia mea, limitez numărul copiilor mei, desfiinţez Duminica ca zi nelucrătoare, milostenia etc., mă uit la bunăstarea celorlalţi şi o invidiez, îmi creez continuu noi nevoi şi mă las înrobit de ele, trăiesc permanent cu nelinişte, incertitudine şi nu fac progrese uneori nici din punct de vedere economic dar cu atât mai puţin duhovniceşte.

• Desigur uit că „având bani poţi cumpăra orice vrei, afară de fericire şi poţi merge oriunde, afară de Rai" (Rockefeller).

• Cum să accept cuvântul înţeleptului Chilon din Lacedemonia (sec. 7 î.Hr.): „Este mai de preferat paguba, decât un câştig ruşinos şi necinstit" (care dă permanent dureri de cap). Acestea constituie astăzi din păcate pentru mulţi „lucruri mărunte". Am dificultăţi şi în a fi de acord cu cele spuse de Sfânta Scriptură: „Mai bun este săracul drept decât bogatul mincinos" şi „Mai ales este numele bun decât bogăţia multă" (*Pilde* 19, 22 şi 22, 1).

În pofida celor de mai sus nu mă pot linişti, când îmi vin în sine, întrucât mi-e frică de întrebarea: „Nebune, întru această noapte sufletul tău vor să-l ceară de la tine; dar cele ce ai gătit, cui vor fi?" (*Luca* 12, 20). Mă gândesc în acelaşi timp şi la faptul că „rânduit este oamenilor odată să moară, iar după aceea Judecata" (*Evrei* 9, 27) pentru lucrul fiecăruia. Având în vedere modul meu de viaţă, ce fapte plăcute lui Dumnezeu voi arăta pentru a scăpa de judecata cea nemitarnică?

Căsătoria şi necăsătoria

Instituţia căsătoriei şi necăsătoriei (monahismul) trece prin criză în primul rând din cauza noilor concepţii de viaţă uşoară – fără obligaţii – şi din cauza creşterii ratei divorţurilor. În al doilea rând, acest fenomen are loc din cauza ignoranţei şi a unei polemici iraţionale.

Poziţia sau atitudinea corectă faţă de aceste aşezăminte de bază ale creştinismului nu poate fi definită de fiecare după cum crede şi nici de vreo personalitate

anume (oricât de bine ar zice), ci este fixată de Hristos Însuşi. De ele se aminteşte în *Evanghelia după Matei* (19, 1-12), atunci când Hristos spune: „Cela ce a făcut dintâi, bărbat şi femeie i-a făcut pe ei. Şi a zis: Pentru aceasta va lăsa omul pe tatăl său, şi pe mama sa, şi se va lipi de femeia sa, şi vor fi amândoi un trup. Pentru aceea nu mai sunt doi, ci un trup. Deci ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă... Că oricine îşi va lăsa femeia sa afară de pricină[38] de curvie, şi va lua alta, preacurveşte, şi cela ce va lua pe cea lăsată preacurveşte".

Se vede că la acest cuvânt ucenicii Lui s-au tulburat, gândindu-se la înlesnirile legii mozaice (care îngăduia şi alte pricini de divorţ) şi cât de greu poate fi suportat cineva în căsnicie cu tot felul de slăbiciuni, fapt pentru care au replicat: „Dacă aşa este (numai asta poate fi) pricina (despărţirii) omului cu (de) femeie, nu este de folos a se însura". Iar Domnul a răspuns: „Nu toţi pricep cuvântul acesta (ca cineva să rămână neînsurat), ci celora ce s-a dat. Că sunt fameni, care din pântecele maicii lor s-au născut aşa; şi sunt fameni, care s-au scopit de oameni; şi sunt fameni, care singuri s-au scopit pe sine pentru Împărăţia cerurilor. Cela ce poate pricepe să priceapă" (*Matei* 19, 12).

Hristos rânduieşte pentru cei odată căsătoriţi, „bărbat şi femeie", să rămână uniţi. Dacă unirea este după voia lui Dumnezeu, vor ajunge un „singur trup".

[38] Aceasta este ca posibilitate şi nu ca obligaţie.

Omul poate rămâne necăsătorit, este dreptul lui, însă odată intrat în căsătorie este prins într-o legătură ce nu mai ţine de resortul său. Tot ceea ce Dumnezeu a unit este mai presus de aranjamentele şi puterea omenească şi nu se desparte[39]. Unirea este în armonie doar cu legea dumnezeiască, şi numai prin binecuvântarea lui Dumnezeu unul îl poate răbda pe celălalt.

Afierosirea, adică monahismul, constituie un mod de viaţă mai aparte decât căsătoria. El înseamnă renunţarea la orice relaţie trupească specifică căsătoriei, asumată în mod liber de cel credincios, din dragoste pentru Hristos. În acest caz este valabil cuvântul: „Cine poate pricepe să priceapă" (*Matei* 19, 12)[40].

Amândouă aceste instituţii, căsătoria şi monahismul[41], au în ele lucrătoare harul unei taine dumnezeieşti, conducând omul în chip diferit spre Împărăţia cerurilor. Diferenţa ar fi că în monahism omul este în căutarea dragostei nemărginite a lui Dumnezeu, predându-se ei cu totul (prin feciorie, ascultare şi neagonisire).

[39] Legile statale stabilesc altceva iar Biserica este nevoită să urmeze acestora, însă aceste divorţuri sunt îngăduite datorită „învârtoşării inimii voastre... dar din început nu a fost aşa" (*Matei* 18, 8).

[40] Aici Hristos nu are în vedere desigur nici renunţarea silită, când o anumită neputinţă constituie o piedică pentru căsătorie sau când capacitatea reproductivă a fost alterată din cauza unui motiv sau altul, şi nici alegerea necăsătoriei din cauza nesiguranţei, a temerilor legate de căsătorie sau unor blocaje personale.

[41] Autorul foloseşte termenul *necăsătorie* cu sensul principal de monahism [n.tr.].

Aceasta face ca monahismul să fie mai eroic (ca hotărâre) şi superior vieţii de căsătorie.

Pentru cel credincios atât în căsătorie, cât şi în monahism nu există probleme de fond, iar cele care sunt pot fi rezolvate fără durere, întrucât este hotărât să facă în orice situaţie doar ceea ce este îngăduit de Dumnezeu, căci „toate li se lucrează spre bine" (*Romani* 8, 28). Chiar şi în privinţa dilemei: căsătorie sau monahism, pentru el nu există probleme, întrucât i s-a adus la cunoştinţă ce înseamnă fiecare opţiune în parte, fiind bine pregătit în acest sens. În aceste condiţii cel credincios va primi în final de la Dumnezeu acea vestire interioară legată de calea ce ar trebui să o urmeze, neavând dubii nici în privinţa hotărârii sale, nici în cea a voii Celui de sus.

Cercetarea de sine

• Mulţi tineri văzând necazurile prin care trec deseori după căsătorie familiile celor din jurul lor (nemulţumirile, deosebirile de vederi, despărţirile etc.), precum şi transformarea căsătoriei dintr-un liman al izbăvirii într-un naufragiu, ezită să-şi lege destinele unii de alţii. Anii trec fără niciun rezultat, fără să se întrevadă vreo lumină „la capătul tunelului". Situaţiile tragice din familii sunt datorate în principal faptului că tinerii se îndreaptă spre căsătorie *neinformaţi* şi *nepregătiţi*, fapt pentru care se trezesc în final „cu capetele sparte".

Este posibil ca nişte elevi să rezolve ecuaţii de gradul al doilea fără să le ştie pe cele de gradul întâi? Este posibil ca atleţii neantrenaţi să ajungă pe podiumul

învingătorilor? Acelaşi lucru este valabil şi pentru „atleţii" intraţi în arena căsătoriei.

Este necesar aşadar ca aceştia să facă de bună voie exerciţii pregătitoare înaintea căsătoriei, pentru a face faţă nenumăratelor probleme care vor surveni inevitabil după cununie. Trebuie ştiut că pentru tinerii dornici de nevoinţă în căsătorie există tinere pe măsură, ce urmează să le întâlnească dacă vor cere în rugăciune aşa ceva de la Dumnezeu. Căci doar El poate şti şi pregăti ce este mai potrivit pentru fiecare, totul fiind în planul Său de mai înainte de veci (vezi cartea *Tobit* din Vechiul Testament).

• Alţii, în faţa dilemei: căsătorie sau necăsătorie (monahism), se gândesc foarte mult fără a putea lua o hotărâre. Pierd un timp preţios, trecând cu vederea acel sfat din popor „fie de tânăr căsătoreşte-te, fie de tânăr călugăreşte-te". Aceştia, de regulă, fie nu au o poziţie clară în legătură cu cele două căi de urmat, fie nu se pregătesc cum se cuvine. Când persoana în cauză se încadrează aşadar într-una din cele două situaţii, în special în cea de a doua (monahismul), atunci soluţia întârzie să apară, datorită încercării de a evita un posibil eşec, ca urmare a unei decizii pripite. Iar anii trec fără niciun rod. Soluţia este simplă. După o informare deplină şi responsabilă, tânărul să-şi clarifice în primul rând dilema căsătorie – necăsătorie, iar în al doilea rând să cultive o relaţie vie şi permanentă cu Dumnezeu. De aici va veni şi sporirea încrederii tinerilor în Hristos, fapt ce va conduce în final la maturi-

tate duhovnicească. În aceste condiții, Dumnezeu poate să-l lumineze pe om descoperindu-i printr-o vestire interioară soluția. Este cumplit să te căsătorești iar mintea să-ți spună apoi: „Trebuia să te fi făcut monah".

• Prin urmare, tinerii ar putea acționa mai înțelept dacă ar urma cele de mai sus. Întrucât dificultăți și probleme vor avea de întâmpinat atât în căsătorie, cât și în necăsătorie, se cere să devină în timp util niște „atleți" excelenți, dobândind: o cunoaștere deplină a luptei ce vor avea de dus, o mare autodeterminare (virtuți și nu patimi) și o mai mare încredere în legea lui Dumnezeu (prin „antrenorul duhovnicesc", duhovnicul). Duhovnicii fac ca „atleții" să fie bine pregătiți, fapt ce asigură totdeauna succesul.

Căsnicia și copiii

După săvârșirea Tainei cununiei, perechea tinerilor miri intră în căsătorie, luând pe umeri același jug[42]. El înseamnă limitarea drepturilor celor doi și cheamă la o îngăduire reciprocă a neputințelor. Are loc în același timp maturizarea și transcederea dragostei entuziaste dintru început create de sentimente și de o inimă fermecată, care deseori se lasă învăluită într-un vis de basm ce pare că nu mai are sfârșit.

[42] Ζύγος/zigos (Jug) înseamnă: cântar, robie adusă de un cuceritor, sclavie, lemnul în care se prind animalele la jug pentru

Pe măsură ce mirii vin încetul cu încetul în contact cu realitatea de zi cu zi, ajung să vadă slăbiciunile celuilalt și propriile lipsuri. Dacă în acele momente își acceptă partenerul așa cum este[43], în pofida tuturor dezamăgirilor prin care trec, punând la picioarele lui Dumnezeu și încredințând puterii Lui bucuriile și tristețile vieții de zi cu zi, se va naște cea de-a doua dragoste, cea adevărată.

Ea va fi mai presus cu mult decât cea dintâi, așa cum bărbatul matur este superior copilului, fiind o dragoste ce crește cu multă răbdare și sub binecuvântarea lui Dumnezeu, chemând la multă jertfă și îngăduință reciprocă. Toate acestea sunt necesare pentru ca să poată fi depășită dragostea cea dintâi, născută din necunoaștere și atracție erotică (iubire entuziastă).

Câți s-au hotărât să primească și să rabde acest jug al căsătoriei merg înainte alături de partenerul lor, având un sentiment de libertate și simțindu-se în largul lor. Câți văd însă în el un jug al robiei se simt stânjeniți și înrobiți. Cei din urmă consideră greu de purtat căsătoria, fapt pentru care deseori ajung să naufragieze

arat etc. Cuvântul σύζυγος/sizigos (soț/soție) = συν + ζυγος provine din ζυγό (jug) ce se pune de regulă la plug și συν (împreună), având înțelesul de punere împreună la același jug pentru a purta o greutate [n.tr.].

[43] Văd și se bucură de calitățile lui dar se străduiesc cu ajutorul lui Dumnezeu să accepte și lipsurile lui. Dacă mintea lor este stricată (văzând doar minusurile celuilalt), cer îndrumar și ajutor de la duhovnicului lor.

în astfel de cazuri, întrucât „iubesc urmând instinctului lor, dovedind astfel că nu s-au eliberat de firea lor şi sunt conduşi de trup" (Vasile cel Mare).

Pe baza celor spuse mai sus, dar şi a experienţei de viaţă, este dovedit că problema căsătoriei nu constă în definitiv cum să găsim acel partener cu care să nu avem neînţelegeri şi conflicte – lucru de altfel imposibil – ci cum să ajungem la o unitate a duhului şi a simţirii cu cel cu care am intrat sub acelaşi jug, depăşind cu succes problemele create de fiecare neînţelegere sau conflict. Acest lucru este posibil şi poate fi pus în aplicare cât timp perechea este dispusă să găsească o rezolvare, urmând anumite „reţete" cu efect. O reţetă practică în trei puncte este şi cea de mai jos:

a. Iertarea. Soţii se străduiesc ca în casa lor să fie auzit des acest cuvânt. De fiecare dată când unul are sentimentul că l-a supărat pe celălalt îşi cere iertare, recunoscându-şi greşeala. În cazurile mai dificile, adică mai puţin clare în privinţa vinovăţiei, iertare cere „cel mai nobil" chiar şi pentru cele mai mici greşeli ale sale. Dacă crede că n-a greşit cu nimic, poate şi atunci cere iertare, nu pentru că ar fi greşit ci pentru că a insistat, s-a mâniat sau a vorbit cu asprime şi s-a ajuns unde s-a ajuns. Recomandarea este ca apusul soarelui să nu-i găsească încă supăraţi (*Efeseni* 4, 26)[44].

[44] Este foarte de folos rânduiala anumitor perechi de a citi Pavecerniţa în fiecare seară, iar la sfârşit fiecare să-şi ceară iertare unul de la altul.

b. Învinuirea de sine. De obicei toţi avem impresia că răul a început de la celălalt, că el a greşit şi, prin urmare, credem că repararea răului poate avea loc dacă *celălalt* (şi nu eu) se va corecta. O astfel de atitudine este greşită şi dăunătoare. Dacă vreau cu adevărat ca problemele şi disputele să fie îndreptate, trebuie de fiecare dată să-mi văd propria greşeală (învinovăţirea de sine) şi să încerc să o corectez. Doar pornind de aici cei căsătoriţi pot ajunge să se liniştească, găsind soluţii la ieşirea din impas. „Acela care se învinovăţeşte pe sine nu se tulbură niciodată", spune Avva Pimen (Filocalie).

c. Sfatul. Cei care continuă să fie supăraţi, fără să găsească o soluţie de comun acord la problema lor, considerând-o bună doar pe cea proprie, pot căuta dezlegare în sfatul cuiva (vezi *Matei* 18, 15-17). Când se vor mărturisi îşi vor supune propriile păreri unei analize serioase din partea duhovnicului, hotărâţi să accepte sfatul lui ca venit de la Dumnezeu. În acest fel egoismul lor va avea puţin de suferit.

Avem aici exemplul unui părinte care şi-a mustrat cu asprime fata de 16 ani pentru o greşeală serioasă. După acest episod, fata fiind foarte supărată, s-a închis în camera ei[45]. Soţia, care urmărise totul în linişte fără

[45] Dumnezeu cunoscând dinainte hotărârea tatălui de a-şi cere iertare, i-a pus fetei în inimă gândul cel bun şi nu s-a revoltat cum se întâmplă adesea, zicându-şi în sinea ei: „Aşa te porţi cu mine? Lasă că vezi tu", plecând apoi de acasă, creând părinţilor probleme şi nelinişte pentru toată noaptea.

să intervină, i-a spus: „Dar rău ai mai certat-o". Tatăl, înțelegând, i-a zis la rândul lui: „Da, am realizat și eu, însă prea târziu". După 24 de ore a găsit un prilej potrivit și i-a s-a adresat fetei: „Ieri, Maria mea, ai făcut o greșeală și te-am certat mai mult decât ar fi trebuit. Am conștientizat greșeala și m-am căit. Îmi pare așadar rău și te rog să mă ierți".

Auzind cererea smerită a tatălui, fata impresionată i-a răspuns: „Tată, nu ai greșit tu; eu am greșit că te-am făcut să te mânii" și a început să plângă. Atunci tatălui i s-au umplut ochii de lacrimi, începând și el să plângă, căzând fiecare în brațele celuilalt. Și iată cum în cele din urmă toate s-au veselit.

Astfel de scene pot apărea deseori, iar un astfel de comportament din partea părinților poate avea un dublu rezultat: Slăbiciunea părinților găsește o justificare în conștiința copiilor, iar binecuvântarea lui Dumnezeu vine peste membrii familiei datorită comportamentului smerit. „Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriți le dă har" (*1 Petru* 5, 5).

Dacă nu ne recunoaștem greșelile, vom crede că toate merg bine și copiii noștri sunt cei mai buni copii din lume. Vom cădea însă ca „din nori" de fiecare dată când aceștia vor avea un comportament neobișnuit și nepotrivit.

Dacă suntem sinceri vom descoperi atunci că ei, de regulă, nu fac decât să ne imite pe noi, modul nostru de a acționa și a gândi, pe care și l-au însușit sau îl mimează conștient sau inconștient. Cu multă tristețe vom constata, desigur, prea târziu, că „mărul a picat din pom". Prin acel

chinuitor și repetat „nu" sau acel presant „trebuie", cu care pur și simplu ne „bombardăm" copiii, nu vom avea rezultatele așteptate. Durerea și chinul inimii noastre pentru eșecul educației lor va fi de nesuportat, fapt ce ne va deznădăjdui însă în același timp ne va și smeri.

Dacă copiii au crescut deja mari sau și-au întemeiat propriile familii, părinții pot și în aceste condiții să le ceară copiilor iertare pentru greșelile lor din trecut, învinovățindu-se cu adevărat pe sine (fără a arunca vina pentru reaua creștere a copiilor pe alții sau pe societate) și vorbind în rugăciune mai mult lui Dumnezeu despre copii decât copiilor despre Dumnezeu, întrucât sfaturile interminabile și bombăneala dau rezultate contrare.

Cercetarea de sine

• Căsătoria și educația copiilor sunt probleme deosebit de importante, necesitând o atenție specială din partea celor care doresc să se ocupe de ei cât mai corespunzător.

• O căsătorie bună presupune o pregătire prealabilă, de la foarte bună la excelentă, începând de la vârsta copilăriei și înregistrând o culme înainte de căsătorie. Numai atleții foarte bine pregătiți urcă pe podiumul câștigătorilor. Aceasta este valabil și pentru „atleții" căsătoriei. În cartea *Cunoașterea dinaintea căsătoriei*[46] pot fi găsite o mulțime de aspecte de real folos în acest sens.

[46] Pr. G. Kougioumtzoglu, editura Purnara,Thesalonic.

• Atât căsătoria cât şi educaţia pot fi abordate cu succes, dacă chemăm cu sinceritate ajutorul Atotputernicului Dumnezeu, însetând totdeauna după adevărul izbăvitor (*Ioan* 8, 32).

• Viaţă de căsătorie fără probleme nu există. Atunci când sunt covârşit de ele caut doar spre ajutorul omenesc şi uit de Dumnezeu? Duhovnicul, la care pot scăpa, constituie un ajutor nepreţuit. Îl pun oare în valoare?

• Nici pentru o căsnicie reuşită şi nici pentru educaţia copiilor nu există o şcoală de ucenicie. De unde să învăţăm, din succesele sau insuccesele celor căsătoriţi? O îndrumare corectă poate veni dintr-o educaţie având la bază „pedagogia şi sfătuirea Domnului". O ignor sau o disprețuiesc?

• Dacă în educaţia copiilor mei îngădui să se interpună tot felul de factori iresponsabili (televizorul, „guvernante", publicaţii nepotrivite, prietenii rele etc.) să nu fiu uimit de consecinţele neplăcute ce vor urma. O educaţie bună pretinde o îndrumare corectă cel puţin la nivelul familiei fiecăruia dintre noi şi nu trebuie să mă las influenţat de ce fac ceilalţi. Greşesc undeva poate în această privinţă?

• Nimeni nu este infailibil. Când îmi recunosc greşelile este o şansă pentru a le corecta şi a mă corecta. În caz contrar, să nu ne văicărim mai târziu de eşecurile noastre.

Mici întrebări şi răspunsuri de folos

În Biserică, dar şi în afara ei unii oameni se comportă neatent, cu prefăcătorie sau în mod greşit. La noi acasă putem face ce vrem fără însă a deranja pe cineva. În sfintele locaşuri ale Bisericii nu trebuie să creăm confuzie ori să-i deranjăm cu neruşinare pe ceilalţi.

Putem aşadar să fim atenţi, să evităm erorile de comportament şi să prevenim lipsa de evlavie sau scandalul. Când ne purtăm cum vrea Dumnezeu şi noi ne folosim şi El este slăvit prin noi.

Întrebările şi răspunsurile ce urmează sunt gândite de nişte cunoscuţi de ai mei, oameni de nădejde, având în vedere un folos practic, dar şi de ordin superior.

Întrebare: Când urmează să ne împărtăşim la o priveghere (ce durează de la ora 21 la ora 1), până la ce oră putem mânca?

Răspuns: La prânz (în timpul serviciului sau după el) mâncăm ce obişnuim, iar la ora 18 putem servi ceva uşor, desigur fără ulei.

Întrebare: Înainte de împărtăşanie trebuie să ne spălăm pe dinţi?

Răspuns: Da, putem, cât timp avem grijă să nu înghiţim apă. Este un gest de curăţenie trupească, un semn de respect faţă de dumnezeiasca Împărtăşanie.

Întrebare: Cum trebuie să apucăm sfântul ştergar când ne împărtăşim?

Răspuns: Îl ţinem cu amândouă mâinile, întins sub bărbie, pentru ca dumnezeiasca Împărtăşanie în caz de ceva să nu cadă pe jos ci pe el.

Întrebare: Ce trebuie să facem după ce ne împărtăşim?

Răspuns: Nu sărutăm Sfântul Potir, nu vorbim, pentru ca nu cumva să pice din gura noastră Mărgăritarul (fărâmituri din Împărtăşanie); mâncăm imediat anafura şi ne clătim gura cu agheasmă (dacă există în biserică). Nu este nevoie să ne închinam la icoane sau la sfintele moaşte. Dacă ne vine să tuşim, să tuşim cu gura închisă, sau într-un şervețel de hârtie, pe care îl ardem. Nu scuipăm.

Întrebare: Când ne putem spăla dinţii după Împărtăşanie?

Răspuns: În dimineaţa următoare din cinstire şi evlavie pentru taina la care am luat parte.

Întrebare: Ce facem dacă pică Sfânta Împărtăşanie pe hainele noastre?

Răspuns: Orice intră în contact cu dumnezeiasca Împărtăşanie trebuie în primul rând lins, apoi tăiat şi ars. Cenuşa o aruncăm în râu, în mare, într-un loc special prevăzut la biserică sau acolo unde nu se păşeşte.

Întrebare: Ce facem dacă se întâmplă să vomităm după Împărtăşanie?

Răspuns: Încercăm să adunăm şi să aruncăm grosul într-un loc potrivit. Ceea ce rămâne la urmă este stropit cu alcool şi ars. De asemenea, trebuie mărturisit acest lucru duhovnicului nostru.

Întrebare: După Împărtăşanie ce facem în caz că sângerăm sau se întâmplă să scuipăm?

Răspuns: Ştergem cu un şervețel de hârtie, căruia în final îi dăm foc, având grijă ca pe haine să nu ajungă sângele sau saliva respectivă.

Întrebare: Ce trebuie să facă o femeie când are scurgerea de sânge lunară?

Răspuns: Nu poate lua parte la Tainele Bisericii.

Întrebare: Ce consecinţe survin dacă cineva întreţine relaţii trupeşti înainte de căsătorie?

Răspuns: Nu îi este îngăduit să se împărtăşească şi trebuie să ia sfat de la duhovnic încercat (cu discernământ). Pentru informare, vezi *Epistola întâi către Corinteni* (6, 9-20).

Întrebare: Cum ne raportăm la agheasma cea mare de la Bobotează?

Răspuns: Amândouă aghesmele sunt mari (din ajun şi de Bobotează) şi nu există diferenţă între ele nici în esenţă şi nici în folosire. Aceasta se poate vedea chiar din slujba lor. Trebuie băute cu credinţă spre sfinţirea noastră, pentru vindecarea sufletelor şi trupurilor noastre. Cu agheasmă stropim case, câmpuri, animalele domestice, grădini, vehicule etc. Împărtăşirea stă pe primul loc, apoi bem agheasma mare şi luăm anafură.

Întrebare: Care este legătura dintre agheasmă şi anafură?

Răspuns: Mai întâi bem agheasma mare şi apoi mâncăm anafura. Şi invers, mai întâi mâncăm anafura şi apoi bem agheasma mică.

Întrebare: Dimineaţa mâncăm înainte să mergem la Biserică?

Răspuns: Nu mâncăm, nu bem cafea, nici apă şi nu fumăm înainte de a merge la biserică, mai ales înainte de Împărtăşanie, dar şi atunci când vrem să luăm anafură.

Întrebare: La ce oră trebuie să mergem la Biserică?

Răspuns: De la început, de la cei şase psalmi ai Utreniei. Duminica, cel mai târziu înainte de citirea Evangheliei Utreniei, pentru a ne închina la scoaterea Evangheliei, atunci când se cântă *Învierea lui Hristos*. Utrenia nu se săvârşeşte doar pentru scaune goale.

Întrebare: Întrând în sfânta biserică ne închinăm la icoanele de pe iconostas?

Răspuns: Da, dacă nu a început slujba, sau la sfârşitul ei. În timpul slujbelor închinarea aduce a paradă şi creează neorânduială, distrăgând atenţia credincioşilor prezenţi.

Întrebare: Cum trebuie urmăriţi cei şase psalmi?[47]

Răspuns: Nemişcaţi, tăcuţi, drepţi, fără să facem semnul Crucii în timpul lor (nici măcar la mijlocul lor când se spune „Slavă Tatălui..."). Dacă ajungem în biserică în timpul citirii lor, aşteptăm sfârşitul lor la intrarea în naosul principal.

Întrebare: Ce facem când preotul ne tămâiază?

Răspuns: După tămâierea sfintelor icoane, preotul ne tămâiază pe noi ca icoane ale lui Dumnezeu. Pentru aceasta ne înclinăm în semn de mulţumire. Apoi urmărim

[47] Sunt psalmii judecăţii întrucât în ei se face referire la judecata lui Dumnezeu. O tradiţie a Părinţilor spune că Judecata de la sfârşitul lumii va dura cât citirea celor şase psalmi, fapt pentru care trebuie cinstiţi cum se cuvine în Biserică şi de cei ce îi rostesc şi de cei ce îi ascultă. Aşadar în timpul lor nu se umblă, nu se vorbeşte şi nu se scriu pomelnice, ci se stă cu maximă atenţie ca şi cum am fi în faţa tronului de judecată al lui Dumenezeu [n.tr.].

ce se spune la strană şi nu pe preotul ce continuă să tămâieze.

Întrebare: Când ne facem cruce?

Răspuns: Când suntem în afara bisericii apar foarte multe situaţii. Atunci când trecem pe lângă o biserică, când mâncăm, când pornim în călătorie sau când ajungem la destinaţie, când ne aflăm într-un pericol etc. Facem cruce când ne aflăm în biserică la orice ecfonis treimic (pomenirea sau invocarea cu voce tare a Sfintei Treimi), la ecfonisele Preasfintei Născătoare, când auzim în tropare numele Sfântului prăznuit în acea zi, la imnul Trisaghion („Sfinte Dumnezeule..."), la „Cuvine-se..." (când ajungem la „...pe tine cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu te mărim", pentru a se accentua că s-a născut Dumnezeu), la începutul şi sfârşitul slujbelor etc.[48]

Întrebare: Când nu ne facem cruce?

Răspuns: În timpul celor şase psalmi, când preotul ne tămâiază, când sărutăm mâna preotului slujitor şi când luăm anafură din mâna lui.

Întrebare: Când trebuie să stăm drepţi în biserică?

Răspuns: În multe situaţii din timpul Vecerniei, Utreniei şi Sfintei Liturghii (vezi consemnarea anterioară).

Întrebare: Când coborâm din stranele bisericii?

Răspuns: La „Cuvine-se...", la „Vohodul mare" (intrarea cu Sfintele Daruri în altar), la „Ale Tale dintru

[48] Acestea sunt consemnate mai pe larg în *Îndrumar pentru slujbă*, Pr. G. Kougoumtzoglu, pp. 256-266.

ale Tale..." (când nu îngenunchem, ci facem plecăciune adâncă), la „Să luăm aminte! Sfintele Sfinţilor!", la „Cu frică, cu credinţă şi cu dragoste să ne apropiem..." până când sfârşeşte Sfânta Împărtăşanie a credincioşilor şi liturghisitorul spune „Totdeauna acum şi pururea..." şi la apolisul (formula de sfârşit) slujbelor.

Întrebare: Când facem metanii mari (cu cruce) în biserică?

Răspuns: La sfârşitul Paracliselor (la „Pentru toţi înainte-stai, ceea ce eşti bună..."[49] şi la cele patru Luminânde de la 15 august), la rugăciunea Sfântului Efrem în Postul Mare (trei plus una), la marea intrare a Liturghiilor mai înainte sfinţite (rămânând jos până la trecerea Sfintelor Daruri), înainte de a ne închina la sfintele moaşte (le facem puţin mai devreme pentru a nu întârzia în faţa lor atunci când sunt şi alţii la rând).

Întrebare: Ce facem când preotul ne binecuvântează, de pildă cu „Pace tuturor"?

[49] E vorba de o stihiră pe glasul 2 de la sfârşitul Paraclisului celui mic al Maicii Domnului. În Ceaslovul grecesc urmează după ce preotul face otpustul şi se precizează că stihirile se cântă „în timp ce fraţii sărută Icoana Născătoarei de Dumnezeu". Stihira respectivă lipseşte din noile ediţii ale Ceaslovului românesc fapt pentru care o redăm aici: „Pentru toţi înainte-stai, ceea ce eşti bună, care cu credinţă scapă la cea tare mâna ta; că noi, păcătoşii, nu avem către Dumnezeu, în primejdii şi în scârbe, altă pururea mijlocitoare, cei ce suntem împovăraţi cu multe greşale, Maica Dumnezeului celui de Sus. Pentru aceea cădem înaintea ta: izbăveşte-ne, pe robii tăi, dintru toate nevoile".

Răspuns: Ne ridicăm la timp (dacă stăm jos) şi ne plecăm, mulţumind pentru binecuvântarea adresată.

Întrebare: Ce facem când preotul liturghisitor spune cu voce tare: „Capetele noastre Domnului să le plecăm"?

Răspuns: Aplecăm puţin capetele sau le ţinem aşa până se sfârşeşte rugăciunea.

Întrebare: Cum salutăm un preot?

Răspuns: În funcţie de rangul lui spunem: Binecuvântarea d-voastră Preacinstite, Gheronda, Părinte, sau Binecuvântaţi preacinstite...

Întrebare: Cum apelăm la telefon un părinte?

Răspuns: Când ridică telefonul: a) Dacă îi recunoaştem vocea spunem: „Binecuvântaţi Părinte sunt cutare" (cel care sună este dator să spună cine este) şi îl întrebăm dacă am putea să-l deranjăm cu problema noastră; b) Dacă nu-i cunoaştem vocea, spunem cine suntem şi că îl căutăm pe părintele cutare. Apoi continuăm ca şi în cazul precedent.

Întrebare: Ce facem când realizăm că părintele trece pe lângă noi purtând dumnezeiasca Împărtăşanie?

Răspuns: Ne dăm la o parte cu respect sau cel puţin ne plecăm, făcându-ne cruce.

Întrebare: Ce facem când trece un cortegiu funerar?

Răspuns: Când sicriul a ajuns în dreptul nostru, ne facem cruce spunând: „Dumnezeu să-l odihnească!" Dacă ne aflăm într-un vehicul, ieşim afară.

Întrebare: Ce facem cu anafura mucegăită, cu coliva ce a rămas nemâncată, cu agheasma veche ce nu se mai poate folosi, cu sălciile, frunzele de nuc presărate prin

biserică la sărbătoarea Floriilor şi a Pogorârii Sfântului Duh, după ce s-au uscat?

Răspuns: Le îngropăm sau le aruncăm într-un loc unde nu sunt călcate în picioare sau le ardem.

Întrebare: Ce este „aghia zesi"?[50] Este folosită de laici?

Răspuns: Nu există un astfel de termen. Există *zeon* (un mic recipient) cu care se aduce apă fierbinte la Sfântul Potir, pentru a încălzi Sfintele Daruri după sfinţirea lor. Dacă termenul se referă la apa ce rămâne în căniţă după ce s-a folosit o parte din ea, aceasta se foloseşte de preotul liturghisitor în „consumarea" Sfintei Împărtăşanii. Ceea ce rămâne în plus se aruncă la locul special destinat pentru aşa ceva din jurul bisericii. Ceea ce prin urmare se numeşte „aghia zesi", mai degrabă provine dintr-o proastă înţelegere şi un zel exagerat „nu întru cunoştinţă" al laicilor.

Întrebare: Pâinea de la litie poate fi mâncată în mod obişnuit, iar agheasma[51] din diverse izvoare trebuie băută pe nemâncate?

Răspuns: Nu.

[50] Confuzia apare poate de la momentul când diaconul, după frângerea Agnetului de către preot şi introducerea părţii IS în potir, ia recipientul (*zeon*) cu apă caldă îi cere preotului „Binecuvintează Stăpâne căldura (*zeon*)" iar preotul răspunde: „Binecuvântată este căldura sfinţilor Tăi (*zesis ton aghion*) Doamne..." şi apoi zice: „Căldura credinţei (*zesis pisteos*) plină de Duhul Sfânt", turnând apa caldă în potir în chipul crucii.

[51] Este vorba de izvoarele ce au apărut în urma unor minuni şi a căror apă în Grecia este numită agheasmă [n.tr.].

Capitolul II

PREMISELE NECESARE UNEI VIEŢI CREŞTINE

Introducere

În capitolul acesta vom analiza premise necesare unei vieţi creştine adevărate.

Prima premisă este **viaţa liturgică**. Este imposibil să avem o viaţă duhovnicească în afara unei vieţi liturgice aşa cum este rânduită de Biserică. Chiar dacă până acum altfel am fost învăţaţi sau obişnuiţi (...), există soluţii pentru a remedia situaţia.

A doua premisă este o **viaţă aproape de tainele Bisericii**: adică participarea noastră la Spovedanie şi la dumnezeiasca Împărtăşanie. Aceste două taine obligatorii au o eficienţă mai mare dacă venim să ne mărturisim cu hotărârea de a ne schimba, situaţie în care dumnezeiasca Împărtăşanie ni se face Lumină, Putere şi Mântuire. Ţinând cont că o bună pregătire conduce întotdeauna la reuşită, este nevoie să acordăm timp pregătirii pentru spovedanie. În aceste timpuri dificile în care trăim este necesară înmulţirea eforturilor noastre de a ne sfinţi („Cel sfânt, mai sfinţească-se", *Apocalipsa* 22, 11).

Al treilea sprijin în nevoința celui credincios este hotărârea de a trăi cunoscând și **împlinind** în orice loc și timp **adevărul**. Credinciosul trăiește în adevăr, își recunoaște greșelile și își cere iertare pentru ele. Așa atrage de partea sa binecuvântarea lui Dumnezeu.

Viața liturgică

„Creștinismul este o credință liturgică. Biserica reprezintă în primul rând o comunitate liturgică. Liturgicul vine pe primul loc, urmează învățătura (dogmatică) iar în al treilea rând autoritatea (ordinea bisericească)" (Pr. Gheorghie Florovski).

De aici înțelegem că o viață duhovnicească adevărată presupune să avem o viață liturgică corectă. Întrucât slujbele cuvântătoare închinate lui Dumnezeu au loc în principal în sfintele locașuri ale bisericii – prin excelență taina Sfintei Euharistii – se accentuează faptul că un creștin adevărat ar trebui să trăiască, să „înnopteze" în sfânta biserică. El participă la diferitele slujbe de zi și de noapte, aducând slujbă cuvântătoare lui Dumnezeu și potrivindu-și programul după ele, fără a se limita doar la slujba duminicală.

Aceasta este modalitatea practică prin care credinciosul își arată setea „de a fi împreună cu Hristos" (*Filipeni* 1, 23) și „împreună cu toți sfinții". În slujba adusă lui Dumnezeu, la Sfânta Liturghie, el nu face decât să se îmbisericească, integrându-se altfel spus în

trupul lui Hristos, în Biserică, pentru a deveni în final un om adevărat al comuniunii și comunității bisericești. Sfințirea lui prin participarea la viața liturgică a Bisericii sfârșește prin transformarea (prefacerea) atomizării (individualismului) sale (a eului personal) în comuniune – îmbisericire –, oferindu-și viața ca „jertfă vie, sfântă, plăcută lui Dumnezeu" (*Romani* 12, 1).

O viață liturgică adevărată nu se limitează doar la anumite momente de rugăciune sau slujbă consacrate (Miezonoptică, Utrenie, Sfânta Liturghie, Vecernie, Pavecerniță etc.), ci plecând de la ele ajunge să-și transforme întreaga viața creștină într-o slujbă cuvântătoare și comuniune cu Dumnezeu. Această comuniune este în esență un dialog tainic (mistic) între Creator și creatură, o întâlnire reală, o „jertfă de laudă" (*Evrei* 13, 15), ce are ca punct final oferirea și jertfirea întregii existențe a credinciosului lui Dumnezeu și aproapelui.

Așa este chemat cel credincios să-și manifeste propria evlavie față de Dumnezeu, aducându-I slujbă cuvântătoare neîntreruptă. Afară de rugăciunea de dimineață (unde este inclusă și Miezonoptica) și de cea de seară (Pavecerniță), care se face zilnic în mod necesar acasă, împreună cu rugăciunea lui Iisus („Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă!") un credincios mai participă la slujba Utreniei (mulți stau doar la o parte din ea înainte de a merge la serviciu), a Vecerniei (amânându-și anumite obligații sociale și familiale) și la toate dumnezeieștile Liturghii de peste an, din sărbătorile Împărătești și ale Maicii Domnului și din marile

sărbători ale sfinților, la slujbele din Postul cel Mare[52]. Urmând încetul cu încetul acest mod de viață, ajungi să simți tot mai multă dulceață în locașul sfintei biserici, precum un prunc aflat în brațele maicii sale ce are sentimentul că se află acasă. Credinciosul poate aduce totodată slujbă cuvântătoare lui Dumnezeu mergând pe drum sau în orice alt loc, la lucru ori acasă, prin rostirea rugăciunii lui Iisus. Lucru valabil și când intră în contact cu aproapele, cu camarazi sau cu rude, rugându-se mult ca Dumnezeu să binecuvânteze aceste relații.

Credinciosul care simte în viața lui marea iubire de oameni a lui Dumnezeu și mai ales harul Fiului Său răstignit, își oferă ca răspuns inima, nevoindu-se și pocăindu-se permanent, mulțumind, slăvind și plângând din dragoste pentru Domnul și fiind gata să se jertfească pentru aproapele. El trăiește și se mișcă zi de zi în interiorul și în afara sfintei biserici cu o încredere deplină în Dumnezeu, punându-și întreaga viață și familie la dispoziția Lui, fără nicio teamă, fără întrebări și îndoieli, împlinind cu acrivie chemarea liturgică, „a filosofiei celei de sus" (după părintele Epifanie Theodoropoulos): „Pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm".

Un astfel de mod de viețuire pare de neatins. Dumnezeu, dacă vede însă buna dispoziție a omului, intervine și schimbă lucrurile. Să punem început bun în

[52] Vezi cartea *Îndrumar liturgic*, p. 158.

acest sens cei care însetăm după binecuvântarea lui Dumnezeu și așteptăm de la El cele rânduite pentru noi.

Cercetarea de sine

• Viața liturgică la care suntem chemați ca și creștini mi-a fost necunoscută până acum. Nu am știut care este deosebirea dintre diferite slujbe și praznice, niciodată nu am participat la Pavecernița Mare sau la Liturghia darurilor mai înainte sfințite, neglijându-mi chiar și obligațiile duminicale.

• În ultimele decenii, totuși, în țara noastră s-au schimbat foarte multe, cei care doresc putând afla suficiente lucruri despre viața liturgică. Apar însă noi probleme: munca împovărătoare de la serviciu, întinsă pe multe ore și oboseala corespunzătoare; obligațiile mele de a-i duce și aduce pe copii de la școală sau de la meditații, alipirea de televizor, obligațiile sociale, călătoriile de recreere de la sfârșitul săptămânii etc. Toate acestea mă forțează să-mi încalc iar obligațiile liturgice.

• Am ajuns să înțeleg că pentru soluționarea vieții mele liturgice ar trebui fie să-mi schimb programul și condițiile în care se desfășoară viața mea, fie să încetez să mă mai consider un creștin adevărat, căci celui din urmă îi prieste în atmosfera liturgică a bisericii. Doar în ea creștinul se poate preschimba „din slavă în slavă" (*2 Corinteni* 3, 18), înnoindu-se și neutralizând întinăciunea venită sub diverse chipuri din partea gândurilor, tendințelor și dorințelor la care zi de zi este expus, dobândind astfel puteri noi în a-și continua drumul în

viaţa creştină, ca unul ce este de „un trup" şi „un sânge" cu Hristos.

• Dacă trec cu vederea adevărul (nevoia) de mai sus, voi continua să trăiesc creştinismul într-un mod lumesc, fiind doar un creştin secularizat, nici cald nici fierbinte (vezi *Apocalipsa* 3, 16).

Viaţa prin participarea la Tainele Bisericii

Mărturisirea

După căderea lui Adam şi a Evei, păcatul şi moartea au devenit o moştenire grea pentru neamul omenesc, pierzându-se comuniunea omului cu Dumnezeu aşa cum a fost în Rai.

După înomenirea lui Hristos această comuniune este restabilită prin botez şi prin dumnezeiasca Împărtăşanie, întrucât am devenit „de un trup şi de un sânge cu Hristos", întrucât toată viaţa nu facem decât să ne întinăm cămaşa albă a botezului, Domnul cel iubitor de oameni, într-un act de condescendenţă faţă de slăbiciunea noastră, ne-a pus la îndemână şi cel de-al doilea botez, adică taina Pocăinţei, a Mărturisirii. Prin ea dobândim putinţa de fi din nou în comuniune cu Domnul nostru.

Pocăindu-ne pentru păcatele din trecut şi hotărându-ne să mergem pe calea lui Dumnezeu, avem posibilitatea de a ne mărturisi *toate* păcatele noastre, primind de la preotul duhovnic şi iertarea lor, conform

poruncii dumnezeieşti: „Cărora veţi ierta păcatele, se vor ierta lor..." (*Ioan* 20, 23). Această curăţire a sufletelor noastre are loc cu harul Sfântului Duh.

Referitor la taina Pocăinţei şi Mărturisirii teologia – teoretică – spune că un creştin ce se pocăieşte nu trăieşte doar conform legii lui Dumnezeu şi a Bisericii Lui, ci îşi împlineşte scopul vieţii, care este dobândirea harului Sfântului Duh.

Deşi un număr tot mai mare de credincioşi ajung la scaunul de spovedanie, fapt desigur îmbucurător, constatăm că majoritatea nu ştiu să se mărturisească. Majoritatea se mărturisesc fără pocăinţă, fapt ce ascunde hotărârea de a repeta cel puţin anumite păcate, sau sunt mărturisite doar trei sau patru dintre ele, care li se par, după cum spun, mai împovărătoare. Iată cum această taină a ajuns să fie batjocorită sau denaturată de mulţi, fapt ce reclamă o repoziţionare a noastră faţă de ea, pentru a înceta lipsa de rânduială şi a ne bucura astfel de marile şi nenumăratele binefaceri ce izvorăsc din ea.

Evanghelia ne oferă prin parabola fiului risipitor un model adevărat de mărturisire. Avem aşadar un fiu risipitor care pocăindu-se se mântuieşte, iar altul învârtoşat la inimă ce se îndreptăţeşte pe sine (fiul cel mare) rămâne în afara iubirii şi tainei comuniunii cu Dumnezeu.

Pilda celui dintâi este spre urmare, iar celui de al doilea spre evitare. Păcatul fiului risipitor nu constă în încălcarea unei anumite legi sau „capriciu" al Tatălui,

ci în revolta sa, în plecarea de acasă şi risipirea averii. Şi eu mă găsesc în această situaţie de revoltă, de părăsire a Bisericii şi de risipire a darurilor primite de Sus. Acesta este în esenţă păcatul: îndepărtarea (apostazia) omului de Dumnezeu şi refuzul Lui, ceea ce duce la pierderea înfierii. Este vorba de o boală a sufletului ce are nevoie de vindecare.

Rodul păcatului nu este în primul rând ofensarea lui Dumnezeu, fapt ce l-ar determina pe Acesta într-un fel să se „mânie" sau să ne „pedepsească", atitudine ce intră în contradicţie cu nepătimirea şi iubirea Lui de oameni, ci propria noastră chinuire, mulţimea de probleme neliniştitoare ce apar în viaţa noastră. „Necaz şi strâmtorare peste tot sufletul omului celui făcător de rău" (*Romani* 2, 9). De unde vin toate acestea? De la sufletul nostru bolnav în urma păcatului strămoşesc. De fiecare dată când repetăm păcatul, uneori, desigur, fără a conştientiza acest lucru, ofensăm şi sfinţenia lui Dumnezeu, pierzând harul Său dumnezeiesc. Boala sufletului nostru nu se ameliorează prin păcat, ci mai curând se înrăutăţeşte.

Soluţia? Pocăinţa după modelul fiului risipitor. Mă pocăiesc (metanoia = *meta* + *nous*) înseamnă schimbarea modului de gândire, dar mai ales a modului de viaţă, faptul că nu mai las loc păcatului în inima mea, luând hotărârea de a-mi schimba viaţa. Este vorba de o întoarcere, precum a fiului risipitor, la casa Tatălui nostru, Biserica, împăcându-ne cu Dumnezeu şi cu oamenii şi trăind conform voii Sale. Acest fapt nu are loc sub

presiunea sau greutatea adusă de problemele psihologice sau de altă natură, ci printr-o hotărâre sinceră de întoarcere, printr-o continuă nevoinţă şi răbdare (unii de îndată ce s-au eliberat de problema respectivă redevin aceiaşi sau dacă ea s-a cronicizat, sunt dezamăgiţi).

Pocăinţa adevărată este vizibilă (produce o schimbare treptată însă impresionantă în viaţa omului), lucrând în inima celui ce se mărturiseşte prin harul lui Dumnezeu, care luminează sufletul, descoperind toate păcatele ce zac în el.

Pocăinţă înseamnă cercetarea vieţii personale şi descoperirea păcatelor, a apostaziei în care zac şi mărturisirea lor – *totul* – preotului duhovnic, fiind hotărât din adâncul sufletului să mă schimb. Mai înseamnă să fiu dezgustat de purtarea mea anterioară atât faţă de Dumnezeu, cât şi de legea Lui[53].

Pocăinţa urmează Mărturisirii şi are loc cu voia noastră, cu sinceritate, fără a ne ascunde păcatele, cu smerenie şi zdrobirea inimii, fără ruşinea de a spune (arătăm ce, când, cum şi de câte ori a avut loc un fapt sau altul) şi fără a-i judeca pe ceilalţi, ci doar pe noi înşine. Spovedania nu înseamnă discuţie prietenească, nici ceva limitat la actul însuşi al mărturisirii prin care ne răscumpărăm anumite păcate sau vrem să scăpăm de greutatea şi neliniştea ce le avem în noi; nu ne mărturisim ca să ne liniştim conştiinţa şi să ne eliberăm

[53] Vezi şi Arhim. Nectarie Antonopoulos, *Spovedania, calea învierii sufleteşti*", editura Egumeniţa.

astfel de vinovățiile ce ne împovărează sufletul (dacă fur 1000 euro şi mărturisesc acest lucru fără să-i întorc[54], nu fac dovada pocăinței).

Nu ne pocăim de teama pedepsei, din obişnuință sau pentru că vrem să ne împărtăşim. Toate acestea nu au legătură cu o mărturisire adevărată, întrucât ele nu înseamnă pocăință. Ceea ce ascundem sau înfățişăm trunchiat, pentru a nu se vădi dimensiunea sau felul păcatului nostru, îndulcindu-l sau ornamentându-l pentru a-l înfrumuseța, rămâne nevindecat şi constituie o desconsiderare la adresa Tainei. O astfel de strategie vădeşte aflarea noastră pe un drum greşit. Izvoarele păcatelor vor rămâne nevindecate, întinând şi dumnezeiasca Împărtăşanie ce urmează, harul dumnezeiesc rămânând astfel nelucrător. Hristos, în astfel de condiții, nu se poate odihni în noi, întrucât suntem

[54] Actul de pocăință nu trebuie să fie mai mic ca păcatul respectiv. Acest fapt îl putem vedea în atitudinea lui Zaheu vameşul, cel a cărui inimă a fost atinsă în aşa măsură de dragostea Domnului încât a zis: „De am năpăstuit pe cineva cu ceva să întorc împătrit". Pocăința aşadar surclasează legea talionului, chemând la mult mai mult decât o simplă reparație materială, fiind vorba de o adevărată renunțare la sine, prin cedarea unei părți din bunurile personale. Un avort nu se repară, de pildă, prin tot felul de strategii mincinoase, adormitoare ale conştiinței, cum ar fi botezul altor copii sau alte jertfe materiale, cerute de anumiți slujitori inconştienți ai Bisericii, ci prin refuzul absolut de a mai repeta crima respectivă şi de a te păzi de a concepe copii, prin înfierea copiilor orfani şi apostolat în direcția familiei, a luptei împotriva avortului şi contracepției [n.tr.].

„necurați" (nouă dacă ne este sete, punem vreodată apă într-un pahar murdar?).

Adevărata mărturisire înseamnă:

a. Alegerea unui Duhovnic bun permanent (dacă ai mai mulți acest lucru nu te va ajuta duhovniceşte).

b. Să-ți acorzi timp pentru o pregătire sufletească corespunzătoare, apelând la ajutorul cui trebuie.

c. Alungarea din suflet a „otrăvii" păcatelor. Pocăindu-mă îmi dezgolesc sufletul şi îmi descopăr păcatele înaintea lui Dumnezeu şi a duhovnicului, fără a ascunde nimic, aşa cum fac în fața medicului. (Este posibil să-mi tămăduiesc rănile trupului dacă nu le descopăr înaintea doctorului?)

d. Lupta de a ține şi a împlini angajamentele de la spovedanie. Mi se cere, altfel spus, să mă integrez în viața Bisericii: în cea comunitară dar mai ales liturgică şi a Tainelor ei.

e. Mărturisire deasă şi un contact mai strâns cu duhovnicul, discutând cu el tot ceea ce constituie o piedică în fața nevoinței mele, tot ce pare de neîmplinit şi neînțeles.

Mulți dintre cei ce se mărturisesc spun trei-patru păcate, pretinzând că nu mai au altele. Cuvântul lui Dumnezeu ne aminteşte că „Că cine va fi curat de întinăciune? Nimeni, măcar şi o zi de va fi viața lui pe pământ" (*Iov* 14, 4-5). Câte păcate am avea de mărturisit dacă am fi atenți zi de zi la cuvintele, faptele şi cugetele noastre, în răstimpul unei luni de la ultima mărturisire? Prin urmare, când credem că nu avem

păcate de mărturisit, nu înseamnă că ele nu există, ci mai curând că suntem fără de grijă, nefiind atenți la parcursul vieții noastre duhovnicești pentru a le vedea.

Cel care își urmărește cu atenție și frică de Dumnezeu viața, găsește destule păcate în afara celor obișnuite pe care să le mărturisească. Numai dacă ar fi să ne gândim că Dumnezeu vrea să-L iubim „din toată inima", iar noi iubim atâtea alte persoane și lucruri în locul Lui. Toată ziua suntem preocupați de problemele noastre zilnice, de serviciul, mâncarea și distracțiile noastre etc. Discutăm mereu de fleacuri, deseori la mijloc fiind lucruri și evenimente ce ne întinează duhul, lucru ce îl facem cu plăcere. Suntem atrași de politică, de teme sportive și de o grămadă de alte lucruri.

Pentru toate găsim timp, însă numai pentru Dumnezeu nu avem nici timp și nici dispoziție. Dacă L-am iubi pe Dumnezeu cu adevărat am cugeta deseori la El, ne-am ruga Lui și am fi atât de fericiți precum niște îndrăgostiți. Dacă L-am iubi pe Dumnezeu, atunci vorbirea și rugăciunea noastră cu El ar constitui hrana și mulțumirea noastră. Însă, după cum ne ducem viața, rugăciunea când mai apucăm să o facem a ajuns ceva plin de osteneală și uscăciune, un lucru silit. Când lui Dumnezeu îi rezervăm cea mai rea oră dintr-o zi, înainte de a ne culca, fiind foarte obosiți, rugăciunea noastră nu va fi decât un șir de căscături și moțăieli.

Spunem că noi credem Evangheliei, însă dintr-o mulțime de situații și discuții ce le purtăm se vădește

contrariul, reieșind de pildă că avem dubii legat de nemurirea sufletului și viața veșnică. În practica de zi cu zi trăim ca și cum nu urmează să mai murim vreodată, ca și cum am trăi veșnic în această lume.

Gândul la judecata ce urmează morții trupești nu ne apasă în niciun fel inima. Când Apostolul Pavel întărește faptul că „nu avem aici cetate stătătoare" (*Evrei* 13, 14), ce justificare mai are grija noastră exagerată pentru casă, mobilă, tablouri sau mașini? Am mărturisit vreodată această dispoziție a inimii? Prinși în mrejele secularizării suntem opăriți fără să băgăm de seamă, precum o broască pusă într-o apă ce fierbe încetul cu încetul (vezi Pr. Paisie Aghioritul, *Cu durere și dragoste).* Spunem că avem încredere în Dumnezeu și în Pronia Lui dar nu ținem să mărturisim nimic când vedem că în viața practică lucrurile stau altfel.

De ce atunci când soțul întârzie să vină acasă seara sau dintr-o călătorie, neliniștea noastră ajunge la paroxism? Ce dovedește acest fapt? Apucăm să mărturisim acest lucru? Când avem parte de ceva neplăcut, un accident, o boală etc., întrebându-ne cu durere „De ce, Dumnezeul meu?" sau „De ce tocmai mie?" facem dovada încrederii noastre în El sau a puținătății noastre de credință, fiind vorba în realitate de o lipsă de cinstire a Lui?

Când în rugăciunile noastre cerem să reușim într-un demers sau altul: promovarea, numirea într-un post sau aranjarea copiilor noștri, insistând pe propria noastră voie fără a spune vreo clipă „nu precum voiesc eu, ci precum Tu" (*Matei* 26, 39) constituie ceva bun? Iar

dacă cererea nu ni se împlineşte, suntem gată să ne războim chiar şi cu Dumnezeu. Spovedim aceste lucruri?

Mai spunem că-l iubim pe aproapele nostru ca pe noi înşine, fără să mărturisim anumite lucruri legate de aceasta. Deseori, nu doar că nu ne jertfim într-un fel sau altul pentru el, dar nu-i acordăm nici întâietate şi nici din timpul nostru pentru a-l ajuta sau vizita la spital. Ne întristăm pentru obolul dat în caz de nevoie (zeciuiala este trecută cu vederea cu totul). Tristeţile sau bucuriile aproapelui cu greu le facem să fie ca ale noastre. Din contră, ne face plăcere să auzim tot feluri de lucruri urâte despre unul sau altul, în loc să ne pară rău şi să ne doară. Orice rău al aproapelui ne dă un fel de bucurie, fiind dispuşi să ascultăm şi altele în plus. Greşeala sau păcatul lui nu doar că nu-l acoperim cu dragoste, ci îl trâmbiţăm chiar cu satisfacţie. Alteori sufletul ne este cuprins de dispreţ şi invidie faţă de aproapele. Şi multe altele... Când le mărturisim pe acestea?

După spovedanie şi după ce primesc „canon" de la duhovnic spre pază şi ajutor pot:

a. Să-mi amintesc păcatele, afară de cele trupeşti, pentru a mă smeri[55].

b. Să fug de pricinile lor (după cauze şi efecte)[56].

c. Să cuget la sfârşitul meu (pomenirea morţii).

[55] Aceasta porunceşte Dumnezeu prin Isaia: „Eu sunt Cel ce şterg fărădelegile tale pentru Mine, şi păcatele tale (atâta timp cât au fost mărturisite), şi nu le voi pomeni" (*Isaia* 43, 25).

[56] Fugi, frate, de imaginile periculoase de la televizor şi de pe internet, de convorbirile şi relaţiile sociale nefolositoare şi mai ales

Fiul risipitor s-a întors pocăit acasă simţind o mare tristeţe. Tristeţe pentru starea lui ticăloasă, pentru că îşi întristase tatăl şi pierduse înfierea: „Nu sunt vrednic să mă numesc Fiul tău...". Simţind marea dragoste a tatălui său în antiteză cu propria sa nerecunoştinţă, arătată prin plecarea sa, s-a întors acasă cu inima zdrobită, cu pocăinţa şi hotărârea de a trăi după voia Tatălui în casa Sa, în iubirea Sa, în ascultare faţă de El. Cu o aşa dragoste, dispoziţie şi hotărâre să ne apropiem şi noi de Sfânta Taină a pocăinţei şi mărturisirii.

Cercetarea de sine

• După atâtea lucruri lămuritoare, cred, dacă vreau şi am grijă să privesc mai cu atenţie la mine însumi, că pot face în continuare o mărturisire mai completă.

• Am înţeles că este nevoie de mărturisire deasă pentru a fi ajutat în primul rând de harul Tainei înseşi, dar şi de îndrumarea duhovnicului meu.

• Dacă pentru a deprinde o limbă străină, ştiinţă sau artă este nevoie de atâtea ore şi lecţii – întinse pe ani de zile – pot trăi aşa cum vrea Dumnezeu, dobândind mintea lui Hristos, fără a urma cu consecvenţă îndrumările duhovnicului meu?

de vechile cunoştinţe păcătoase. „Dacă ochiul tău cel drept te sminteşte pe tine, scoate-l pe el, şi îl leapădă de la tine" (*Matei* 5, 29).

Sfânta Cuminecare (Împărtăşanie)

Sfânta Liturghie sau dumnezeiasca Euharistie este o Taină săvârşită în vederea împărtăşirii credincioşilor cu pâinea şi vinul aduse de ei, ce s-au prefăcut în Trupul şi Sângele lui Hristos în timpul rugăciunii Sfintei Anaforale[57]. Mai precis, această prefacere are loc în timpul epiclezei (pogorârii Sfântului Duh), când preotul rosteşte: „Prefă cu Duhul Tău cel Sfânt. Amin, amin, amin", având ca scop sfinţirea credincioşilor.

Toate se săvârşesc conform celor spuse de Hristos însuşi *în noaptea în care s-a dat pe sine însuşi pentru viaţa lumii*[58], la cea dintâi dumnezeiască Liturghie, la Cina cea de Taină, joi seara, înainte de răstignirea Sa. Ea are loc pentru a se împlini cuvântul Lui: „Cela ce mănâncă Trupul meu, şi bea Sângele meu, are viaţă veşnică; şi Eu îl voi învia pe el în ziua cea de apoi" (*Ioan* 6, 54). „Cel ce mănâncă" şi „cel ce bea" înseamnă a mânca şi a bea fără încetare Trupul şi Sângele Lui, hrănindu-te

[57] Anaforaua este o rugăciune specială rostită de preot în timpul Liturghiei, prin care se invocă Sfântul Duh pentru a fi trimis peste pâinea şi vinul aduse în dar de credincioşi la Proscomidie.

[58] Regăsim aceste cuvinte în rugăciunea sfintei anaforale din liturghia Sfântului Vasile cel Mare: „Că vrând să meargă la cea de voie şi pururea pomenită şi de viaţă făcătoare moartea a Sa, în noaptea în care S-a dat pe Sine însuşi pentru viaţa lumii, luând pâine cu sfintele şi preacuratele Sale mâini, arătând-o Ţie, lui Dumnezeul Tatăl, mulţumind, binecuvântând, sfinţind şi frângând a dat sfinţilor Săi ucenici şi Apostoli zicând: Luaţi mâncaţi acesta este Trupul Meu care se frânge pentru voi spre iertarea păcatelor".

fără întrerupere cu el, trăind încă de aici viaţa veşnică. Veşnicie înseamnă a trăi fericit, după (conform celor spuse în continuare de Iisus) ce vei învia în slavă desigur, în ultima zi a judecăţii (la cea de a doua Venire).

Prin urmare, Sfânta Împărtăşanie nu este ceva opţional, ci o poruncă a lui Hristos ce trebuie în mod obligatoriu împlinită. De aceea şi Biserica a rânduit-o printre Tainele obligatorii, aşa cum este şi Spovedania. După cum hrana pentru trup este absolut obligatorie vieţii biologice, la fel şi hrana pentru suflet, adică Trupul şi Sângele lui Hristos, realitate tainică ce nu poate lipsi din viaţa duhovnicească a oricărui creştin.

Fără dumnezeiasca Împărtăşanie nu poate trăi nici Biserica şi nici cel credincios. Împărtăşindu-ne cu Trupul şi Sângele lui Hristos devenim „de acelaşi trup şi de acelaşi sânge" cu El dar şi cu ceilalţi credincioşi, pentru ca astfel toţi să fim uniţi ca nişte fraţi adevăraţi şi să înaintăm spre veşnicie.

Adevăratul creştin ce vrea, aşadar, să fie în comuniune cu Domnul, aduce cu regularitate (în timpul Utreniei) pentru Proscomidia dinaintea Liturghiei ca jertfă personală, prescura şi vinul său, luând în schimb de la Dumnezeu, nu pâine şi vin, ci Trup şi Sânge, viaţă adevărată şi veşnică. El se apropie totodată cu regularitate sau foarte des, în funcţie de starea lui duhovnicească, de dumnezeiasca Împărtăşanie.

Participarea lui la această taină înseamnă curăţire şi pregătire corespunzătore. Prima este legată de pocăinţă şi mărturisire, în timp ce a doua presupune

rugăciune, post (cei care ţin posturile rânduite de Biserică postesc doar în ajunul dumnezeieştii Împărtăşanii), studiul şi canonul dinaintea sfintei Euharistii etc. Dacă credinciosul are o viaţă nevoitoare atunci şi ajutorul primit de la această Taină este mai mare. Dumnezeiasca Împărtăşanie este lumină, pe unii îi încălzeşte şi luminează iar pe alţii îi arde.

S-a întâmplat vreodată să primim acasă vizitatori anunţaţi fără să facem ordinea cuvenită? Când este vorba ca Hristos să vină la noi prin dumnezeiasca Împărtăşanie, nu ar trebui să ne îngrijim de propriul suflet cel puţin la fel?

Cel credincios crede:

În primul rând că pâinea şi vinul se prefac la dumnezeiasca Liturghie prin lucrarea Sfântului Duh în Trupul şi Sângele lui Hristos „cu adevărat şi în esenţă".

În al doilea rând crede că cei ce se împărtăşesc „iau sub chipul pâinii şi vinului adevăratul Trup şi adevăratul Sânge al Domnului, la modul real" şi că intrând în gura şi pântecele lor este „pentru cei cinstitori spre mântuire şi celor necinstitori spre judecată"[59].

Iar **în al treilea rând,** mărturiseşte că Sfânta Euharistie este jertfă adevărată, ispăşitoare, adusă pentru păcatele „tuturor celor aflaţi în credinţă", vii şi adormiţi.

[59] Sfântul Nectarie, *Pastorală*, editura Fogopoulos,1974, p. 71.

Cercetarea de sine

• Vechiul obicei de a mă împărtăşi de 2-3 ori pe an este depăşit. Înţeleg că ar trebui să mă împărtăşesc regulat, pentru a primi putere în nevoinţa mea, mai ales în această perioadă dificilă prin care trecem astăzi.

• Apropiindu-mă de dumnezeiasca Împărtăşanie îmi simt păcătoşenia şi nevrednicia (dincolo de grija firească de a mă pregăti corespunzător). Biserica mă primeşte aşa cum sunt atunci când îşi înalţă glasul zicând: „Sfintele sfinţilor!".

• Mă împărtăşesc aşadar de fiecare dată „**Cu frică de Dumnezeu** (sprijinită pe cinstirea şi evlavia mea faţă de El), **cu credinţă** (că împărtăşania este Trupul şi Sângele lui Hristos) **şi cu dragoste**" (pentru a cere şi a primi iertare).

Cunoaşterea şi trăirea conformă adevărului

Hristos venind în lume a pus început unei noi vieţi, unei libertăţi desăvârşite şi definitive pentru om, slobozindu-l din lanţurile robiei faţă de păcat. Slobozenia creştinului nu este rodul unei libertăţi abstracte şi în afara realităţii, ci produsul unui fapt istoric, a morţii purtătoare de biruinţă a lui Iisus de pe cruce şi unei relaţii personale cu Hristos după botez, la modul liber, cu credinţă şi dragoste.

De aceea ţine evanghelistul Ioan să accentueze: „Cunoaşteţi adevărul şi adevărul vă va face liberi"

(*Ioan* 20, 32). Altfel spus, (dacă ascultați de învățătura mea) veți cunoaşte (empiric) adevărul şi el vă va elibera. Aici se subînțelege eliberarea de păcat, care prin farmecul şi amăgirile lui exercită o influență asupra inimii omului. Când înşelăciunea (amăgirilor) cade în fața luminii adevărului, legăturile păcatului sunt sfărâmate.

Cunoaşterea, acceptarea şi împlinirea adevărului îl face pe om liber în fața prejudecăților, înşelăciunilor, ideilor şi concepțiilor eronate, care toate nu fac decât să înrobească sufletul. Adevărul ne eliberează de sub stăpânirea patimilor şi doririlor păcătoase, făcându-l pe om stăpân pe sine. Înțelegerea omului se lărgeşte, când primeşte adevărul lui Hristos – care luminează –, privindu-le pe toate în ansamblu lor şi fiind **atunci** ridicat deasupra celor simțite. „Unde este Duhul Domnului, acolo este libertate" (2 *Corinteni* 3, 17) şi „Dacă vă va slobozi pe voi Fiul, cu adevărat slobozi veți fi" (*Ioan* 8, 36).

Oare în viața de zi cu zi nu este important adevărul? Dacă nu ştim ce fel de om este chiriaşul ce urmăm să-l băgăm în casă, dacă nu cunoaştem ce defecte are maşina de mâna a doua ce tocmai am cumpărat-o, dacă nu ştim cine este cu adevărat omul cu care urmează să ne căsătorim sau în ce măsură ne potrivim unul cu altul, dacă ne este necunoscut drumul ce vrem să îl facem, caracterul camaradului de drum ori al aceluia cu care locuim, dacă tineri fiind nu cunoaştem ce consecințe au relațiile trupeşti dinaintea căsătoriei şi efectele avortului, se ştie la ce probleme chinuitoare

vom ajunge. Chiar şi în situațiile de mai sus adevărul are un rol izbăvitor, ferindu-ne de o mulțime de bătăi de cap.

Nu se poate vorbi de un creştin adevărat care să nu fie **de partea adevărului.** În primul rând să-l cunoască studiind Sfânta Scriptură. În al doilea rând să-l caute şi să-l aplice la nivelul fiecărei situații sau probleme de viață. Iar în al treilea rând să accepte sfaturile celor din jur şi să îndrăznească să zică: „Spune-mi unde greşesc, ca să mă îndrept". Să-şi recunoască greşelile şi să-şi ceară scuze, să se îndrepte oricât l-ar costa acest lucru.

De asemenea, un creştin autentic se poziționează corect față de viitor, fapt ce atrage bunăvoința lui Dumnezeu (de pildă, o tânără poate spune în sinea ei: după ce mă căsătoresc soacra îmi va fi ca o mamă. Iar alta, din capul locului să zică: după căsătorie voi păstra distanță față de soacră). Dumnezeu care vede viitorul vieții noastre ne dă deseori încă de acum binecuvântările Lui.

Omul credincios se nevoieşte să cunoască adevărul, pe Hristos (*Ioan* 14, 6), fapt ce are o aplicație directă în viața lui. Dacă îşi observă cu întârziere greşeala, o recunoaşte cu curaj, urmând apoi să o îndrepte. El are astfel toată binecuvântarea lui Dumnezeu, cele dificile uşoare, simțind că „sarcina lui Hristos este uşoară" (*Matei* 11, 30).

De un astfel de creştin toți se bucură, avându-l la inimă.

Cercetarea de sine

• Omul a fost zidit de Dumnezeu pentru a fi liber şi poate fi chiar şi atunci când din punct de vedere social este rob. Sunt eu liber? Dacă răspunsul este afirmativ, ar trebui să cinstesc atunci şi libertatea aproapelui meu ce poate gândi diferit. Reuşesc acest lucru? Poate că sunt partizanul unei libertăţi absolute doar în ceea ce mă priveşte, desfiinţând libertatea aproapelui meu (făcând ceea ce îmi place) sau călcând în picioare tot ce mi se împotriveşte?

• Hristos este adevărul. Nu pot aşadar să spun că urmez adevărul, dacă nu am o legătură personală – tainică cu Hristos. În caz contrar, mă înşel pe mine însumi.

• Ca să devin un partizan al adevărului este nevoie de pocăinţă (metanoia/schimbarea minţii), de întoarcere şi iubirea Adevărului. Premisa pentru acest lucru o constituie ascultarea şi urmarea consecventă a legii Evangheliceе. Dacă îmi recunosc greşelile şi nu mă îndrept, sunt în afara adevărului şi urmez minciunii. Mi-e teamă în aceste condiţii ca nu cumva toate celelalte fapte bune ale mele să nu se dovedească în cele din urmă zadarnice.

• Adevărul, conform epistolelor evanghelice, înseamnă o învăţătură corectă, opusă tuturor miturilor falşilor învăţători. Eu, prin cele vorbite în diverse ocazii: acasă, printre prieteni, la lucru, prin faptele mele de zi cu zi sau prin ceea ce cred (...), ce urmăresc, adevărul Evangheliei sau mistificările ereticilor, a oamenilor lumeşti sau creştinilor indiferenţi?

Capitolul III

PIEDICI ÎN CALEA UNEI VIEŢI ÎN HRISTOS

Introducere

În acest capitol vom analiza piedicile ce apar în viaţa unui creştin. Este vorba de duşmanii clasici ai omului: iubirea de sine (*filavtia*), secularizarea şi diavolul. Sunt piedici interioare şi exterioare, care zi de zi influenţează viaţa oamenilor, fie că îşi dau seama şi acceptă acest lucru, fie că nu.

Un creştin care cunoaşte aceste piedici – duşmani – din viaţa duhovnicească, trebuie să le facă faţă cu bărbăţie, întrucât altfel nu putem vorbi de o viaţă creştină adevărată. Acest lucru este posibil în primul rând prin nevoinţă şi harul lui Dumnezeu ce are menirea de a-l întări, iar în al doilea rând, prin mijloacele puse la îndemână de Biserică celui credincios, pocăindu-se cu sinceritate după fiecare cădere şi mărturisindu-se. Doar aşa îşi poate continua nevoinţa şi să se încununeze de biruinţă.

Creştinul hotărât să ducă o viaţă creştină conştientă face faţă iubirii de sine prin smerenie, secularizării

prin simplitate şi prin participarea la viaţa dată de tainele Bisericii, iar diavolului prin puterea atotputernicului Dumnezeu, având grijă să nu-i dea motive (de ispitire) şi drepturi.

Iubirea de sine (*filavtia*)

Cea mai mare piedică în viaţa duhovnicească este iubirea se sine, adică o întoarcere exagerată şi exclusivă spre sine, ce urmăreşte satisfacerea propriilor valori, scopuri şi pofte.

Iubirea de sine, mama tuturor relelor, apare din necunoaşterea lui Dumnezeu, născând cele trei patimi nebuneşti: iubirea de slavă (mândria), iubirea de plăcere (lăcomia şi curvia) şi iubirea de bani. „Aceste patimi şi cele ce urmează lor, leagă mintea omului de bunuri materiale, trăgându-l spre pământ şi strivindu-l precum o piatră cumplită, deşi mintea din firea ei este mai uşoară şi mai mobilă chiar şi decât focul" (Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Filocalia* gr. 2, p. 84).

Iubirea de sine constituie un edem (umflare) al cugetului ce se manifestă în următorul chip: Omul atacat de ea are în vedere capacităţile sale reale sau închipuite şi îşi ascunde slăbiciunile. De asemenea, îşi atribuie toate darurile sale sieşi şi nu lui Dumnezeu. Se slăveşte pe sine în mod exagerat, urmăreşte demnităţi şi cinstiri, se mânie în faţa oricărei dificultăţi, este neascultător şi nesupus. Slujeşte iubirii de trup – curvia – şi lăcomiei

pântecelui. Proaspăt îmbogăţitul în obrăznicia lui îşi etalează luxul sau podoabele lui, lăudându-se, în timp ce fariseul – ipocritul – se sprijină pe aşa-zisa lui dreptate, disprețuindu-i pe ceilalţi. Nu-i place să fie mustrat, în timp ce el îi judecă pe toţi, detestând smerenia. Cel înfumurat se ridică în final şi împotriva lui Dumnezeu, ca şi cum nu ar avea nevoie de El.

Plecând de la justificarea unei aşa-zise neîmplinite nevoi a trupului, patima iubirii de sine îl duce pe om la tristeţe în cazul nesatisfacerii tuturor dorinţelor. Această satisfacere poate fi făcută chiar cu preţul unui comportament tiranic faţă de aproapele.

Iată pentru ce lupta creştinului se îndreaptă în primul rând împotriva sinelui şi a păcatului, dând război împotriva unei „alte legi" ce lucrează în mădularele lui, Ego-ul păcătos, ce se opune legii conştiinţei şi a lui Dumnezeu (*Romani* 7, 23). Pentru a face faţă acestei patimi omul trebuie să-şi îndrepte mintea spre Hristos şi spre împlinirea poruncilor Lui. Dacă mintea lui nu este la Hristos inima nu poate lucra cum se cuvine, lăsând loc raţiunii iubitoare de sine să preia controlul. În aceste condiţii, nu-L va putea iubi nici pe Hristos şi nici pe aproapele, acţionând egoist şi antropocentric şi nu hristocentric cum ar trebui.

Credinciosul ce vrea să lupte cu iubirea de sine nu va uita în cele din urmă că biruitorul mândriei a fost şi este Mântuitorul nostru Iisus Hristos, singurul care poate triumfa împotriva diavolului, a şarpelui dintru început, care l-a îndemnat pe om la apostazie şi mân-

drie. Cel care a folosit ca leagăn o smerită iesle a spus: „Cel care vrea să fie primul să fie tuturor slujitor" (*Marcu* 9, 35) şi „Cel ce se va înălţa pe sine se va smeri şi cel ce se va smeri pe sine se va înălţa" (*Matei* 23, 12). Cel care nu şi-a căutat propria slavă (*Ioan* 8, 50), a ajuns până la crucea martiriului.

Ucenicul cel credincios Lui merge şi se crucifică împreună cu El, având siguranţa că prin ajutorul Lui va putea da război împotriva iubirii de sine.

Cercetarea de sine

• Când oare mă voi hotărî şi eu să lupt serios împotriva iubirii mele de sine?

• Dacă vreau cu seriozitate să pornesc război patimii celei de mai sus urmez următoarele reguli: Nu vorbesc niciodată cu ton disprețuitor şi jignitor. Respect părerile interlocutorilor mei (fără a fi nevoit să le accept în mod forţat). Îmi exprim smerit părerile (cele acceptate dintotdeauna de Biserică), folosind, acolo unde este nevoie şi expresiile potrivite precum: „cred", „după smerita mea părere", „poate", „se poate să greşesc", „aşa văd eu lucrurile".

• Dacă undeva greşesc îmi recunosc greşeala şi cer cu smerenie iertare. Evit lauda de sine, mă arăt surd la linguşeli şi la laudele altora, îmi războiesc permanent îngâmfarea şi slava deşartă. Uit de mine însumi şi slujesc „aproapelui" sau celorlalţi.

• Este ştiut că ceilalţi văd greşelile şi patimile noastre. M-am hotărât aşadar să accept observaţiile adresate mie, fără a lua în considerare **cum** au fost făcute ci doar **ce** mi s-a spus.

• Dacă umblu după mângâierile trupului şi fug de osteneli, trebuie să ştiu că ele aduc moliciune în suflet şi paralizie în trup când e vorba de angajare într-o lucrare sau alta.

• Mă îngrijesc de „înfăţişarea" sufletului mai mult decât cea a trupului, după cum fac şi când îmi aleg prietenii, cercetându-i nu după chipul lor din afară ci după virtutea lor.

Secularizarea

O altă piedică în viaţa creştinului este cugetarea lumească, secularizarea ce ne distruge azi neamul precum un val puternic venit din partea modernismului.

Secularizarea[60] este despărţirea de Hristos şi de Biserica Lui ce se regăseşte în modul în care ne ducem sau ne organizăm viaţa zi cu zi, de parcă Hristos nici nu ar exista. Omul secularizat sărbătoreşte Crăciunul fără Hristos şi Paştele fără Înviere, trăind stăpânit de un duh lumesc, materialist, fără a-şi conştientiza toate păcatele şi fără a cere iertare lui Dumnezeu pentru ele. Un astfel de om nu se simte liber, întrucât vinovăţia rămâne în el, producându-i nelinişte.

[60] Vezi *Ortodoxia şi Ecumenismul*, Arhim. Gheorghios Kathigoumenou.

Atunci când există echilibru şi o corectă poziţionare, un creştin autentic nu doar că nu trăieşte materialist, ci le foloseşte chiar şi pe cele materiale într-un mod duhovnicesc. Materia se sfinţeşte prin viaţa liturgică şi duhovnicească. Nu există o distanţă între materie şi duh. Toate sunt recapitulate în dumnezeiasca Liturghie.

Omul trăieşte fericit şi cu binecuvântare atunci când lucrează după ipostasul său ontologic, ca icoană (chip) a lui Dumnezeu, sigura lucrare adevărată care îi conferă statutul de om. Dacă uită că este icoana (chipul) lui Dumnezeu lucrarea îi este marcată de păcat, fiind bolnav duhovniceşte.

„Cel mai mare duşman al sufletului nostru, chiar şi decât diavolul, spune fericitul părinte Paisie[61] este duhul lumesc, întrucât ne cuprinde încetul cu încetul, pentru ca în final, fără să ne dăm seama, să ne trezim opăriţi de-a binelea".

Dumnezeu cere inima noastră: „Dă mie, fiule, inima ta" (*Pilde* 23, 26) iar noi dăm sau lăsăm inima noastră cufundată în dorinţe materiale sau în frumuseţile lumii create. Această hotărâre – alegere – ne va costa în viaţa duhovnicească, fiind asemănătoare unei contragreutăţi ce ne fixează de pământ. Ajungem astfel să admirăm creaţia în locul Creatorului. „Apoi, tot ei vin şi întreabă", spune părintele Paisie. „De ce nu ne

[61] *Cuvinte*, vol. 1, *Cu dragoste şi durere*.

mişcă cele duhovniceşti? Cum să fi mişcat, dacă inima îţi este împrăştiată prin dulapuri şi farfurii? Nu ai inimă, ci doar carne... doar ca să mergi. Puţin din inima ta se îndreaptă spre unul, puţin spre celălalt iar pentru Hristos nu mai rămâne nimic".

Dorinţele simple, chiar şi nepăcătoase de ar fi, sunt mai rele decât cele păcătoase. Întrucât o dorinţă păcătoasă îl va mustra cândva pe om... care va ajunge să spună: „Am greşit, Dumnezeul meu". Celelalte lucruri „nevinovate şi bune" în schimb nu-l vor nelinişti. Va crede că totul este în regulă. „Eu iubesc ce este bun şi frumos", spune. Da, dar iubirea ta nu merge la Creator, merge spre cele create". „Inima înainte să se curăţească, are dorinţe lumeşti şi se bucură de ele. Când însă se purifică începe să fie stânjenită de dorinţele lumeşti, iar bucuriile sunt cele duhovniceşti. Aşa se purifică inima, când se scârbeşte de dorinţele lumeşti. Însă noi nu vrem să-l mâhnim pe omul cel vechi din noi... Cum să devenim atunci următori ai lui Hristos?"

„Astfel, rămânem oameni pământeşti. Încercăm să trăim o viaţă duhovnicească într-un mod lumesc". „Peştii deştepţi nu sunt prinşi în undiţă. Văd momeala, înţeleg, fug şi se izbăvesc. Ceilalţi însă văd momeala, fug la ea să o mănânce şi ţac, sunt prinşi. În acelaşi fel este şi cu momeala lumii, prinzându-i pe oamenii atraşi de duhul lumesc".

„Creştinul adevărat este statornic şi nu este prins de duhul lumesc". Un om deştept nu se lasă prins în undiţa secularizării, scăpând astfel de toate consecinţele

neplăcute aduse de ea. Se nevoieşte şi trăieşte simplu, echilibrat, unit cu Hristos şi sfinţit prin viaţa liturgică a slujbelor şi tainelor Bisericii noastre Ortodoxe. Trăieşte tainic şi ascetic credinţa, având mintea şi inima îndreptate spre Împărăţia cerurilor.

Cercetarea de sine

• Orice creştin din vremurile acestea este influenţat de duhul lumesc ce contribuie la denaturarea relaţiei duhovniceşti cu Dumnezeu şi Biserica Lui. Oare eu cât de mult sunt influenţat de el?

• Deşi merg la biserică şi împlinesc multe din poruncile Evangheliei, trebuie să văd dacă nu sunt un creştin lumesc, fără să bag de seamă, din cauza secularizării mele. Poate că în anumite momente din zi sau de peste săptămână sunt sau par un bun creştin (când stau în biserică, când mă împărtăşesc etc.), în timp ce restul timpului am un mod de vieţuire în care par că am uitat de calitatea mea creştină, purtându-mă ca un creştin lumesc (egoist, ipocrit, interesat).

• Când inima mă trage spre hobby-urile mele, tânjind să-mi fac timp pentru ele, fără să simt acelaşi lucru şi pentru obligaţiile mele duhovniceşti, nu este o dovadă că ceva nu merge bine în relaţia mea cu Dumnezeu?

• Casa, mobila, maşina, hainele mele personale, împodobitul (vopsitul etc.) ce spun despre mine în faţa unui observator imparţial, că sunt un creştin adevărat sau lumesc? Dacă Hristos m-ar întâlni acum, cum le va judeca pe toate acestea?

• Unde aloc mai mult timp? În faţa oglinzii sau iconostasului, ziarului sau Evangheliei, televizorului sau Bisericii? Trebuie să conştientizez că cu cât acord mai mult timp lui Dumnezeu, cu atât am mai multe binecuvântări şi bucurii duhovniceşti.

• O dovadă că şi eu sunt un creştin secularizat ar fi că sunt stăpânit uşor de nelinişte, lipsindu-mă de binecuvântările deosebite ale lui Dumnezeu: bucuria interioară, lacrimi date de străpungerea inimii, sentimente de recunoştinţă nemărginită şi iubire către Dumnezeu, luminarea minţii etc. Atâta timp cât vreau să trăiesc duhovniceşte, trebuie să iau o hotărâre: să mă eliberez din cuptorul secularismului care m-a opărit cu totul. Altfel voi ajunge să sufăr în zadar, bătându-mi joc doar de mine însumi nu însă şi de Dumnezeu[62].

Diavolul

Cea de a treia putere, deseori cea mai mare, ce se opune nevoinţei unui creştin adevărat, este diavolul (clevetitorul), cel numit şi Satana (vrăşmaşul) sau Beelzeboul (căpetenia demonilor).

Cândva demonii au constituit cel de-al zecelea ordin al îngerilor. Din pricina căpeteniei lor Luceafărul (Εωσφόρου/eosforou, aducătorul zorilor – έω/αυγη –,

[62] Dumnezeu nu se lasă atins de batjocurile noastre, ca unul ce este nepătimitor şi mai presus de această lume [n.tr.].

adică a mândriei şi trufiei luceferice, şi-au pierdut calitatea de îngeri luminaţi, ajungând duhuri rele (Vasile cel Mare, Athanasie cel Mare, Ioan Damaschin, *Dogmatica*). De atunci diavolul şi demonii lui se opun lucrării lui Dumnezeu, duşmănindu-l şi pe om încă de la începuturile lumii. El exercită o influenţă morală asupra omului, la nivelul gândurilor, cugetelor, dar şi la nivel trupesc, conducându-l spre păcat, deznădejde şi pierzare.

Hristos a venit în lume[63] cu scopul „ca prin moarte să surpe pe cela ce are stăpânia morţii, adică pe diavolul" (*Evrei* 2, 14), adică să înlocuiască împărăţia diavolului cu împărăţia lui Dumnezeu „să fie Dumnezeu toate întru toţi" (*1 Corinteni* 15, 28).

La început Domnul s-a confruntat şi l-a biruit pe Satana la modul personal, în cele trei ispite din pustia Carantaniei (*Matei* 4, 1-11), fapt care a continuat apoi în diferite situaţii, prin vindecarea a numeroşi demonizaţi şi altor bolnavi. Această dispută atinge un apogeu în timpul Patimilor, atunci când diavolul era sigur de biruinţa lui, însă „acum stăpânitorul lumii acesteia se va goni afară" (*Ioan* 12, 31; *Apocalipsa* 12, 9-13). Stăpânirea lumii care a îndrăznit cândva să i-o ofere lui

[63] Este un dat faptul că „spre aceasta s-a arătat Fiul lui Dumnezeu, ca să strice lucrurile diavolului" (*1 Ioan* 3, 8). Libertatea şi mântuirea omului este strâns legată de premisa că stricăciunea din lume este lucrarea diavolului. De aceea ea poate fi vindecată, întrucât nu omul este născocitorul răului, făptura umană fiind doar pervertită şi atrasă de el prin înşelăciunea diavolului (N. Trembelas).

Iisus (*Luca* 4, 6), aparţine de acum încolo lui Hristos, întrucât răstignirea a fost urmată de Învierea Lui.

Precum s-a întâmplat cu Hristos, aşa şi creştinul se va afla în opoziţie cu potrivnicul şi clevetitorul, cel care l-a împiedicat pe Apostolul Pavel să se deplaseze la Thesalonic (*1 Tesaloniceni* 2, 18). Satana seamănă neghina în ogor (*Matei* 13, 39) şi fură sămânţa Cuvântului din inima oamenilor, „pentru ca nu crezând să se mântuiască (ca să nu creadă şi să se mântuiască" (*Luca* 8, 12). El este cel care umblă neîncetat ca un leu flămând, după cum spune Apostolul Petru, căutând pe cine să înghită (*1 Petru* 5, 8). El încearcă, precum s-a întâmplat în Rai, să-i tragă pe oameni în păcat (*1 Tesaloniceni* 3, 5; *1 Corinteni* 7, 5), pentru a-i face potrivnici lui Dumnezeu (*Faptele Apostolilor* 5, 3). Deşi pune la cale tot felul de răutăţi, apelând permanent la tot felul de „strategii", „curse" şi „meşteşuguri", putând să „se prefacă şi în înger de lumină" (*2 Corinteni* 11, 14) nu este decât un duşman deja învins[64].

În pofida înfrângerii lui finale, diavolul nu încetează însă să intervină în viaţa oamenilor, în gândurile lor de zi cu zi, precum în mod firesc şi Dumnezeu face. Dumnezeu poate de pildă să-i spună omului în gând:

[64] Înfrângerea diavolului a avut loc prin Învierea lui Hristos. Lupta diavolului împotriva lucrării lui Dumnezeu şi a mântuirii omului se va încheia, conform Apostolului Pavel, în urma ultimului act „al istoriei şi mântuirii", „ziua Domnului", când Fiul „va desfiinţa toată începătura, puterea şi stăpânirea" (*1 Corinteni* 15, 24), chiar şi a morţii, pentru a preda împărăţia Tatălui „pentru ca Dumnezeu să fie toate în toţi" (*1 Corinteni* 15, 28).

„Cere-i iertare mamei, pentru că ai supărat-o!" Diavolul intervine imediat şi îi spune contrariul: „De ce să-i ceri iertare? Ea a greşit. Ea să o facă mai întâi". Omul este obligat aşadar să aleagă permanent între Dumnezeu şi diavol, între Hristos şi Veliar (2 *Corinteni* 6, 14-15), fără să uite că la sfârşit se va găsi alături pentru totdeauna fie cu Unul, fie cu celălalt.

Creştinul unit cu Hristos prin credinţă, rugăciune şi mai ales prin Tainele Bisericii este sigur de biruinţa sa. Ştie că demonii nu au nicio putere asupra lui, atâta timp cât el însuşi nu le dă drepturi, întrucât ei nu au putinţa nici în porci să meargă fără îngăduinţa lui Hristos (*Matei* 8, 31).

Ştie de asemenea că va fi biruit de diavol doar în situaţia în care va consimţi la acest lucru (*Iacov* 4, 7). Altfel (dacă nu consimte), întotdeauna diavolul va ieşi învins, întrucât orice fiu al lui Dumnezeu poate învinge lumea (*1 Ioan* 5, 4) alături de Miel, care „a ieşit biruind, şi ca să biruiască" (Apocalipsa 6, 2).

Cercetarea de sine

• Cel mai bun mod de a face faţă diavolului este consemnat în Sfânta Scriptură: „Supuneţi-vă drept aceea lui Dumnezeu, staţi împotriva diavolului, şi va fugi de la voi" (*Iacov* 4, 7). Şi: „Fiţi treji, privegheaţi... staţi împotriva diavolului, întăriţi fiind în credinţă" (*1 Petru* 5, 8-9).

• De fiecare dată când sunt cuprins de mândrie, insist cu încăpăţânare, nu accept că am greşit etc., în-

depărtând harul lui Dumnezeu de la mine, drept pentru care diavolul profită de această ocazie şi mă atacă cu uşurinţă. Îi dau drepturi diavolului şi atunci când mă îndoiesc de puterea şi grija lui Dumnezeu sau atunci când apelez ca unul fără de minte la mediumuri, ghicitori în cărţi sau în cafea etc.

• Când am un comportament violent (ţipete, furie etc.), sau când „mă năpustesc" plin de supărare asupra cuiva (...), în acele momente ies de sub influenţa lui Dumnezeu şi intru sub cea a diavolului. Dacă vreau ca diavolul să nu profite de această cădere a mea, trebuie să fiu hotărât să-mi cer iertare de la oamenii pe care i-am jignit, oricât m-ar costa acest lucru.

• Mulţi se tem de vrăjile unora făcute cu ajutorul diavolului. Dacă creştinul participă la Tainele Bisericii, este ca şi „blindat" prin harul atotputernicului Dumnezeu, iar puterea diavolului se arată neputincioasă în a-l mai vătăma în vreun fel. Credinciosul care se nevoieşte şi încearcă să trăiască smerit nu se teme niciodată.

Vezi şi *Matei* 8, 28-34 unde neputinţa diavolului se vădeşte cu claritate.

Capitolul IV

CONSECINȚELE INEVITABILE ALE UNEI VIEȚI CREȘTINE AUTENTICE

Introducere

În capitolul acesta vor fi analizate trei aspecte legate de lupta duhovnicească a celui credincios.

Primul sunt **gândurile**. La mintea omului poate avea acces prin gânduri atât Dumnezeu, cât şi diavolul. Dumnezeu îi spune de pildă în gând omului: „S-a făcut timpul pentru rugăciunea de seară", iar diavolul în acel moment îi aduce în minte toate obligațiile ce le mai are de împlinit, pentru a-l împiedica astfel să se roage. Cu cât credinciosul se nevoieşte mai mult, cu atât este atacat mai vârtos. Este necesară atunci o informare a lui, pentru a şti cum să facă față cel mai bine acestei situații.

Al doilea aspect sunt **nedreptățile**. Toți ne confruntăm de-a lungul vieții noastre cu ele, ideea este să dăm dovadă de stăpânire de sine în orice situație, după cum vom vedea în textul ce va urma mai încolo. Trebuie să acceptăm existența unei dreptăți dumnezeieşti şi să începem să tratăm nedreptățile dintr-o nouă

perspectivă, inedită, aşa cum ne sfătuieşte pururea pomenitul părintele Paisie.

Al treilea aspect sunt **suferinţele**. Nimeni n-a trăit fără să aibă parte de suferinţe. Există însă o modalitate pentru a împuţina cât se poate numărul lor şi a ne raporta la ele cum se cuvine.

Războiul gândurilor

Principala caracteristică a vieţii creştine este lupta duhovnicească. Ea presupune o confruntare permanentă cu gânduri nedorite şi stânjenitoare, care vin din interiorul omului sau de la demoni.

„Termenul «gând/λογισμός/loghismos» în limbajul ascetic defineşte fie un simplu gând ce trece prin minte, fie o mişcare a sufletului spre bine sau rău, fie o înclinaţie bună sau rea dobândită printr-o lucrare sau alta a minţii, a conştiinţei, a sentimentului sau voinţei. Întrucât gândurile preced orice faptă, lupta fiecărui credincios trebuie să se întoarcă încă de la început spre cercetarea gândurilor, spre cultivarea celor bune şi respingerea celor rele"[65].

Gândurile, la majoritatea Părinţilor, au un înţeles prin excelenţă negativ. Datorită lor omul poate ajunge de la simple tulburări trupeşti la gânduri îndreptate împotriva aproapelui, la akedie (indiferenţă) pentru

[65] Părintele Paisie, *Nevoinţă duhovnicească, Războiul gândurilor.*

viaţa duhovnicească, la disperare şi chiar la acea deznădejde ce poate conduce la sinucidere.

Trebuie să ştim că gândurile constituie o problemă mai mult sau mai puţin deranjantă cu care se confruntă permanent toţi oamenii, dar mai ales cei care se nevoiesc să progreseze duhovniceşte. Dacă există o raportare corectă la ele, cei credincioşi pot trage folosul corespunzător, maturizându-se duhovniceşte, participând în mod real la viaţa în Hristos. Acest lucru este valabil când gândurile sunt respinse, fiind evitată orice intrare în dialog cu ele, după cum spun toţi Sfinţii Părinţi[66]. Cel care este însă neatent şi fără experienţă şi îşi cultivă gândurile, permiţând o dezvoltare liberă a lor, se expune pe sine păcatului, fiind cel mai adesea înrobit şi identificându-se cu ele. Există şi situaţii când gândurile îl „înnebunesc" pur şi simplu pe om.

O abordare sau tratare corectă a gândurilor în concepţia Părinţilor asceţi ai pustiei, ca unii ce pleacă de la cuvintele Apostolului Pavel „fiţi cu întreagă înţelepciune, şi privegheaţi întru rugăciuni" (*1 Petru* 4, 7), este trezvia (νήψη/nēpsē[67]; νήφω/nēfo = sunt cumpătat, lucid, mă rog). Ea constituie o „metodă" de trezire duhovnicească, printr-o cultivare a atenţiei interioare şi a rugăciunii, având ca scop păzirea minţii celui credincios

[66] Unii Părinţi recomandă doar celor înaintaţi duhovniceşte că pot primi gândurile pentru a lupta cu ele, ieşind mai încercaţi în urma biruirii lor [n.tr.].

[67] De aici provine termenul neptic, Părinţi neptici.

de gândurile ce vor să se strecoare în ea. Omul, cu alte cuvinte, îşi îndreaptă toată atenţia asupra sinelui său, obişnuindu-se încetul cu încetul să se păzească de gândurile care încearcă să-l distragă de la rugăciune, studiu etc. Îndată ce realizează sau are sentimentul că un gând pătimaş sau fără rost i-a venit în minte, îl respinge, ignorându-l. Nu intră în dialog cu el, întrucât este periculos, nefiind vorba în esenţă decât de un dialog cu demonul. Chiar şi Hristos, la sugestiile ispititoare cu care a fost asaltat, i-a spus diavolului: „Înapoia mea satano!" Această metodă duhovnicească este pentru cel credincios precum o santinelă sau „post de pază", gata să reacţioneze la orice atac al vrăşmaşului.

Părintele Siluan spunea: „Să nu uiţi să te temi de două gânduri. Unul spune: eşti sfânt, iar altul: nu te vei mântui. Amândouă vin de la vrăşmaşul şi nu au nimic de a face cu adevărul. Tu însă să spui în sinea ta: Sunt un mare păcătos, însă Domnul ca Unul mult milostiv ce îi iubeşte mult pe oameni îmi va ierta şi mie păcatele".

Un alt mod de a face faţă gândurilor este rostirea rugăciunii lui Iisus. „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul!" Ea este fundamentată pe Sfânta Scriptură (*Luca* 18, 13 şi 38) fiind accesibilă tuturor. Puterea numelui lui Iisus o consemnează în scrierile lor şi Părinţii Bisericii, având, dincolo de lucrarea ei sfinţitoare, un rol decisiv în războiul duhovnicesc şi în lupta împotriva gândurilor. Pentru a dobândi această rugăciune este necesară

concentrarea minţii pe cuvintele ei şi o nevoinţă insistentă în repetarea ei. Ea nu trebuie tratată cu uşurinţă ca şi cum ar fi o altă formă de meditaţie. Rugăciunea lui Iisus, când te apropii de ea cu străpungere, frică de Dumnezeu şi inimă zdrobită, are efecte minunate.

Părintele Paisie accentuează cu tărie şi în mod repetat că cea mai bună metodă de a te opune gândurilor rele (de-a stânga) este acea practică de a replica prin gânduri bune (de-a dreapta). „Omul, când le vede pe toate cu gând bun se curăţeşte şi primeşte har de la Dumnezeu. Prin gândurile de-a stânga îi judecă şi nedreptăţeşte pe ceilalţi, împiedicând venirea harului dumnezeiesc asupra sa, lăsând loc liber diavolului ce îl ia în primire. Un gând bun, spune, este egal cu o priveghere de mai multe ore, având o mare putere de a arde gândurile rele, precum nişte raze laser ce distrug rachetele de pe «pistele de zbor» ale diavolului, de unde sunt lansate".

Cel care are gânduri bune are sănătate duhovnicească, iar răul îl preface în bine.

Pleacă, de pildă, cineva să ajungă undeva, iar pe drum întârzie din pricina defectării maşinii. Dacă are gând bun, va spune: „Se pare că bunul Dumnezeu a pus această piedică, pentru că altfel, dacă nu întârziam, poate aş fi păţit cine ştie ce accident" şi mulţumeşte pentru aceasta lui Dumnezeu. Dacă are un gând rău, înjură şi se revoltă: „De aş fi plecat mai devreme, acum am întârziat, ce ghinion. Şi Dumnezeul Ăsta..." Omul când acceptă orice i se întâmplă cu gând bun, se

foloseşte. Când însă pune gândul cel rău înainte, se chinuieşte, se destramă sufleteşte, îşi pierde capul.

Oamenii aşadar se chinuieşte pentru că nu tratează problemele duhovniceşte, cu gândul cel bun.

Gândurile de blasfemie

„Gândurile de acest fel sunt atunci când în minte ne vin imagini necuviincioase la adresa lui Hristos, a Preasfintei, a Sfinților, față de ceva sfânt sau față de duhovnicul nostru. Aceste blasfemii toate sunt de la diavol, nu ne aparțin. Diavolul îi chinuieşte cu blasfemii pe cei foarte credincioşi şi sensibili. Le amplifică sentimentul căderii suferite pentru a le aduce în suflet tristețe, deznădejde şi chiar melancolie. Când nu există un fond sensibil, aceste gânduri vin din pricina mândriei, a judecății etc.".

„Fie că cineva este deştept ori prost, sănătos ori bolnav duhovniceşte sau trupeşte, dacă face ascultare, se eliberează (de gânduri). Eliberarea înseamnă ascultare. Unii în loc să meargă la duhovnic se duc la psihiatru. Însă doar cu pilule nu pot fi dezlegate problemele psiho-fizice".

„Cea mai bună afacere, după părintele Paisie, este ca omul să facă o fabrică de gânduri bune". Iar acest lucru este posibil prin ajutorul lui Dumnezeu, al duhovnicului şi prin ascultare.

Cercetarea de sine

• Cu adevărat stânjenitoare şi neaşteptate sunt gândurile din timpul rugăciunii şi şederii în biserică, în momentele de odihnă şi visare, în momentul unor hotărâri şi al cercetării de sine. A venit timpul să mă ocup special de ele, pentru a-mi îmbunătăți starea duhovnicească.

• Aşa cum o epidemie de gripă atacă organismele slăbite, aşa şi gândurile atacă şi chinuieşte cu mai mare uşurință pe creştinii mai puțin credincioşi şi fără de grijă. Oamenii de obicei sunt conduşi de gânduri fără să conştientizeze.

• Pot rămâne liniştit şi fără să fiu luptat de gânduri chinuitoare, când felul meu de acționa este greşit şi se află în opoziție cu voia lui Dumnezeu? (când de pildă nu îmi cer iertare, sunt nedrept, ocup un post înalt la serviciu şi mă trufesc etc.). În astfel de situații nici trezvia şi nici rugăciunea lui Iisus nu mă vor ajuta, când trec în mod intenționat sau interesat cu vederea sau calc în picioare adevărul Evangheliei.

Nedreptățile

Aproape toți oamenii luptăm pentru dreptate, iar noi ne înecăm în propria noastră nedreptate. Deşi ne dorim în general ca toți ceilalți să fie drepți mai ales cu noi, nu ținem cont de purtarea noastră nedreaptă sau de nedreptățile noastre, chiar dacă acest lucru ne arată

contradictorii şi deseori iraţionali. Cum ar trebui să ne poziţionăm în această chestiune a dreptăţii şi nedreptăţii? Putem afla citindu-l pe pururea pomenitul părinte Paisie, care în urma unei analize de o profunzime uimitoare, ne descoperă un mod original de a pune problema[68].

Spune, aşadar, Gheronda – contrar celor ştiute de noi până acum: „Cea mai dulce bucurie duhovnicească am gustat-o în nedreptate; niciodată să nu gândeşti că greşeşte sau cât greşeşte celălalt care te nedreptăţeşte, ci cât greşeşti tu, justificându-l astfel prin gânduri bune; îndreptăţirea de sine nu are nicio legătură cu viaţa duhovnicească.

Când ne îndreptăţim ne poziţionăm greşit din pricina egoismului, lipsindu-ne de harul dumnezeiesc. Îndreptăţirea de sine este cea care ne-a scos din Rai... Dacă Adam spunea: «Am greşit, Dumnezeul meu», iar Eva la rândul ei: «Eu am greşit», toate s-ar fi aranjat. Însă imediat a venit justificarea. Câţi se îndreptăţesc (pentru a face dovada dreptăţii lor) – Dumnezeu să mă ierte – îl au ca gheronda (stareţ) pe diavol». Sunt oameni chinuiţi. Nu au pace în inima lor".

Mai spune cuviosul părinte în capitolul respectiv, pe lângă multe altele:

„Dacă produci vreo pagubă şi eşti certat fără să cârteşti, ci te bucuri spunând: «Slavă Ţie Doamne, de

[68] Părintele Paisie, *Nevoinţă duhovnicească.*

aşa ceva aveam nevoie», vei avea parte de jumătate de bucurie. Dacă nu ai făcut însă nicio pagubă şi eşti certat pe nedrept, primind acest lucru cu gând bun, atunci bucuria ta va fi deplină. Nu spun că ar trebui să cauţi să fi nedreptăţit, căci atunci diavolul te va arunca în mândrie, ci să primeşti nedreptatea când vine de la sine şi să te bucuri pentru nedreptăţire. Trebuie să ne bucurăm că Domnul ne va răsplăti dându-ne o plată veşnică. Trebuie să primim nedreptatea ca pe o mare binecuvântare, căci prin aceasta ne facem rezerve de binecuvântări cereşti la banca lui Dumnezeu.

Dacă ne gândim că cel mai nedreptăţit a fost Hristos, am primi cu bucurie nedreptatea. Deşi era Dumnezeu, S-a pogorât pe pământ din dragoste pentru noi. Şi, deşi atâţia vorbiseră şi profeţiseră despre El, făcând atâtea minuni în vremea Lui, în cele din urmă a ajuns să fie chinuit şi crucificat. De aceea cei neîndreptăţiţi sunt cei mai iubiţi copii ai lui Dumnezeu.

Când primeşti nedreptatea, apărându-l pe aproapele ce ţi-a făcut-o, îl primeşti în inima ta pe Hristos cel atât de mult nedreptăţit. Atunci Hristos rămâne în tine şi te umple cu pace şi bucurie. Ia încercaţi, copiilor, să căutaţi această bucurie, învăţând să vă bucuraţi cu această bucurie duhovnicească, nu cu cea lumească! Veţi trăi atunci un Paşte în fiecare zi".

Despre problema dreptăţii părintele Paisie spune în chip lămuritor: „Dreptate dumnezeiască este să faci ce îl linişteşte pe celălalt: să dai mai mult şi să păstrezi mai puţin. Dreptatea omenească înseamnă să dai

jumătate şi să o ţii pe cealaltă. Dreptatea omenească nu este pentru oamenii duhovniceşti. Omul duhovnicesc se arată fără de minte dacă umblă după ea, întrucât în faţa dreptăţii dumnezeieşti cea omenească este zero.

Să presupunem că doi fraţi au o proprietate de 10 acri (1 acru =1000 m²). Dreptatea omenească este ca fiecare să ia câte 5 acri. Dreptatea dumnezeiască este să ia fiecare după nevoile sale. Dacă un frate are de pildă şapte copii şi celălalt doi sau slujba unuia este mai puţin plătită decât a celuilalt, trebuie să ia mai mult cel care are nevoie mai mare. În acest caz este nedrept ca cel de al doilea să ia exact ca cel dintâi. Omul lumesc nu ia în calcul că fratelui său îi este mai greu să o scoată la capăt. Nu înţelege că împărţeala pe care vrea să o facă este nedreaptă întrucât nu gândeşte duhovniceşte. Îi spui: «Trebuie să-l ajuţi pe fratele tău care are nevoie», iar el îţi răspunde: «De ce? Nu-i fac nicio nedreptate».

Mă impresionează noblețea lui Avraam. Când ciobanii lui Lot au început să se certe pentru locurile de păşunat, Avraam s-a dus la Lot şi i-a spus: «Nu se face să ne certăm; suntem neamuri. Care este locul care îţi linişteşte sufletul? Vrei să mergi pe aici sau pe acolo?» Lot a fost mişcat de propunere dar într-un sens mai mult omeneşte, şi a ales Sodoma şi Gomora pentru că aveau locuri de păşunat cu verdeaţă. Avraam a fost mişcat însă după dreptatea dumnezeiască şi a fost răsplătit de Dumnezeu cu multă bogăţie, în timp ce Lot s-a păgubit în final neînchipuit de mult" (vezi *Facerea* 13, 1-13).

„Am observat că s-a cultivat o cugetare lumească la mulţi oameni duhovniceşti. Şi-au construit o evanghelie proprie, lumească, o evanghelie după măsura lor, spunând: «Creştinul trebuie să aibă şi el demnitatea lui, nu trebuie într-un anumit fel să pice de prost sau să fie de râs». Toate ajung să le trateze după un raţionament şi o dreptate lumească. «Acesta este dreptul meu, zice, nu-i fac nedreptate, nu vreau să-mi facă vreo nedreptate». Dacă Hristos avea şi El acest raţionament lumesc pe care îl au mulţi oameni duhovniceşti, nu şi-ar fi lăsat Tronul ceresc ca să Se pogoare pe pământ, să fie chinuit şi răstignit. Iar noi vrem un creştinism fără răstignire, ci direct cu Înviere. Construim un creştinism după cum vrem noi. Nu vrem să ne lipsească nimic. Ca să avem parte de trăiri mai presus de fire trebuie să trăim mai presus de fire".

Cercetarea de sine

• Greu lucru ca omul să fie neîndreptăţit şi să nu reacţioneze, să nu fie rănit. Însă şi cu acest lucru trebuie să mă obişnuiesc. Trebuie ca şi în această chestiune să mă hotărăsc şi să pun început bun. Să simt şi eu bucurie duhovnicească când am parte de nedreptate.

• Acelaşi lucru trebuie să-l fac şi în privinţa îndreptăţirilor de sine atât de la îndemână, „ce îmi stau pe vârful limbii". Trebuie să încep cu cele uşoare (să nu mă îndreptăţesc când greşesc), pentru a ajunge la cele grele (să nu mă îndreptăţesc chiar când sunt judecat pe nedrept).

• Respectând cele de mai sus cred că o să am mult folos în viața mea duhovnicească, şi că plecând de la smeritul meu exemplu se vor folosi şi alții (mici şi mari).

Suferințele

Cauza suferințelor

Viața în această lume este indisolubil legată de tot felul de suferințe, din pricina păcatului strămoşesc, după cum ne încredințează Sfânta Scriptură (*Facerea* 3, 16-17). Păcatul şi despărțirea omului de Dumnezeu a adus în lume o suferință extremă, prin boală şi moarte, care s-a înstăpânit în tot după căderea lui Adam[69]. În afara acestor suferințe „fireşti", în Noul Testament se menționează că de suferință vor avea parte:

• Lucrătorii răului (*Romani* 2, 9).

• Credincioşii care trăiesc cum se cuvine şi sunt războiți de diavol (*Apocalipsa* 2, 10).

• Credincioşii vremurilor din urmă (*Matei* 24,9).

• Cei ce se mândresc pentru darurile şi binecuvântările lui Dumnezeu sau pentru a fi feriți de mândrie (*2 Corinteni* 12, 7).

Viața pentru om este, altfel spus, un timp al încercării şi suferințelor, iar cel credincios care se confruntă cu ele are întotdeauna în fața lui exemplul lui Hristos

[69] „Când în firea omenească a intrat plăcerea irațională, împreună cu ea a intrat şi durerea. Pentru că plăcerii în afara firii îi urmează inevitabil durerea" (Sfântul Maxim Mărturisitorul).

însuşi, care „a pătimit pentru noi (luând asupra Sa de voie păcatul, suferința şi moartea), nouă lăsându-ne pildă ca să urmăm urmelor lui" (*1 Petru* 2, 21). Aşa au făcut sfinții tuturor veacurilor, dar şi marii Părinți contemporani, după cum am văzut. Ei s-au făcut părtaşi suferințelor Lui, nădăjduind că astfel vor fi părtaşi şi slavei Lui „... de vreme ce pătimim împreună cu dânsul, ca să ne şi proslăvim împreună cu dânsul" (*Romani* 8, 17).

Prima cauză a suferințelor ține de caracterul lor inevitabil în cazul acestei lumi căzute, de care omul indiferent că vrea sau nu, va avea parte. Suferințele cauzate de egoism pot fi evitate sau împuținate dacă înțelegem să luptăm împotriva lui.

Mulți sfinți pun accentul pe ceea ce de altfel toți putem vedea în viața noastră de zi cu zi, însă fără să luăm aminte: faptul că ne aşteaptă încercări şi suferințe de fiecare dată când vom lucra cu mândrie, ceea ce duce pe lângă altele şi la îndepărtarea harului Sfântului Duh. Dumnezeu, îndată ce facem vreun păcat venit din mândrie (ne certăm de pildă cu cineva şi insistăm fără a ceda, sau spunem minciuni pentru a ne justifica etc.), îngăduie o încercare, nu pentru a ne pedepsi, ci pentru a ne oferi o doctorie la boala de care suferim.

Suferința este o componentă inevitabilă a vieții creştine

Sfinții au primit suferințele în viața lor ca pe o doctorie dumnezeiască, fiind încredințați că nimic nu are loc în afara grijii lui Dumnezeu. Această doctorie poate vindeca boala păcatului.

Suferințele, altfel spus, trebuie considerate o dovadă firească a dragostei lui Dumnezeu pentru om. Apostolul Pavel accentuează acest lucru spunând: „Prin multe suferințe trebuie noi să intrăm în Împărăția lui Dumnezeu" (*Faptele Apostolilor* 14, 22). Suferințele celui credincios sunt legate de dorința lui arzătoare de a trăi o viață în Hristos. Părtaș la viața lui Hristos înseamnă părtaș la suferințele Lui („Dacă pe Mine m-au prigonit și pe voi o să vă prigonească", *Ioan* 15, 20), cele din urmă fiind o condiție necesară pentru a face posibilă intrarea noastră în Împărăția lui Dumnezeu.

„Și cum voi putea, întreabă cineva pe Ioan Hrisostom, să nu fiu dezamăgit atunci când sufăr?" Iar sfântul răspunde: „Dacă înțelegi că, fie că vrei fie că nu, vei avea parte de durere și suferință. Dacă suferi cu mulțumire, multe vei câștiga. Dacă suferința o suporți însă cu disperare, cu neliniște și blasfemii, nici suferința nu o vei micșora, dar și mai mare îți vei face căderea și dezamăgirea". Așa au făcut față suferințelor creștinii adevărați, și pentru aceea le-au iubit. Există însă și alții care sunt striviți, dezamăgiți sau părăsesc lupta duhovnicească, uitând că Dumnezeu niciodată nu îngăduie să ni se întâmple mai mult decât putem duce (*1 Corinteni* 10, 13).

Pentru a evita măcar acele suferințe și neplăceri, multe la număr, ce vin din egoismul și iubirea noastră de sine, este nevoie de o poziționare mai corectă față de problema suferințelor. Să operăm o schimbare sau să ne corectăm atitudinea. Începem așadar prin a ne

hotărî să trăim în viitor zi de zi așa cum vrea Dumnezeu, fără a lua în calcul ostenelile, ironiile sau prigonirile și **să luptăm pentru o viață în smerenie, sinceritate și consecvență**.

Adoptând o astfel de strategie și optând pentru o viață plăcută lui Dumnezeu care are costuri dar și „suferințe", la care credinciosul de bună voie se bagă, îmi vine să cred că Dumnezeu va „ușura" cele rele, revărsându-și binecuvântările Sale. Când însă? Atunci când de pildă Dumnezeu îl vede pe credincios:

- Că are încredere în grija lui Dumnezeu și nu își pierde nădejdea în încercările vieții.
- Că se afierosește din dragoste pentru Dumnezeu ca monah, indiferent fiind față de bucuriile lumești.
- Că mărturisește credința mai ales prin viața sa, fără a ține cont de ceea ce pierde.
- Că postește în post chiar și când ceilalți mănâncă de dulce.
- Că își face Semnul Crucii când trebuie, chiar dacă este privit ironic sau se comentează pe seama lui.
- Că femeia nu poartă pantaloni și nu umblă fără mâneci sau vopsită, fiind tributară modei.
- Că face mulți copii, fără să se oprească după al doilea, invocând diverse argumente.
- Că nu serbează ziua de naștere la copii, ci că cinstește și prăznuiește sfântul al cărui nume îl poartă și este protectorul lor.
- Că nu are acasă televizor, pentru a nu-i otrăvi pe copii cu diverse imagini.

• Că femeia preferă să se preocupe de bărbat şi de copiii ei decât de profesie, trăind mai modest.

• Că trăieşte cu strictul necesar şi nu într-o goană după consum şi belşug.

• Că trăieşte din punct de vedere social fără a fi influenţat de cugetarea lumească şi de curentul modei etc.

În condiţiile de mai sus cred că Dumnezeu va binecuvânta din belşug un astfel de credincios, pe el şi familia lui[70].

Creştinul lucrător în cele ale credinţei poate împuţina în felul acesta încercările şi suferinţele ce vin din pricina egoismului, trândăviei, laşităţii; restul de suferinţe inerente vieţuirii în trup (dovadă a dragostei lui Dumnezeu faţă de el, şi totodată o condiţie a intrării lui în Împărăţia lui Dumnezeu), vor fi acceptate cu mai mare uşurinţă şi dispoziţie a sufletului.

Soldaţii unei anumite unităţi trebuiau în fiecare zi de joi să sape tranşee de luptă pentru a-şi păstra condiţia fizică. Şeful pus să-i controleze le spunea şi acest lucru: „Vreţi ori nu, în fiecare joi trebuie să săpaţi. Unii sapă însă fluierând, iar alţii sapă înjurând".

Credem că acelaşi lucru este într-un anumit fel valabil şi în privinţa suferinţelor. Vrem, nu vrem, în viaţă

[70] „Ostenelile rodurilor tale vei mânca; fericit eşti, şi bine va fi ţie. Femeia ta ca o vie rodită în laturile casei tale. Fiii tăi ca nişte tinere odrasle de măslin împrejurul mesei tale. Iată aşa se va binecuvânta omul cel ce se teme de Domnul" (*Psalmi* 127, 3-5)

vom trece şi prin suferinţe, că doar nu o să fie toate roz. Decât să trecem prin ele „înjurând", este de mai preferat să o facem „fluierând" cu răbdare. Dacă le întâmpinăm cu o astfel de stare sufletească (aşa cum am mai spus), vom avea parte de o aşa mângâiere dumnezeiască încât să ne pară că nu trecem prin nicio suferinţă. „De aceea zic că un om duhovnicesc nu are tristeţi. Când dragostea creşte iar inima arde din pricina dragostei dumnezeieşti, suferinţa nu îşi mai găseşte loc. Marea dragoste faţă de Hristos biruie durerile şi chinurile provocate de oameni"[71].

Roadele suferinţelor

Toţi credincioşii vor trece prin cuptorul suferinţelor. Unii vor avea parte de mai multe, mai ales cei trândavi care evită suferinţele (...), cei mândri şi egoişti, iar alţii de mai puţine, adică cei smeriţi, cei care de bună voie şi din alegerea lor se fac părtaşi vieţii şi suferinţelor lui Hristos. Indiferent de situaţie, suferinţele pot deveni pricina unei chemări la nevoinţă duhovnicească şi pentru primirea de binecuvântări duhovniceşti, dacă cele dintâi sunt primite în duhul Evangheliei şi al Sfinţilor Părinţi. Există multe referinţe şi texte la Părinţi ce vorbesc de roadele duhovniceşti care pot izvorî din suferinţe, dacă sunt privite şi tratate corect.

[71] Părintele Paisie, *Cuvinte*, vol. 3, p. 77.

Cel mai important rod este că vom fi părtaşi împreună cu Hristos şi slavei Lui. Cele prin care Fiul a fost slăvit de Tatăl au fost crucea, suferinţele, ispitele şi celelalte patimi ale lui Hristos. Când toate acestea sunt îndurate cu multă răbdare, imităm patimile lui Hristos, slăvindu-L prin aceasta pe Tatăl şi Dumnezeul nostru, ca fii ai Lui (în har) şi împreună moştenitori cu Hristos, prin care este slăvit şi El şi noi.

Concluzie: „Să fii gata în fiecare zi să primeşti orice suferinţă. Să te gândeşti că prin ele scapi de multe păcate, mulţumind Dumnezeului celui Sfânt. Pentru că cele pe care ochii nu le-au văzut, urechile nu le-au auzit, iar mintea la ele nu s-a suit, acestea vor fi date conform promisiunii nemincinoase a Domnului celor care prin conlucrarea harului au arătat răbdare în suferinţe"[72].

Cercetarea de sine

• După citirea celor de mai sus, am înţeles că de mic copil trebuia să fi ştiut că în viaţă nu vor fi toate roz, că deseori suferinţele mă vor stăpâni, drept pentru care aş fi fost mai bine pregătit şi le-aş fi făcut faţă mai bine.

• Lumea se chinuieşte şi suferă pentru că nu ţine cont de voia lui Dumnezeu, evitând intenţionat (sau în mod viclean) împlinirea anumitor porunci ale Lui. Eu care am pretenţia că împlinesc voia Lui, de ce totuşi sufăr?

[72] *Filocalia* gr. 4, p. 40, Sfântul Simeon Noul Teolog.

• Văd că există suferinţe care aş fi putut să le evit, dacă eram mai atent, mai smerit şi mai consecvent principiilor mele creştine, hotărât să accept lipsurile şi să mă jertfesc, luptând împotriva egoismului din mine. Întrucât „Stăpânul l-a primit pe ultimul ca şi pe primul", pot pune început bun de acum, întrucât niciodată nu este prea târziu.

• Cu siguranţă voi evita anumite suferinţe dacă nu ezit să intru în ele de bunăvoie. În acest caz, fie le voi face faţă mai uşor fie nu o să le mai consider suferinţe, simţind mângâierea dumnezeiască.

Capitolul V

VIRTUȚILE PRACTICE FUNDAMENTALE

Introducere

Dragostea şi smerenia sunt două virtuți practice fundamentale. Creştinul care ştie acest lucru are obligația să le dobândească în special pe acestea. Deşi cei mai mulți înțelegem ce înseamnă dragostea pentru aproapele, nu conştientizăm ce reprezintă dragostea față de Dumnezeu, întrucât ne lipseşte experiența ei. Pentru a dobândi această experiență trebuie să ne rugăm ca Dumnezeu să ne dăruiască această dragoste. Apostolul Pavel scrie în acest sens corintenilor (*1 Corinteni* 13, 1-3) accentuând: „De aş grăi în limbile omeneşti, şi îngereşti (...) Şi de aş avea prorocie, şi de aş şti toate tainele, şi toată ştiința, şi de aş avea toată credința, cât să mut şi munții (...) Şi de aş împărți toată avuția mea, şi de aş da trupul meu să îl ardă, şi dragoste nu am, nici un folos nu îmi este".

Toate sunt zadarnice, atât cunoaşterea teologică, multa credință, cât şi faptele dragostei, dacă lipseşte dragostea. Este posibil aşa ceva? Da, atunci când dragostei

îi lipseşte smerenia. Pentru a-L iubi pe Dumnezeu şi pe aproapele, trebuie să ne smerim. Altfel spus, trebuie să plecăm de la a nu avea nu doar o părere mare despre noi, dar, dacă este posibil, niciuna. Cu cât avem o părere mai mare despre noi înşine, cu atât Dumnezeu şi aproapele ocupă un loc mai mic în inima noastră. Pentru ca ei să poată încăpea încă în ea, în largul lor, trebuie să devenim smeriţi.

Iubirea

Este prima şi cea mai importantă dintre porunci: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, şi din tot sufletul tău, şi din toată vârtutea ta, şi din tot cugetul tău; şi pe aproapele tău ca pe tine însuţi" (*Luca* 10, 27) şi cea dintâi virtute: „Şi acum rămâne Credinţa, Nădejdea, Dragostea, aceste trei; iară mai mare decât acestea este Dragostea" (*1 Corinteni 13, 13*).

Sfântul Maxim Mărturisitorul spune: „Dragostea este o dispoziţie bună a sufletului, care face să nu preferi nimic din cele existente mai mult decât cunoaşterea lui Dumnezeu. Cel care crede în Domnul se teme de iad şi se reţine de la patimi, răbdând tot ce suferă. Va dobândi nădejde în Dumnezeu cel care va îndepărta din minte orice înclinaţie pătimaşă pentru cele pământeşti. Când mintea se va despărţi de cele din urmă va dobândi dragostea faţă de Dumnezeu. Toate virtuţile ajută minţii, însă pentru a dobândi dragostea

dumnezeiască este nevoie mai ales de rugăciune curată. Cel care Îl iubeşte pe Dumnezeu nu este posibil să nu-l iubească şi pe aproapele ca pe sine însuşi. Cel care refuză cu sinceritate cele lumeşti şi slujeşte aproapelui cu dragoste neprefăcută, se eliberează repede de orice patimă şi se face părtaş dragostei şi cunoaşterii dumnezeieşti"[73].

Dacă cineva spune că Îl iubeşte pe Dumnezeu însă îl urăşte pe aproapele este mincinos (*1 Ioan* 4, 20). Cu cât este mai mare dragostea faţă de Dumnezeu, cu atât mai mare este şi cea faţă de aproapele, precum şi chinul sufletesc pentru el, când suferă. Este altfel spus imposibil ca cineva să iubească cu adevărat fără să sufere şi să se bucure împreună cu celălalt.

„Cel care are dragoste nu invidiază, nu este gelos, nu prigoneşte, nu se bucură de căderea celorlalţi, nu-l umileşte pe cel căzut în vreo greşeală, ci îl compătimeşte, venindu-i în ajutor şi liniştindu-l. Nu vorbi de rău pe nimeni, îndepărtându-te de cei care îi vorbesc de rău pe alţii, nu trece cu vederea nevoia fratelui tău, venindu-i în ajutor, fiind gata chiar şi să mori pentru el. Acela care are dragoste împlineşte voia lui Dumnezeu, devenindu-i astfel ucenic, căci însuşi bunul nostru Stăpân a spus: «După aceasta vor şti toţi că sunteţi ucenicii mei, dacă vă iubiţi unul cu altul»"[74] (*Ioan* 13, 35).

[73] *Filocalia* gr. 2, pp. 49-50.
[74] Sfântul Efrem Sirul, 1, 41.

„Cel care evită cu osârdie răul dintr-o teamă de rob, făcând binele cu nădejdea răsplății precum cel năimit, va simți în cele din urmă prezența dumnezeiască, fără a mai dori să se îndepărteze de Dumnezeu. Pentru că «cine îl poate despărți» pe acesta, zice Apostolul, «de dragostea lui Hristos»? (*Romani* 8, 35) Atunci va ajunge la starea de fiu, iubind binele pentru el însuși și temându-se întrucât iubește"[75]. „Smerește-te și iubește adevărul, și vei ști atunci din experiență ce înseamnă dragostea lui Dumnezeu și ce este dragostea omului. Cel care a gustat din dulceața acestei iubiri, cunoaște în parte că împărăția lui Dumnezeu este în noi" (Sfântul Siluan Athonitul).

„Dacă te lupți între dragoste și obligație, lasă să biruie dragostea. Nu vei greși, ci vei face voia dumnezeiască. Este suficient să știi ce înseamnă iubire adevărată și autentică" (Părintele Epifanie Theodoropoulos).

Cel care îl iubește pe Dumnezeu rugându-se permanent, dobândește – prin dar de la Dumnezeu – acea dispoziție (luminare) a sufletului de a nu-și judeca fratele și de a-l îndreptăți, judecând ceva bun despre el ori cugetând că dacă ar fi fost în locul lui ar fi procedat chiar mai rău.

Cel care îl iubește pe Dumnezeu, a cărui stare interioară este mângâiată de rugăciune, nu ține minte răul și nu își urăște aproapele, ci îl iartă, iubindu-l în

[75] Avva Dorotei, p. 147.

general cu toate slăbiciunile lui. Pentru aceasta nu este certat cu nimeni, întinzând „punți" de legătură între oameni oriunde este nevoie, și creând o atmosferă de bucurie. El crede nelimitat în faptul că „iubirea îndelung rabdă... și niciodată nu cade" (*1 Corinteni* 13, 4, 8).

Cercetarea de sine

• Îmi lipsește dragostea și față de Dumnezeu și față de aproapele, fără să mă doară acest lucru și fără să mă mărturisesc. Trec cu vederea și acea poruncă a lui Dumnezeu referitor la împăcare (*Matei* 5, 23-24) sau cu anumiți oameni nu o fac din inimă.

• Alipirea de bunurile materiale și cugetarea lumească înțeleg că reprezintă o piedică în cultivarea dragostei mele către Dumnezeu și aproapele.

• Nu pot avea relații bune cu frații mei de sânge și de credință (deși după părerea mea de acest lucru nu sunt eu responsabil) ceea ce arată că nu urmăresc cu adevărat un progres duhovnicesc. Este nevoie de toată silința pentru a reface aceste relații ale mele (iertând și mai ales rugându-mă).

• Dacă mă nevoiesc să împlinesc în totalitate micile porunci evanghelice, sunt speranțe ca într-o bună zi Dumnezeu îmi va da putere să o împlinesc și pe cea mai mare, dragostea.

Smerenia

Smerenia constituie o premisă importantă a vieții în Hristos şi cea mai de seamă garanție pentru creşterea duhovnicească.

Există două chipuri ale smereniei după cum există două chipuri ale mândriei[76]. „Primul chip al smereniei este ca cineva să-l considere pe fratele său mai bun în toate decât el şi pe sine mai rău decât oricine. Cel de-al doilea chip al ei este ca cineva să atribuie orice reuşită a sa harului lui Dumnezeu. Această smerenie apare în suflet ca un rezultat firesc al credinței şi ținerii cu supunere a tuturor poruncilor lui Dumnezeu. Căci după cum se întâmplă în cazul unor copaci încărcați de mult rod, a căror roade ajung să îndoaie crengile, plecându-le la pământ, tot aşa este şi cu sufletul care se smereşte, începe să rodească, iar pe măsură ce rodeşte cu atât se smereşte mai mult. Nimeni nu poate exprima în cuvinte cum apare această smerenie în suflet, dacă nu învață el însuşi din propria sa experiență ascetică, întrucât sunt lucruri de neexplicat"[77].

[76] Primul stadiu al mândriei este atunci când cineva îşi istoveşte în muncă fratele, când îl exploatează fără nicio mustrare de conştiință, considerându-se superior lui. Dacă continuă aşa trece la al doilea stadiu, al unei mândrii în raport cu Dumnezeu, având impresia că orice reuşită a sa se datorează propriilor sale puteri şi nu lui Dumnezeu.

[77] Avva Dorotei, p. 117 şi urm.

Omul smerit recunoaşte că ceea ce are este de la Dumnezeu (*1 Corinteni* 4, 7). Trăind sentimentul că este doar un rob nevrednic (*Luca* 17, 10), nu se poate gândi că este cineva cât timp în fața lui Dumnezeu este nimic (*Galateni* 6, 3). Pe un astfel de om care se face părtaş smereniei Hristosului celui răstignit, Dumnezeu îl va înălța şi slăvi la vremea lui, făcându-l părtaş slavei Fiului Său (*Romani* 8, 17; *1 Petru* 5, 6; *Pilde* 15, 33). Pentru toate acestea însă „avem nevoie de multă smerenie", spune cuviosul Filothei Sinaitul, „în primul rând față de Dumnezeu şi apoi față de oameni". Suntem datori în orice chip să ne zdrobim duhovniceşte inima, făcând totul pentru a ne smeri. La zdrobirea şi smerirea inimii ajută:

• Amintirea tuturor păcatelor noastre din pruncie de care ne mai aducem aminte – trecute în revistă unul câte unul (afară de cele trupeşti) – şi pomenirea morții.

• Pomenirea patimilor Domnului şi cugetarea la fiecare din ele.

• Amintirea tuturor binefacerilor lui Dumnezeu către noi, şi analizarea lor una câte una. Vezi acel cuvânt deosebit de important al Sfântului Pavel legat de smerenie: „Hristos Iisus a venit în lume să mântuiască pe cei păcătoşi, dintru care cel dintâi sunt eu" (*1 Timotei* 1, 15) şi: „Ci îmi chinuiesc trupul meu şi îl supun robiei; ca nu cumva altora propovăduind, însumi să mă fac netrebnic" (*1 Corinteni* 9, 27). „Trebuie aşadar să ne smerim căci ce are preț mai mic decât firea sau natura noastră muritoare. Ce poate fi mai ieftin decât pământul?

Trebuie însă să ne exersăm şi înfrânarea, pentru a putea alerga cu uşurinţă la Domnul nostru"[78]. Dacă caut să-mi exersez smerenia atunci:

- Nu îl cert pe aproapele.
- Nu privesc la neajunsurile semenului meu.
- Nu aud şi nu văd cele ce nu îmi sunt de folos.
- Nu am diferende cu nimeni şi nici plângeri.
- Văd la ceilalţi calităţile, iar la mine defectele.
- Nu mă mânii în general şi nici nu caut cu mânie asupra celorlalţi.
- Nu mă smeresc doar cu vorba, ci cu sufletul şi mintea. În plus:
- Îmi amintesc permanent păcatele.
- Nu fac observaţii şi nu dau indicaţii nimănui.
- Accept în tăcere faptul că am greşit.
- Fac ascultare faţă de Dumnezeu şi îndrumătorul meu duhovnicesc.
- Suport cu răbdare ispitele şi încercările ce apar în viaţa mea.
- Când sunt atacat şi jignit tac din gură.
- Trebuie să fiu atent în primul rând la mândria care zace în mine[79], pricina a numeroase probleme neplăcute.

[78] *Filocalia* gr. 3, p. 17 şi 26.

[79] Patima mândriei pleacă de la iubirea de sine, fapt pentru care nu poate fi recunoscută cu uşurinţă. „Este dificil să diagnosticăm mândria din noi" (Sfântul Siluan). De aceea vedem repede mândria celorlalţi, trecând-o cu vederea pe a noastră.

Motivat şi inspirat de marea taină a smereniei dumnezeieşti a lui Hristos, care, devenind om, s-a golit de măreţia dumnezeirii Sale, m-am hotărât să lupt şi eu pentru a mă „goli" de egoismul şi patimile mele (lupta va fi dură şi se va întinde pe durata întregii vieţi).

Dumnezeu când vede pe un credincios că se nevoieşte cu o bună dispoziţie şi mărime de suflet pentru a se elibera de mândria demonică ce îi dă târcoale, îi va dărui la momentul cuvenit smerenia mult dorită, cea în Hristos.

Cercetarea de sine

- Văd că atunci când sunt lăudat, îmi place şi mă „umflu în pene" pentru calităţile şi capacităţile mele, uitând de Dumnezeu, Cel care m-a înzestrat de fapt cu talanţii respectivi. Mă simt jignit, mă supăr şi reacţionez uneori în mod neaşteptat când mi se face o anumită observaţie sau când mi se indică unde am greşit.
- În contactele sau relaţiile mele sociale vreau să mi se dea atenţie, să fie îmbrăţişată părerea mea şi să fiu în centrul tuturor. Când nu am parte de aşa ceva mă simt ofensat şi reacţionez urât, fiind invidios şi obţinând rezultatele contrar celor aşteptate. Cobor în acest fel în ochii celorlalţi iar duhovniceşte mă afund.
- Când prietenul sau cineva înrudit mă jigneşte sau mă nedreptăţeşte, este posibil ca în acel moment să mă simt atât de ofensat încât să reacţionez necontrolat. În ziua următoare însă pot repara acest lucru,

fapt ce are o mare importanţă. Desigur că în primul rând îmi văd propria greşeală („Ceartă de unul singur nu poate apărea"). Recunosc acest lucru, îmi cer apoi iertare şi pentru reacţia mea nepotrivită, până nu se cronicizează chestiunea. Un creştin adevărat în acest fel poate rezolva problemele ce apar în mod inevitabil, trăind cu pace (vezi şi *Matei* 5, 23-24).

• Înţeleg acum că dacă vreau să câştig măcar puţină smerenie, trebuie să urmez cu răbdare şi insistenţă sfaturile prezentate de mai sus. Altfel egoismul meu va triumfa.

Capitolul VI

ASPECTE CE NECESITĂ O ATENŢIE SPECIALĂ

Introducere

Cele trei aspecte care vor fi analizate în acest capitol cer o atenţie deosebită din partea cititorului.

Prima priveşte **iubirea vrăşmaşilor**. Putem spune că toţi avem probleme la acest capitol, fiindu-ne foarte greu să o împlinim la modul practic. Desigur că este mult mai dificil să ne iubim aproapele când are un comportament nepotrivit, ne supără sau ne răneşte. Toţi am putea însă să depăşim această neputinţă.

Cea de a doua, de a te putea **bucura când eşti insultat şi batjocorit** pentru credinţa sau vieţuirea ta creştină, constituie ceva greu de conceput că se mai poate întâmpla, conform educaţiei şi principiilor moderne referitoare la libertatea credinţei fiecăruia (...). Evanghelia vorbeşte însă că trebuie să aibă loc şi astfel de lucruri.

Cea de a treia problemă care este foarte serioasă, deşi mai puţin vizibilă, întrucât o trăim în viaţa noastră

fără a o conştientiza, priveşte **încălcările văzute şi nevăzute ale legii evanghelice**. De regulă, acestora nu le acordăm mare importanţă, considerându-le fără urmări. Ele nu încetează însă să fie încălcări ale legii lui Dumnezeu, dincolo de indiferenţa noastră, fapt care nu va rămâne fără consecinţe.

Iubirea vrăşmaşilor

Porunca lui Hristos „Iubiţi-i pe vrăşmaşii voştri" nu poate fi întâlnită în nicio religie a lumii. Ea aparţine la modul absolut creştinismului. „Noua poruncă" a Domnului transcede legea mozaică, constituind o împlinire a ei:

„Auzit-aţi că s-a zis: Să iubeşti pe vecinul tău, şi să urăşti pe vrăjmaşul tău. Iar eu zic vouă: Iubiţi pe vrăjmaşii voştri, binecuvântaţi pe cei ce vă blestemă pe voi, bine faceţi celor ce vă urăsc pe voi, şi vă rugaţi pentru cei ce vă supără, şi vă gonesc pe voi" (*Matei* 5, 43-44).

Altfel spus, pe ucenicii adevăraţi ai lui Hristos îi caracterizează dragostea faţă de vrăşmaşi. Domnul, pentru a accentua importanţa acestei porunci, a oferit un exemplu personal, atârnat fiind pe cruce: „Părinte, iartă-le lor, că nu ştiu ce fac" (*Luca* 23, 34). Această pildă au urmat-o Sfinţii Bisericii noastre în vremea prigoanelor, precum Sfântul Ştefan întâiul mucenic în timpul omorârii sale cu pietre: „Doamne, nu le socoti lor păcatul acesta" (*Faptele Apostolilor* 7, 60), dar şi Sfântul

Dionisie al Zachintului care l-a protejat pe ucigaşul fratelui său, făcându-l scăpat pentru a nu fi prins. „Aşa sunt sufletele sfinţilor, îi iubesc pe vrăşmaşi mai mult decât pe sine pentru a plăcea Binefăcătorului şi pentru a imita pe cât pot iubirea Lui de oameni" (Cuviosul Petru Damaschinul, *Filocalia* gr. 3, p. 154).

„Noua poruncă" a iubirii vrăşmaşilor vrea să ne spună, dacă avem înţelegerea necesară, că suntem fiii lui Dumnezeu şi că trebuie să ne rugăm pentru vrăjmaşii noştri şi să-i iubim. Este vorba, aşadar, de duşmanii noştri obiectivi (reali), de cei care ne-au jefuit casa, atei fiind sau de altă credinţă, ne atacă credinţa ortodoxă, de cei care ne poartă prin tribunale, sau de cei care uneltesc împotriva patriei.

Intră de asemenea în calcul şi „duşmanii" noştri subiectivi, cei din viaţa noastră de zi cu zi, care datorită slăbiciunilor noastre ajungem de multe ori să-i vedem ca „duşmani": membrii familiei, neamuri, camarazi sau colegi, şefi sau subalterni. Dacă am ajuns să-i vedem pe unii ca „duşmani", exercitând o presiune sufletească asupra noastră, se datorează mai ales stării noastre duhovniceşti rele şi a egoismului ce ne caracterizează, care ne sileşte să ne „revoltăm" împotriva lor.

Dacă am putea trece peste jigniri, făcând răbdare şi smerindu-ne (Hristos s-a smerit, făcând ascultare până la moarte), ne-ar fi mai uşor să-i îngăduim, să-i îndreptăţim, să ne rugăm pentru ei şi să-i iubim. Iar când spunem că iubim, nu înseamnă o îngăduire la modul simplu a aproapelui, faptul că nu mă port cu

violenţă sau că nu răsplătesc răului cu rău. Iubirea nu este asemănătoare unei stări neutre sau lipsei urii, ci a-ţi iubi vrăjmaşul înseamnă o dispoziţie de a face bine celui care te urăşte.

Această iubire se dovedeşte adevărată când ajunge să picure iubire în amândouă sufletele, ca semn al autenticităţii ei. Acest lucru nu se realizează la modul formal, prin daruri, ori printr-o atitudine excesivă de acceptare a celuilalt, ci printr-un comportament smerit, prin cuvinte simple şi din inimă. Iubirea nu este doar sentiment, ci mai ales faptă, conform poruncii: „Drept aceea de flămânzeşte vrăjmaşul tău, dă-i lui pâine, de însetează, adapă-l pe el; că aceasta făcând, cărbuni de foc grămădeşti pe capul lui" (*Romani* 12, 20) şi „Iubiţi pe vrăjmaşii voştri; bine faceţi celor ce vă urăsc pe voi. Binecuvântaţi pe cei ce vă blestemă pe voi şi vă rugaţi pentru cei ce vă fac vouă necaz" (*Luca* 6, 27-28). Iubirea înseamnă faptă bună, binecuvântare, rugăciune, acţiune şi nu pasivitate.

Sunt toate acestea posibile într-o generaţie dominată de iubirea de sine? Poate ajunge cineva vreodată la această iubire? Nu. Nimeni nu poate de unul singur. Prin puterea lui Hristos însă toate sunt posibile (*Filipeni* 4, 13). Cum poate totuşi ajunge cineva la ea dacă nu ştie unde să ajungă, sau dacă nu îşi doreşte?

Pentru cei însetaţi de a se depăşi pe sine în iubire, există soluţii practice. Sfântul Ioan Hrisostom spune: „Nimic nu-L îmblânzeşte mai mult pe Dumnezeu ca iubirea noastră faţă de vrăjmaşi şi facerea de bine către

cei ce ne rănesc. Când cineva îţi face rău, nu te uita la el ci la demonul care îl îndeamnă la rău. Toată furia aşadar spre cel din urmă să o îndrepţi iar faţă de cel mişcat de demon să ai milă... Dacă nu reuşim aceste lucruri, degeaba şi fără de folos am venit în lume" (EPE, vol. 14, pp. 654-656).

Sfântul Simeon Noul Teolog ne îndeamnă să nu întreprindem nimic după o anumită dispută, ci să cugetăm binele (pozitiv) – căutarea gândurilor bune de care vorbeşte părintele Paisie – încercând ca în acele momente să rămânem cât se poate de liniştiţi, controlându-ne mânia (Capitolul 1, 92).

Părintele Sofronie de la Essex spune să avem o atitudine contrară legii talionului, adică de „ochi pentru ochi". Când cineva se opune violenţei, folosind aceleaşi mijloace ca agresorul, atunci răul ia amploare, intrându-se într-un circuit al răului care nu are sfârşit. Porunca „nu staţi împotriva celui rău" (*Matei* 5, 39) este o modalitate eficientă de a lupta împotriva răului... Biruinţa prin violenţă fizică ori verbală nu durează veşnic. De aceea se spune: „Nu vă răzbunaţi (faceţi dreptate) singuri iubiţilor, ci daţi loc mâniei. Că scris este: A mea este răzbunarea (dreptatea), eu voi răsplăti, zice Domnul". Şi: „Nu te birui de rău; ci biruieşte cu binele pe rău" (*Romani* 12, 19, 21)[80].

Credinciosul se poate folosi în mod real când nu răspunde anumitor vorbe spuse la mânie, tăcând pur

[80] Arhim. Sofronie, *Despre rugăciune*.

şi simplu, şi fără să se poarte cu trufie, strâmbându-se sau gesticulând într-un fel sau altul. Nu reacţionează cu răutate, ură şi răzbunare, gândindu-se că şi el cândva s-a purtat similar cu aproapele, din păcătoşenie şi neputinţă. Se raportează altfel spus cu înţelegere la gestul sau comportamentul inacceptabil al „duşmanului" său, pentru ca în cele din urmă să-l ierte, aşa cum şi-ar fi dorit şi el să fie iertat într-o situaţie asemănătoare.

Mai eficientă este soluţia dată de Domnul însuşi, care ne îndeamnă să ne rugăm pentru duşmanii noştri: „Rugaţi-vă pentru cei ce vă supără" (*Matei* 5, 44).

De acest lucru vorbesc printre alţii şi Sfinţii Maxim şi Isaac Sirul, punând accent pe felul în care rugăciunea pentru vrăşmaşi lucrează asupra celuilalt. O astfel de rugăciune slăbeşte tulburarea inimii iar harul lui Dumnezeu creează premisele necesare spre împăcare şi pace. Sfântul Maxim spune de asemenea: „Cu cât te rogi din suflet pentru cel care te-a clevetit, cu atât Dumnezeu îi convinge de nevinovăţia ta pe cei scandalizaţi în urma clevetelii respective" (*Filocalia* gr. 2, 4, 89).

Greu este acest lucru, însă indispensabil unei vieţi creştine adevărate. Dacă aveam starea sau educaţia duhovnicească potrivită, toate acestea ne-ar fi părut uşoare. Niciodată nu este prea târziu ca să te schimbi. Să începem acum! Oricum, cu ajutorul lui Dumnezeu ceva bun tot vom reuşi. Cel puţin să dăm un bun exemplu copiilor noştri. Toate sunt posibile şi mai uşoare, dacă l-am vedea pe duşmanul real sau închipuit nu ca pe un rival, ci ca pe un prilej de a atrage harul lui

Dumnezeu şi de a ne sfinţi împreună. Să nu uităm că „cine nu-i iubeşte pe duşmani nu va avea linişte, chiar de va intra în Rai" (Sfântul Siluan Athonitul).

Cercetarea de sine

• A-i iubi pe duşmanii reali sau închipuiţi înţeleg că reprezintă o probă foarte dificilă. Însă cele spuse mai înainte mă încurajează şi îmi dau multe speranţe.

• Cu cât sunt mai slab duhovniceşte cu atât mă deranjează mai mult comportamentul aproapelui şi numărul „duşmanilor" mei sporeşte. Înaintarea mea duhovnicească duce la împuţinarea lor.

• Trebuie să înţeleg că relaţiile mele cu fraţii şi cu „duşmanii" pot fi îmbunătăţite dacă le justific şi le iert cu rapiditate ciudăţeniile sau „răutăţile" (lucruri de altfel de aşteptat datorită neputinţelor omeneşti), dacă pe aproapele îl îngădui şi îl iubesc aşa cum este şi dacă sunt atent nu la greşelile altora ci la ale mele.

• Dacă mă hotărăsc (a pune început bun) să repar relaţia mea cu cineva cu care sunt certat sau nu mă înţeleg, va constitui o ocazie de a întinde o punte spre celălalt şi de a proba deschiderea mea.

Cum trebuie primite jignirile

„Când vă vor ocărî pe voi (...) Bucuraţi-vă şi veseliţi" (*Matei* 5, 11-12).

Constituie o realitate faptul că şi creştinii au de întâmpinat deseori râsetele ironice şi batjocurile celor

indiferenți religios din jurul lor. Cei mai mulți dintre ei sunt deranjați de aceste lucruri, reacționând într-un fel sau altul și rămânând mai degrabă dezamăgiți. Aproape niciodată nu se poate spune că sunt bucuroși sau veseli pentru cele pătimite în acest sens.

O astfel de poziționare în fața ispitelor trece cu vederea îndemnurile lui Iisus Hristos adresate ucenicilor și următorilor Săi, care, din păcate, sunt trecute sub tăcere. Avem de a face așadar cu o neputință și necunoaștere în privința aceasta, fiind necesare anumite lămuriri.

În Predica de pe Munte a Domnului din *Evanghelia după Matei* se spune: „Fericiți veți fi când vă vor ocărî pe voi, și vă vor goni, și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, minținд pentru mine. Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în Ceruri. Că așa au gonit pe Prorocii cei mai înainte de voi" (*Matei* 5, 11-12). Iar mai jos: „Iată eu vă trimit pe voi ca oile în mijlocul lupilor (...) Și vă luați aminte (păziți-vă) de oameni, că vă vor da pe voi în soboare, și întru adunările lor vă vor bate pe voi (...) Și va da frate pe frate spre moarte, și tată pe fecior (...) Și veți fi urâți de toți pentru Numele meu. Iar cel ce va răbda până în sfârșit, acela se va mântui" (*Matei* 10, 16-17; 21-22).

În *Evanghelia după Luca*, Domnul vorbește de semnele judecății finale a lumii: „Iar mai înainte de acestea toate vor pune peste voi mâinile sale, și vă vor goni, dându-vă la adunări, și în temnițe, ducându-vă la împărați și la domni, pentru Numele meu (...) Și vă veți

da și de părinți, și de rudenii, și de prieteni, și de frați; și vor omorî din voi. Și veți fi urâți de toți pentru Numele meu" (*Luca* 21, 12; 16-17).

În *Evanghelia după Ioan*, se face referire de asemenea la ura lumii împotriva celor ce Îl urmează pe Hristos: „De vă urăște pe voi lumea, știți că pe mine mai înainte decât pe voi m-a urât. De ați fi din lume, lumea ar iubi pe al său; iar căci din lume nu sunteți, ci Eu v-am ales pe voi din lume; pentru aceasta vă urăște pe voi lumea" (*Ioan* 15, 18-19).

La fel și în *Faptele Apostolilor*, Apostolul Pavel, întărindu-i pe ucenicii săi, spune: „Prin multe necazuri se cade nouă a intra întru împărăția lui Dumnezeu" (*Faptele Apostolilor* 14, 22), iar în *Epistola a doua către Timotei* accentuează: „Și toți care voiesc cu bună credință a vieții întru Hristos Iisus, goniți vor fi" (*2 Timotei* 3, 12).

În pofida prigonirilor de mai sus, creștinii adevărați se roagă în plus pentru binele prigonitorilor lor, cerând ca binecuvântarea lui Dumnezeu să vină asupra lor, fără a cere blestemarea lor în vreun fel (vezi *Romani* 12, 14). În același timp ei strigă: „Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Dumnezeu? Necazul, sau strâmtorarea, sau goana, sau foametea, sau golătatea, sau nevoia, sau sabia? (...) nici moartea, nici viața (...) nici altceva (...) nu poate pe noi să ne despartă de dragostea lui Dumnezeu" (*Romani* 8, 35; 38-39).

Acesta este adevărul despre tot răul și chinurile ce vor urma, precum și despre felul în care Hristos ne cheamă să le facem față, noi, cei hotărâți să-L urmăm.

Consecvența în viața creștină precum și ținerea poruncilor în duh de libertate, indiferent de opoziția și prigoana celor din jur (fapt intrinsec unei credințe vii) este mai de preferat decât moartea, tăcerea și laşitatea. Aceasta a fost și poziția lui Hristos și „pentru aceea goneau pe Iisus Iudeii" (*Ioan* 5, 16), la ea fiind chemați toți următorii Lui, Apostoli, Sfinți Părinți, Martiri și mărturisitori ai Bisericii Lui. Chemarea ni se adresează și nouă, dacă vrem să fim nişte ucenici credincioşi ai Lui. Dacă suntem deranjați sau ne revoltăm ori dăm în judecată pe ceilalți pentru orice jignire la adresa noastră (fără a exclude atitudinea de protest în fața nedreptății, când e cazul, așa cum a făcut Iisus – vezi *Ioan* 18, 23), nu doar că vom fi nişte „analfabeți" în cele ale credinței, dar vom avea și mult de pierdut.

Orice creştin hotărât în cele ale credinței poate pune început bun în acest sens. Când suntem chinuiți și prigoniți pentru persistența noastră în credință și în împlinirea poruncilor Evangheliei trebuie:

1. Să considerăm aceasta ca ceva pozitiv, bucurându-ne în sinea noastră pentru șansa de a-L mărturisi pe Hristos (precum martirii ce se îndreptau spre martiriu).

2. Să ne păstrăm cumpătul în fața jignirilor, prigoanelor de tot felul, arătând prigonitorilor noştri dar mai ales rudeniilor noastre[81], lipsa răutății (atacurile la

[81] Desigur că un credincios trebuie să fie foarte atent mai ales cu casnicii săi, luptând împotriva egoismului ori de câte ori iese la iveală, vădindu-și credința cu discernământ și fără teamă.

adresa noastră în acest caz indică că suntem nişte creştini adevărați – imitatori ai lui Hristos).

3. Să ne rugăm pentru prigonitorii noştri.

4. „Credinciosului îi stă în putere și când este prigonit, lovit, batjocorit, vorbit de rău, înjurat să rabde totul cu bucurie și veselie de negrăit"[82].

Doar așa putem avea nădejde, trecând cu răbdare peste momentele sau vremurile mai dificile, că vom auzi și noi acel „bine slugă bună și credincioasă (...) intră în bucuria Domnului tău" (*Matei* 25, 21).

Cercetarea de sine

• Mărturisesc că până acum am fost în necunoștință de cauză. Altceva știam și am crezut... De aceea aveam probleme când eram jignit.

• Prin urmare, dacă în trecut încercam să mă aflu bine cu toți pentru a nu mă simți „jignit", nu am procedat corect.

• Este foarte greu ca cineva să te batjocorească sau să te nedreptățească, iar tu să nu reacționezi ori să nu te simți rănit. Din păcate, altfel ne-am învățat, însă, trebuie să țin cont de poziția Bisericii. Trebuie să mă îndrept și în această problemă.

• Înțeleg acum că am ignorat adevărul în această privință, singurul care mă poate ajuta să-mi schimb dispoziția sufletească, adică:

[82] Sfântul Noul Teolog, EPE, vol. 19, D, p. 447.

(a) Să mă bucur şi să mă veselesc când sunt deranjat, atacat ori unii îşi manifestă scârba faţă de principiile mele creştine.

(b) Să fiu pregătit pentru lucruri şi mai rele: prigoane, concediere sau chiar închisoare, fără să fiu dezamăgit în vreun fel, cât timp Îl mărturisesc pe Hristos şi mă fac astfel părtaş patimii Lui.

Trebuie avută în vedere orice cădere, cât de mică ar fi

„Oricine va păzi toată legea şi va greşi întru una, s-a făcut vinovat de toate" (*Iacov* 2, 10).

În epistola sa sobornicească Sfântul Iacov, fratele Domnului, vorbind de favorizarea (*Iacov* 2, 3) sau diferenţierea părtinitoare între persoanele bogate şi sărace din Biserică, atitudine străină de credinţa şi cugetarea creştină, dă glas acelei sentinţe din titlu, pentru a accentua că un astfel de comportament, deşi nu pare a fi un păcat serios, reprezintă o încălcare a întregii legi evanghelice.

Fratele Domnului întăreşte aşadar faptul că: „Oricine va păzi toată legea şi va greşi întru una, s-a făcut de toate vinovat. Că cel ce a zis: «Să nu curveşti», a zis şi «Să nu ucizi»; şi de nu curveşti, dar ucizi, te-ai făcut călcător legii" (*Iacov* 2, 11-12). Legile dumnezeieşti constituie un tot unitar, una depinzând de cealaltă. Nerespectarea uneia trădează în realitate o dispoziţie

păcătoasă, ce se poate manifesta atunci când condiţiile sunt prielnice, ducând la încălcarea şi altor porunci. Această atitudine selectivă sau de exceptare a împlinirii uneia dintre porunci denotă în definitiv o atitudine disprețuitoare şi batjocoritoare la adresa Dătătorului de Lege.

Acelaşi lucru se spune şi în Evanghelia după Matei: „Cela ce va strica una dintru aceste porunci mai mici, şi va învăţa aşa (prin cuvintele, faptele sau comportamentul său) pe oameni, mai mic se va chema întru Împărăţia cerurilor" (*Matei* 5, 19). Iar Sfântul Hrisostom tâlcuieşte: „Când auzi expresia *mai mic* să nu te gândeşti la nimic altceva decât la pedeapsa şi iadul veşnic" (EPE, vol. 9, p. 539).

Semnificative referitor la acest pasaj sunt şi cuvintele teologului P.N. Trembelas care spune în comentariul său: „Prin acest verset (*Iacov* 2, 10) vrea să spună că cel care a căzut într-un păcat este vinovat de încălcarea legii lui Dumnezeu în întregul ei şi nu-i foloseşte nimic dacă în trecut nu s-a făcut vinovat de alte încălcări. Dumnezeul îl va trata pe unul ca acesta ca pe un călcător ale legii Lui, oricât ar fi în regulă în celelalte privinţe" (vol. 3, p. 248). La fel se întâmplă şi atunci când cineva, cinstit în celelalte privinţe, fură un animal. Conform legii el va fi considerat hoţ. Argumentul că respectă legea în toate celelalte aspecte ale ei, nu-l va îndreptăţi şi nici nu-l va izbăvi de pedeapsă.

Dacă favoritismul, ca una ce reprezintă „o încălcare uşoară şi nevăzută (nebăgată în seamă) a legii",

este caracterizată de Fratele Domnului ca un atac la adresa întregii legi dumnezeieşti şi a lui Dumnezeu, ce mai putem spune de încălcările văzute şi nevăzute, uşoare sau grosolane, săvârşite de creştinii contemporani? De la cele uşoare, precum împodobirea trupului, purtarea pantalonilor şi a rochiilor fără mâneci de către femei, până la relaţiile trupeşti dinaintea căsătoriei, evitarea conceperii copiilor sau avorturile?

Toate acestea sunt încălcări voite, săvârşite în urma unei deliberări şi hotărâri mature, fără să se poată spune că au fost din necunoaştere sau din întâmplare. Oricum, fără voie, din pricina slăbiciunii – negrijii – sau nechibzuinţei săvârşim toţi o grămadă de încălcări. „Nimeni nu a împlinit niciodată cu exactitate poruncile lui Dumnezeu" (Sfântul Iustin, BEPES 3, 298).

Însă una este să te mânii, să înjuri şi să te îmbeţi şi altceva să te hotărăşti să nu posteşti (deşi poţi), să nu vorbeşti cu fratele tău, să nu faci copiii pe care ţi-i dă Dumnezeu, făcând apel la tot felul de justificări etc. Versetul de la Iacov (2, 10) face referire la o încălcare ce se încadrează în cea de a doua categorie, înfăptuită nu din nechibzuinţă precum cele dintâi, ci conştient, dintr-o subestimare şi negrijă faţă de legile dumnezeieşti. Acest tip de încălcări presupune o hotărâre sau dispoziţie personală aflată în opoziţie cu litera şi duhul legii Evanghelice. Chiar dacă ajung uneori să fie mărturisite, nu duc la niciun rezultat duhovnicesc, întrucât nu sunt însoţite de pocăinţă şi schimbarea modului de viaţă.

Când în viaţa unui credincios apare o astfel de încălcare, fie că-i mică ori mare, nesemnificativă sau importantă, că unii o consideră încălcare ori nu, lăsând impresia că nu poate avea niciun efect în viaţa duhovnicească, ar trebui să-l neliniştească măcar pentru faptul că intră în contradicţie cu Sfântul Iacov, care îl socoteşte pe unul ca acesta nici mai mult nici mai puţin decât călcător al întregii Legi dumnezeieşti.

Trebuie văzut în ce măsură această încălcare nu este responsabilă de sărăcirea lui duhovnicească, influenţându-i viaţa prin tot felul de întâmplări nedorite şi neplăcute în legătură cu rudele, studiile, slujba, căsătoria etc., a căror pricină o localizăm întotdeauna în altă parte. Ar fi de folos să ne întrebăm dacă Dumnezeu nu bate cumva şi în acest fel – prin necazuri – la uşa inimii noastre.

În viaţa lui Paisie cel Mare este relatat cazul unuia din ucenicii săi, mai naiv de felul său, care auzindu-l într-o zi pe un evreu că spunea despre Hristos că nu este Dumnezeu, pentru a nu intra în contradicţie cu el, i-a răspuns: „Cine ştie? Poate ai dreptate".

Când s-a întors la mănăstirea sa, Sfântul Paisie l-a văzut schimbat la faţă, înţelegând că ceva s-a întâmplat cu el . După ce ucenicul i-a mărturisit cele întâmplate, sfântul i-a răspuns:

– Ce putea fi spus mai rău decât atât, copilul meu? Prin cuvintele tale l-ai tăgăduit pe Hristos. Este un rău mai mare decât acesta? Din acel moment harul botezului s-a îndepărtat de la tine. Ce legătură mai putea avea cu Hristos cel care l-a tăgăduit?

Prin urmare, toţi trebuie să avem neliniştea cea bună, să ne cercetăm şi să ne îndreptăm.

Cercetarea de sine

• Nu îmi aduc aminte ca vreodată cineva să-mi fi accentuat această problemă, fapt pentru care am şi ignorat-o.

• Îmi vine greu să accept că un lucru nesemnificativ din punctul meu de vedere, cum ar fi încălcarea legii dumnezeieşti în cele mici, să conteze atât de mult pentru devenirea şi creşterea mea duhovnicească.

• După analiza precedentă am sentimentul că până şi acele mici încălcări, cărora până acum nu le-am acordat importanţă, pot juca un rol important sau chiar decisiv în viaţa mea (de aici şi viitoare). Trebuie să-mi revizuiesc atitudinea conformându-mă poruncilor evanghelice, pentru a nu fi socotit un călcător al întregii Legi dumnezeieşti. Am aici în vedere „micile" încălcări premeditate, pe care şi eu le săvârşesc prins de duhul lumesc.

• Mă gândesc totodată că a venit timpul să „scormonesc" toate încălcările mele din trecut şi mai recente ale legii lui Dumnezeu şi să le îndrept.

• Dacă unele sunt mai dificil de împlinit, întotdeauna poate fi găsită împreună cu duhovnicul o dezlegare potrivită. Pot încălca poruncile şi îndrumările învăţătorului meu sau ale celui pus să mă conducă, crezând că nu au importanţă sau valoare, şi apoi să pretind de la el recompensă sau o atitudine favorabilă

mie? Cine trebuie să se corecteze? Cel pus să conducă, cel care judecă şi hotărăşte ce este mai de folos, sau cel supus care trebuie să facă ascultare, dacă doreşte bunăvoinţa lui?

• Dacă cineva, chiar prin naivitate, îşi poate pierde harul botezului, precum ucenicul Sfântului Paisie, pe care Dumnezeu l-a considerat că şi-a tăgăduit credinţa, unde mă încadrez eu când îl tăgăduiesc pe Hristos în diverse situaţii similare, fie prin cuvânt fie prin fapte?

Capitolul VII

SCOPUL VIEȚII NOASTRE

Introducere[83]

Mulți, din păcate, cred că scopul vieții noastre este desăvârşirea morală, ca omul să devină cu alte cuvinte mai moral, mai drept, mai cumpătat. Este adevărat că toate acestea trebuie să aibă loc, însă scopul final pentru care Dumnezeu l-a creat pe om este îndumnezeirea. Altfel spus, de la „chip" să ajungem prin harul Sfântului Duh la „asemănare", unindu-ne cu Dumnezeu în mod ontologic, devenind dumnezei prin har.

Dumnezeu a devenit om pentru a-l face pe om dumnezeu. Prin întruparea Sa s-a realizat o a doua comuniune a lui Dumnezeu cu oamenii (prima a fost cea din Rai). În urma acestui fapt ni se oferă posibilitatea ca prin pocăința să ne unim din nou cu Hristos şi să ajungem la îndumnezeire.

a. Îndumnezeirea omului poate avea loc prin contribuția şi ajutorul Născătoarei de Dumnezeu, care

---

[83] Vezi pentru un studiu analitic: *Îndumnezeirea – scopul vieții omului*, Arhim. Gheorghe Kapsanis, editura Evanghelismos, 2006.

este dumnezeu după Dumnezeu, întrucât prin ascultarea ei liberă față de Dumnezeu s-a făcut pricină întrupării lui Hristos şi unirii firii dumnezeieşti cu cea omenească.

b. Îndumnezeirea omului poate avea loc întrucât există un loc al îndumnezeirii omului, Sfânta Biserică Ortodoxă, care este trupul lui Hristos. Participând la Sfintele Taine ale Bisericii noastre şi împărtăşindu-ne cu Trupul şi Sângele Domnului ne facem de un trup şi de un sânge a lui Hristos, mădulare ale Lui. (Creştinul ortodox care nu participă la Taine este un mădular mort; poate deveni însă viu îndată ce se pocăieşte - îşi schimbă dispoziția minții şi sufletului).

c. Îndumnezeirea omului este darul lui Dumnezeu dat celor ce împlinesc condițiile care conduc la îndumnezeire:

1. *Smerenia.* Prin ea omul respinge iubirea de sine, înscriindu-se pe orbita îndumnezeirii.

2. *Rugăciunea.* Prin ea are loc curățirea inimii, omul învrednicindu-se să dobândească harul dumnezeiesc. „Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă pe mine păcătosul!"este rugăciunea cea mai scurtă şi mai cuprinzătoare a Bisericii.

3. *Nevoința.* Prin ea are loc împlinirea zi de zi a poruncilor lui Hristos şi curățirea de patimi.

4. *Participarea la Sfintele Taine.* Prin ele Hristos vine în inima omului făcându-se al Lui. Sângele Lui devine sângele omului.

Scopul vieții creştine

Scopul vieții noastre creştine este dobândirea Sfântului Duh, după cum Sfântul Serafim i-a accentuat în mod special lui Motovilov:

„Rugăciunea, postul, privegherea, milostenia şi orice faptă creştină, oricât de bune ar fi în ele însele, nu constituie scopul vieții creştine, ci sunt folosite ca mijloace pentru atingerea lui. Adevăratul scop al vieții creştine este dobândirea Sfântului Duh. Faptele bune chiar dacă nu sunt făcute încă de dragul lui Hristos, nu încetează să fie bune. Dacă cineva nu crede în Hristos, nu are dreptul să se plângă că faptele lui bune nu rodesc. Fapta bună este cu folos doar când este săvârşită pentru Hristos, drept pentru care în viața viitoare ne asigură cununa dreptății, iar în viața prezentă ne umple de harul Sfântului Duh.

– Ce înseamnă dobândirea Sfântului Duh?

– Dobândesc înseamnă adun, concentrez. Cunoşti semnificația cuvântului «dobândesc» în înțelesul lui lumesc? Scopul vieții oamenilor lumeşti este dobândirea banilor, cinstei, demnităților etc. Dobândirea Duhului Sfânt este ceva asemănător, doar că este binecuvântat şi veşnic. Are loc aproximativ în acelaşi mod precum se întâmplă cu capitalul financiar sau diferite demnități. Altfel spus, pentru dobândirea Sfântului Duh, trebuie şi să ne nevoim din toate puterile. Fiecare virtute care are loc pentru Hristosul nostru, ne dă harul Sfântului Duh. Cel mai mult dintre toate îl dă

însă rugăciunea, întrucât aceasta o avem întotdeauna la îndemâna noastră, ca pe o armă duhovnicească uşor de mânuit.

– Ce aţi putea spune de celelalte virtuţi?

– Harul Sfântului Duh poate fi dobândit şi prin celelalte virtuţi care sunt lucrate pentru Hristos. Neguţătoriţi acele virtuţi care vă dau cel mai mare câştig. Dacă de pildă câştigaţi mai mult har prin rugăciune sau priveghere, privegheaţi şi vă rugaţi. Dacă câştigaţi mai mult de la post, postiţi. Dacă milostenia vă oferă mai mult, faceţi mai multă milostenie. La fel să cugetaţi de fiecare virtute care se face de dragul lui Hristos. Aşa se pot neguţători duhovniceşte virtuţile...".

Condiţiile în care Dumnezeu ne dăruieşte harul Sfântului Duh ne sunt adeverite de Apostolul Petru în cea de a doua sa epistolă sobornicească: „Prin cunoştinţa celui ce ne-a chemat pe noi prin slavă şi prin fapta bună. Prin care cele scumpe şi mari făgăduinţe s-au dăruit nouă, ca prin acestea să vă faceţi părtaşi dumnezeieştii Firi" (2 *Petru* 1, 4). Această „părtăşie cu firea dumnezeiască" înseamnă că devenim dumnezei după har. Omul este îndumnezeit de Dumnezeul însuşi şi trăieşte „mai presus de fire". Este cutremurător. Dumnezeul însuşi ne promite că ne va ajuta să devenim părtaşi vieţii dumnezeieşti, vieţii Sfântului Duh, dacă fugim de stricăciunea lumii.

Ţinerea sau împlinirea de bună voie a poruncilor este un factor ce are o importanţă specială pentru dobândirea harului dumnezeiesc. Învăţătura ortodoxă

acceptă faptul că omul trebuie să se nevoiască pentru mântuirea lui, dobândind harul Sfântului Duh, devenind împreună lucrător cu Dumnezeu. Acest termen teologic – împreună lucrător – vine din grecescul *sinergie* (sin ergo/împreună lucrare), adică lucrarea împreună a omului cu Dumnezeu. În soteriologia[84] ortodoxă nu există nicio opoziţie între harul dumnezeiesc şi libertatea umană. Harul lui Dumnezeu nu împiedică libertatea, ci doar împreună lucrează la împlinirea poruncilor Lui. Libertatea de sine se păstrează.

Importanţa libertăţii de voinţă a omului în lucrarea lui de mântuire deţine cea mai înaltă poziţie în tradiţia patristică. Cuvântul cheie folosit pentru a exprima acest înţeles este „προαίρεση/proeraisē" (intenţie, voinţă), care înseamnă punerea în lucrare a liberei alegeri şi luarea unei decizii în urma deliberării. Numai prin voinţa omului şi printr-o liberă supunere în faţa voii lui Dumnezeu se înlesneşte calea către sfinţenie. Acestea sunt condiţiile în care harul lui Dumnezeu împreună lucrează cu omul – fapt simţit de cel credincios –, întărindu-l în ţinerea poruncilor Evangheliei.

Pentru ca cineva să ajungă la aceste înălţimi duhovniceşti, trebuie să treacă prin curăţirea inimii. Hristos îl luminează pe om după măsura curăţiei inimii sale. După curăţire urmează alte două etape ale vieţii duhovniceşti: luminarea şi îndumnezeirea.

---

[84] Concepţia despre mântuire [n.tr.].

Într-o astfel de stare de îndumnezeire intrase şi Motovilov, în urma rugăciunilor Sfântului Serafim, atunci când cel dintâi îşi exprimase dorinţa zicând:

„Vreau să înţeleg ce înseamnă prezenţa Duhului Sfânt în mine.

Atunci sfântul Serafim m-a cuprins de umeri şi mi-a spus:

– Acum ne găsim amândoi în Duhul Sfânt. De ce nu priveşti la mine?

– Nu pot să vă privesc pentru că din ochii Sfinţiei Voastre ies fulgere de lumină.

– Nu te tulbura! Eşti şi tu în acest moment în lumină ca şi mine. Te găseşti şi tu în plinătatea Duhului dumnezeiesc, altfel nu ai fi putut să mă vezi în această stare. Ce simţi acum?

– Multă mulţumire! Iar la întrebările ce s-au succedat, a continuat să spună că simte:

• O dulceaţă neobişnuită;
• O bucurie neobişnuită în toată inima;
• O căldură neobişnuită;
• O mireasmă deosebită, unică;
• Cu adevărat, şi cea mai plăcută mireasmă de pe pământ nu se poate compara cu cea pe care o simţim acum, pentru că ne inundă mireasma Duhului Sfânt. Iar căldura care o simţi nu se găseşte în aer – zăpada din jurul nostru nu s-a topit – ci în noi. Cu o astfel de căldură, eremiţii, bărbaţii şi femeile se încălzeau, înfruntând frigul iernii. Se simţeau ca şi cum ar fi fost acoperiţi cu dune groase şi călduroase. Aşa ceva are

loc şi cu noi în acest moment, pentru că în noi se odihneşte harul dumnezeiesc, împlinindu-se acel cuvânt al Domnului: «Împărăţia lui Dumnezeu în voi este» (*Luca* 17, 21). Când Domnul vorbeşte aici de împărăţie se subînţelege harul Duhului Sfânt".

Este o îndrăzneală foarte mare ca cineva să vorbească de îndumnezeire când încă nu a gustat-o. Am îndrăznit însă, pentru a nu ţine ascuns de fraţii noştri ortodocşi scopul ultim şi cel mai înalt al vieţii noastre, pentru care am fost creaţi. Unicul ţel al pastoraţiei ortodoxe vizează aşadar îndumnezeirea omului şi nu desăvârşirea lui morală în afara harului, după cum spune teologia apuseană. Să ajungem toţi să dorim ce este mai bun, nevoindu-ne astfel pentru cele înalte, singurele care pot să liniştească în profunzime setea sufletului nostru după Dumnezeu.

Premisele necesare omului în calea sa spre îndumnezeire sunt: smerenia, asceza, Sfintele Taine şi rugăciunea. Experienţa îndumnezeirii este legată de gradul de curăţire al omului. Cu cât omul se curăţeşte mai mult de patimi, cu atât experienţa prezenţei lui Dumnezeu este mai înaltă, îl vede pe Dumnezeu, împlinindu-se acel cuvânt evanghelic „Fericiţi cei curaţi cu inima că aceia îl vor vedea pe Dumnezeu" (*Matei* 5, 8)[85].

Fie ca toţi să o dobândim cândva!

Amin.

---

[85] Pentru o analiză în acest sens vezi: *Îndumnezeirea – scopul vieţii omului*, Arhim. Gheorghe Kapsanis, editura Evanghelismos, 2006.

ÎN LOC DE EPILOG

Ne-am început cuvântul plecând de la întrebarea pe care un creştin este chemat să şi-o pună permanent: „Cum pot înainta duhovniceşte?" Se subînţelege că un astfel de credincios are ca scop şi ţel final mântuirea personală. Prin urmare, este ca şi cum ar întreba: „Cum să moştenesc Împărăţia cea cerească?"

Răspunsul la această întrebare vine de la Hristos, atunci când se adresează acelui tânăr din Evanghelie: „De voieşti să intri în viaţă, păzeşte poruncile" (*Matei* 19, 16). Plecând de la această poruncă a Domnului, credinciosul care face din scopul vieţii sale împlinirea cu tot mai multă credinţă a poruncilor Evangheliei, trăind aproape de Tainele Bisericii, are şansa să devină un creştin adevărat. Însă vai, încă de la primii paşi conştienţi în această direcţie constată că este foarte dificil să-şi atingă scopul. Îşi dă seama din experienţă că firea neputincioasă îi este destul de vlăguită. Deşi se nevoieşte cu ajutorul duhovnicului, cade şi păcătuieşte continuu, se ridică şi iar cade, pune un nou început, însă din nou întâmpină dificultăţi în înaintarea sa duhovnicească. „Că nu fac binele care voiesc, ci răul carele nu îl voiesc" (*Romani* 7, 19). „Cu mintea mea slujesc legii lui Dumnezeu, iar cu trupul, legii păcatului"

(*Romani* 7, 25). Fapt pentru care ajunge să spună: „Scoate chinuitul meu trup din moarte şi mântuieşte sufletul meu cel slăbit (...) A îndura nu mai pot (...)".

„La ceas de neputinţă, de deznădejde şi neajunsuri, fugi la Dumnezeu prin rugăciune, ţinând cont şi de sfaturile duhovnicului tău[86]: Roagă-L pe Dumnezeu să-ţi dea putere! Fă rugăciune să te ajute!

La acest punct vii şi te întrebi:

Dacă la neputinţă ajung să mă refugiez în cele din urmă la Dumnezeu, de ce să nu încep mereu cu El prin rugăciune, în mod regulat, pentru ca astfel să mă desăvârşesc?

Dacă rugăciunea mă întăreşte în dificultăţi – în momentele mele de slăbiciune – nu voi avea rezultate mai bune în nevoinţa mea, dacă aş apela la ea începând cu momentele mele bune, acoperit fiind astfel de harul lui Dumnezeu?

Plecând de aici, cel credincios ia hotărârea să studieze şi să aprofundeze problema rugăciunii. Urmând sfaturile celor mulţi, ce au fost preocupaţi de rugăciune, ajunge la Sfinţii Părinţii neptici ai pustiei, care vorbesc în scrierile lor – Filocalia –, de rugăciunea neîncetată. Acolo este expusă într-un mod mai accesibil cunoaşterea adevărului şi esenţa rugăciunii. Este îndrumat totodată cum să invoce cu buze de lut preasfântul nume al lui Iisus Hristos şi cum să rostească

[86] *Pelerinul rus.*

rugăciunea: «Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă!» în orice moment, în orice loc şi într-un chip neîncetat, indiferent de ocupaţie, conformându-se poruncii Apostolului Pavel ce spune «Rugaţi-vă neîncetat» (*1 Tesaloniceni* 5, 17). Această rugăciune poate fi dobândită atâta timp cât credinciosul îşi concentrează mintea asupra cuvintelor rugăciunii şi nu asupra unor posibile chipuri sau imagini cu Hristos (cu Preasfânta Născătoare sau cu alţi sfinţi), evitând astfel căderea în înşelare. Cuvintele rugăciunii luminează mintea, liniştesc inima, ard păcatul, alungă gândurile şi demonii şi atrage harul lui Dumnezeu. Eficienţa ei se găseşte în scurtimea şi deplinătatea ei, în puterea Numelui şi în nevoinţa duhovnicească a repetiţiei insistente (dureroasă la început), care are loc prin curăţia minţii şi a inimii, cu frică, cinstire şi smerenie profundă (constituie piedici: părerea şi preţuirea exagerată de sine).

Cantitatea şi frecvenţa rugăciunii ţine de voia omului. Calitatea ei însă este o chestiune ce ţine de Dumnezeu şi de binecuvântarea lui. Pentru aceasta Sfântul Macarie cel Mare spune că rugăciunea este darul Harului dumnezeiesc. Ca pildă avem povestea acelui mic păstor, care întorcându-se într-o zi de la păşunat şi constatând că a pierdut cea mai bună oaie a primarului, s-a întors în aceeaşi seară pentru a o găsi, fiindu-i teamă de reacţia lui, care la mânie i-ar fi putut rupe mâinile şi picioarele. Încercările lui au rămas fără rod iar între timp a mai izbucnit şi vijelia. Copacii se cutremurau, lupii urlau iar păstorul de frică îi venea

să cadă jos. Şi-a făcut atunci cruce şi din adâncul inimii a spus: «Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă!» Dintr-o dată l-a cuprins o pace neaşteptată şi o bucurie cerească. A continuat pe nesimţite rugăciunea fără a mai băga în seamă furtuna, până dimineaţa când a sosind prima rază de lumină. Văzând că nu putea să mai găsească oaia pierdută, s-a întors la stăpânul cel hrăpăreţ. Inima îi era însă cuprinsă de rugăciunea neîncetată a lui Iisus, dându-i o adevărată stare de fericire, păstrată şi după lovitura de ciomag a primarului, care l-a lăsat cu un picior paralizat"[87].

„Isihie Ierusalimiteanul vorbeşte despre această continuitate a rugăciunii care ajunge să devină un obicei, precum o a doua natură. Acest lucru reiese şi din următoarea întâmplare: Un fost căpitan de vas, aflat la pensie era ţintuit la pat din cauza unei sciatici, primind îngrijiri de la un copilaş de opt ani inteligent, însă foarte neastâmpărat. Întrucât acest lucru constituia pentru el o distragere a atenţiei de la rugăciunea lui Iisus, pe care învăţase să o spună citindu-l pe Grigorie Palama, l-a silit pe copil să stea lângă el şi să rostească rugăciunea[88]. La început micuţul s-a opintit din răsputeri, evitând-o. Căpitanul îl ameninţa însă cu o vargă iar copilul se supunea de frică. După un anumit timp a observat că

[87] *Pelerinul rus.*

[88] Se subînţelege că cel credincios spune întotdeauna rugăciunea în mod liber, din dragoste faţă de Dumnezeu, fără o constrângere din afară.

ameninţarea cu bătaia devenise de prisos, copilul îmbunătăţindu-şi comportamentul până acolo încât se obişnuise să spună rugăciunea toată ziua în mod liber. Când a fost întrebat ce simte, a răspuns că este pătruns în interior de o dorinţă şi un îndemn nestăvilit de a o spune neîncetat şi că simte multă bucurie rostind-o"[89].

Experienţa Sfinţilor Părinţi ne învaţă că metoda principală, singură şi cea mai uşoară pentru ca cineva să ajungă la capătului drumului ce duce la mântuire şi la desăvârşirea duhovnicească este rugăciunea repetată şi neîntreruptă (oricât de dificilă ar fi ea la început). Invocarea continuă şi insistentă a numelui plin de putere din rugăciunea: „Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă!" poate să vină fie ca dar al harului dumnezeiesc, fie în urma unei obişnuinţe minunate.

Începătorul întâmpină la primii paşi dificultăţi în repetarea rugăciunii, datorită trândăviei şi relei obişnuinţe, mintea îndreptându-se spre orice altceva decât rugăciune. Însă, pe măsură ce insistă, pe atât se obişnuieşte şi familiarizează mai mult cu rugăciunea, pentru ca în final gura şi buzele lui să dobândească capacitatea de a o repeta fără nicio osteneală. Cu timpul realizează că rugăciunea a ajuns să reprezinte un câştig esenţial pentru el, iar dacă se întâmplă dintr-un anumit motiv sau altul să o întrerupă, simte cu putere că îi lipseşte ceva.

[89] *Pelerinul rus.*

Când un credincios se hotărăşte aşadar să împlinească porunca lui Dumnezeu de a se ruga neîncetat, invocând în tăcere şi continuu preasfântul nume al lui Iisus, atunci i se schimbă starea sufletească şi nu mai are dispoziţie către discuţii fără de folos ori cuvinte aspre şi judecăţi la adresa celorlalţi, şi nici timp pentru dorinţe sau fapte păcătoase. Gândurile rele vor fugi de la el, pierzând orice dispoziţie de a mai cârti, de a fi nemulţumit sau de a face observaţii, orice posibilă alunecare a lui fiind ţinută în frâu cu ajutorul numelui dumnezeiesc. Repetarea acestei rugăciuni are darul de a-l antrena şi mobiliza pe credincios să săvârşească ce este de folos pentru suflet lui, ce îi place lui Dumnezeu şi contribuie la unirea cu El. Această rugăciune duce la o renaştere a omului, puterea ei fiind ascunsă de cei care se îndoiesc de valoarea ei sau de posibilitatea ca ea să fie accesibilă şi mirenilor.

Dacă rugăciunea ar fi un lucru cu neputinţă în timpul activităţilor sau legăturilor noastre sociale, nu am fi primit poruncă să ne rugăm continuu. Sfântul Ioan Hrisostom vorbeşte şi el despre rugăciune: „Nimeni nu poate spune că cineva prins de diverse griji lumeşti nu se poate ruga mereu. Omul, prin puterea rugăciunii, poate face oricând şi în tot locul din mintea sa altar de jertfă lui Dumnezeu. Cineva se poate ruga acasă, în călătorie, la şcoală, la magazin sau la slujba lui. Dacă cineva îşi doreşte, va găsi momentele potrivite pentru rugăciune, mai ales când are convingerea că rugăciunea trebuie să constituie principala preocupare şi obligaţie

a lui. Va trebui în acest caz să-şi rânduiască viaţa cu discernământul şi hotărârea corespunzătoare. În discuţiile sale cu ceilalţi va fi scurt, înclinând mai mult spre tăcere, fiind scârbit de orice cuvânt prisositor; nu se va lăsa covârşit sau tulburat de tot felul de probleme mai mult decât trebuie, urmând ca timpul câştigat să-l folosească pentru rugăciunea tăcută. Printr-un astfel de mod de viaţă, tot ce va face va fi încununat de reuşită, datorită puterii conferite de invocarea numelui lui Dumnezeu. Un astfel de om va căpăta în cele din urmă deprinderea de a chema neîncetat numele lui Iisus Hristos"[90].

Gândurile celui care se roagă se curăţesc cu ajutorul rugăciunii, încât din neputincioasă la început va deveni tot mai puternică, prin puterea primită de la Dumnezeu. Pentru acesta devine valabil cuvântul „Roagă-te şi fă ce vrei!", după modelul „Iubeşte şi fă ce vrei!"

După toate cele de mai sus, un lucru mai rămâne în sarcina noastră, să luptăm cu trândăvia şi împrăştierea minţii. Sfinţii Părinţi, plecând de la experienţa lor şi înţelepciunea dumnezeiască, şi ţinând cânt de slăbiciunea voii omului, recomandă:

- Să fii preocupat cât se poate de des cu cercetarea sufletului, fiind neliniştit de mântuirea ta.
- Să citeşti cu atenţie, în special când eşti cuprins de trândăvie şi îndoială, cuvintele Părinţilor despre rugăciunea din toată vremea.

[90] *Pelerinul rus.*

Sfântul Casian spune: „Domnul însuşi, chiar dacă nu Îi era necesară retragerea, pentru a se aduna la rugăciune, se retrăgea în munte pentru rugăciunea de unul singur" (*Matei* 14, 23).

Plecând de la El putem desprinde o mulţime de învăţăminte. Dacă vrem să ne rugăm lui Dumnezeu cu inimă curată şi neprihănită, să evităm tensiunile aduse de grijile vieţii şi de acea stare de confuzie creată de aglomerările şi mulţimile de oameni. Numai aşa ne vom putea şi noi învrednici încă de aici, să pregustăm măcar pentru puţin din fericita şi veşnica viaţă cerească promisă de Domnul.

Dragostea desăvârşită cu care „Dumnezeu ne-a iubit pe noi mai întâi", va pătrunde în inimile noastre, lucrând rugăciunea lui Iisus, fapt ce nu va putea rămâne fără niciun rezultat. Prezenţa Tatălui şi Fiului o vom simţi în minte şi în inimă.

Urmând tuturor acestora, cu ajutorul lui Dumnezeu, vom ajunge la capătul ţelului nostru: Ca Dumnezeu să devină prin rugăciune dragostea şi dorirea noastră, El pecetluind în acest fel fiecare gând şi lucrare a noastră.

Fie ca Bunul Dumnezeu să binecuvânteze dispoziţia cea bună a sufletului nostru, întărindu-ne în hotărârea de a urma o viaţă duhovnicească adevărată, spre mântuirea noastră!

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE 7

INTRODUCERE 11

Capitolul I
TRĂSĂTURILE CARACTERISTICE ALE UNEI VIEŢI CREŞTINE 17

Slujbă cuvântătoare adusă lui Dumnezeu 18
Nevoinţa 22
Viaţa interioară 25
Grija dumnezeiască 25
Credinţa 29
Jertfa 32
Ascultarea 35
Rugăciunea 39
Evlavia 44
Discernământul sau dreapta socoteală 49
Cultivarea virtuţilor şi fuga de patimi 53
Viaţa reală (de zi cu zi) 57
Mulţumirea cu puţin 57
Sociabilitatea 61
Prietenii 66
Televizorul 70
Moda 76
Ocupaţia şi averea 81

Căsătoria şi necăsătoria 85
Căsnicia şi copiii 90
Mici întrebări şi răspunsuri de folos 97

Capitolul II
PREMISELE NECESARE UNEI VIEŢI CREŞTINE **105**

Viaţa liturgică 106
Viaţa prin participarea la Tainele Bisericii 110
Mărturisirea 110
Sfânta Cuminecare (Împărtăşanie) 120
Cunoaşterea şi trăirea conformă adevărului 123

Capitolul III
PIEDICI ÎN CALEA UNEI VIEŢI ÎN HRISTOS **127**

Iubirea de sine (*filavtia*) 128
Secularizarea 131
Diavolul 135

Capitolul IV
CONSECINŢELE INEVITABILE ALE UNEI VIEŢI CREŞTINE AUTENTICE **141**

Războiul gândurilor 142
Gândurile de blasfemie 146
Nedreptăţile 147
Suferinţele 152
Cauza suferinţelor 152
Suferinţa este o componentă inevitabilă a vieţii creştine 153
Roadele suferinţelor 157

Capitolul V
VIRTUŢILE PRACTICE FUNDAMENTALE **161**

Iubirea 162
Smerenia 166

Capitolul VI
ASPECTE CE NECESITĂ O ATENŢIE SPECIALĂ **171**

Iubirea vrăşmaşilor 172
Cum trebuie primite jignirile 177
Trebuie avută în vedere orice cădere, cât de mică ar fi 182

Capitolul VII
SCOPUL VIEŢII NOASTRE **189**

Scopul vieţii creştine 191

ÎN LOC DE EPILOG **197**

CUPRINS **205**